

Regional analyse for Sogn og Fjordane 2014

Attraktivitetsanalyse: Befolkningsutvikling, næringsutvikling og
scenarier

KNUT VAREIDE & MARIT O. NYGAARD

TF-notat nr. 62/2014

Tittel: Regional analyse for Sogn og Fjordane 2014
Undertittel: Attraktivitetsanalyse: Befolkningsutvikling, næringsutvikling og scenarier
TF-notat nr: 62/2014
Forfatter(e): Knut Vareide og Marit O. Nygaard
Dato: 16. januar 2015
ISBN: 978-82-7401-758-0
ISSN: 1891-053X
Pris: 180,- (Kan lastes ned gratis fra www.telemarksforskning.no)
Framsidedfoto: Illustrasjon Nygaard/Vareide
Prosjekt: Regionale analyser 2014
Prosjektnr.: 20140170
Prosjektleder: Knut Vareide
Oppdragsgiver(e): Sogn og Fjordane fylkeskommune

Spørsmål om dette notatet kan rettes til:

Telemarksforskning
Postboks 4
3833 Bø i Telemark
Tlf: +47 35 06 15 00
www.telemarksforskning.no

Resymé:

I notatet gis en beskrivelse av utviklingen i Sogn og Fjordane, med hensyn til befolknings- og næringsutvikling. Sammenhengene og drivkreftene blir analysert ved bruk av Attraktivitetsmodellen. Notatet beskriver også utdanningsnivået i befolkning og næringsliv, innovasjonsgraden i næringslivet og resultatene fra NHOs NæringsNM.

Knut Vareide er utdannet sosialøkonom (cand oecon) fra Universitetet i Oslo (1985). Han har arbeidet ved Telemarksforskning siden 1996.

Marit Owren Nygaard er utdannet samfunnsøkonom (M.Sc. Economics) fra Universitetet for miljø- og biovitenskap i Ås (2012). Hun har jobbet ved Telemarksforskning siden 2013.

Forord

Denne rapporten inngår i en serie med analyserapporter for kommuner, regioner og fylker i Norge, som er utført av Telemarksforskning i 2014. Det er benyttet en modell for attraktivitet som er utviklet med støtte fra Oslofjordfondet i forbindelse med prosjektet *Attraksjonskraft gjennom stedsinnovasjon*. Modellen er videreutviklet vesentlig i løpet av 2014, blant annet gjennom at det er utviklet en scenariomodell som viser hvordan utviklingen kan bli i framtiden i ulike scenarier.

De regionale analysene er svært verdifulle for forskningen i slike prosjekt, siden vi får anvendt modeller og empiriske metoder for ulike geografiske områder. Gjennom dette arbeidet får vi også testet relevans og kvalitet gjennom dialog med mange forskjellige og kompetente oppdragsgivere som arbeider profesjonelt med regional utvikling i praksis.

Telemarksforskning har laget slike regionale analyser i en årrekke. Tidligere var analysene i stor grad deskriptive, og nøyde seg stort sett med å beskrive en rekke indikatorer for befolknings- og næringsutvikling. Etter hvert har vi lagt mer vekt på å finne sammenhenger, gjennom å koble de ulike trekkene i en region sammen i stadig mer helhetlige modeller. De fleste oppdragsgiverne etterspør slike rapporter fordi de skal brukes i en strategisk sammenheng. Da er det ikke tilstrekkelig kun å beskrive ulike utviklingstrekk hver for seg.

For at utviklingen på et sted skal kunne påvirkes gjennom bevisste strategier, er det nødvendig å forstå sammenhengene og avdekke årsaker og drivkrefter til den faktiske utviklingen. Først da blir analysene virkelig nyttige i det strategiske arbeidet. Med den nye scenariomodellen blir den strategiske relevansen enda sterkere, fordi vi har et redskap som kan kalibrere målene i den regionale utviklingen for hver enkel kommune, region eller fylke. Vi kan da også vise hvordan de strukturelle forholdene sannsynligvis vil påvirke framtidig utvikling, og hva som skal til for at et sted kan realisere sine målsettinger.

Bø, 16. januar 2015

Knut Vareide

Prosjektleder

Innhold

Sammendrag.....	5
1. Befolkning.....	8
2. Arbeidsplasser	13
3. Bostedsattraktivitet	37
4. Scenarier for framtidig vekst	44
5. Utdanning	51
6. Innovasjon	57
7. NæringsNM.....	66

Sammendrag

Befolkningen i Sogn og Fjordane har vokst litt de siste årene, men befolkningsveksten er blant de svakest av alle fylkene i landet. Det er en høy netto utflytting fra Sogn og Fjordane til andre fylker i Norge. Sogn og Fjordane har høy fruktbarhet, noe som har bidratt positivt til befolkningsutviklingen.

De svake flyttetallene henger sammen med arbeidsplassutviklingen. Siden 2000 har det vært en vekst i antall arbeidsplasser i fylket på 3,1 prosent. Norge har samlet sett hatt en vekst i antall arbeidsplasser på 15,8 prosent i den samme perioden. Det er veksten i næringslivet i Sogn og Fjordane som har sviktet. Det er færre arbeidsplasser i næringslivet i dag enn i 2007.

I rapporten har vi analysert utviklingen i næringslivet nærmere for å avdekke om det er strukturelle forklaringer til den svake utviklingen. I denne analysen har vi delt opp næringslivet i fire strategiske næringstyper; basisnæringer, besøksnæringer, regionale næringer og lokale næringer. Vi har fokusert spesielt på perioden etter finanskrisen, det vil si perioden 2008-2013.

Basisnæringer er de bedriftene som produserer for et nasjonalt eller internasjonalt marked. Basisnæringene omfatter primærnæringer, industri, olje- og gassutvinning og de mest konkurranseutsatte tjenestene som forskning, tele, IKT, engineering og liknende. Bransjestrukturen i basisnæringene forklarer mye av forskjellene i veksten i antall ansatte mellom ulike regioner. Antall arbeidsplasser i basisnæringene har falt sterkt i Sogn og Fjordane. Sogn og Fjordane har hatt en lite gunstig sammensetning av basisnæringene, fordi en stor andel av arbeidsplassene har vært i bransjer med nedgang. Sogn og Fjordane har hatt den mest ugunstige bransjesammensetningen i basisnæringene av samtlige fylker. Den uheldige bransjestrukturen er hovedforklaringen til den svake arbeidsplassutviklingen etter 2008. Utviklingen i antall arbeidsplasser i basisnæringene i fylket har imidlertid vært enda dårligere enn bransjestrukturen skulle tilsi.

Besøksnæringene omfatter de bedriftene som er avhengige av at kundene må være personlig til stede. Det er bransjer som overnatting, servering, butikkhandel, kultur og diverse personlige tjenester. Besøksnæringene omfatter turistbransjene, men er definert litt videre. Stedenes egen befolkning er en stor kundegruppe for besøksnæringene, og besøksnæringene blir dermed sterkt påvirket av befolkningsveksten i på stedet. I Sogn og Fjordane har antall arbeidsplasser i besøksnæringene falt fra 2008 til 2013. Hele nedgangen skyldes at fylkets befolkningsvekst har vært svak. Når vi justerer for befolkningsutviklingen, har antall arbeidsplasser i besøksnæringene vært litt bedre enn forventet. Dermed framstår Sogn og Fjordane som et attraktivt besøksfylke.

De regionale næringene består av bransjer som ikke passer inn i basisnæringer eller besøksnæringer, og inkluderer bransjer som bygg og anlegg, finans og forretningsmessig tjenesteyting, transport, engroshandel m.fl. Det er bransjer som ofte ikke får stor oppmerksomhet i kommunale og regionale næringsstrategier, men som er viktige fordi det er mange arbeidsplasser i disse bransjene. De regionale næringene har vokst raskere i Norge enn det besøks- og basisnæringene har. I Sogn og Fjordane har det vært god vekst i antall arbeidsplasser i de regionale næringene også, uten at det kan forklares helt av strukturelle faktorer.

Samlet sett har Sogn og Fjordane litt over middels næringsattraktivitet av fylkene. Det betyr at det er strukturelle forklaringer til den manglende veksten i næringslivet. Næringslivet har prestert litt over forventning.

Nettoflyttingen til Sogn og Fjordane er analysert for å avdekke om de svake flyttetallene kan forklares av den svake arbeidsplassveksten, om det er andre strukturelle årsaker eller om Sogn og Fjordane har vært lite attraktivt som bostedsfylke. Analysene viser at Sogn og Fjordane har ugunstige strukturelle forutsetninger for flytting. Fylket er fragmentert i mange små og isolerte arbeidsmarkeder, i hvert fall utenom Sunnfjord. Svak arbeidsplassvekst og ugunstige strukturelle forhold forklarer mesteparten av den sterke utflyttingen, men ikke alt. Det er også en del av nettoutflyttingen vi ikke finner strukturelle forklaringer til. Det indikerer at Sogn og Fjordane ikke er et spesielt attraktivt bostedsfylke samlet sett.

I denne rapporten har vi for første gang utarbeidet scenarier om framtidig vekst i befolkning og arbeidsplasser, basert på de empiriske sammenhengene som Attraktivitetsmodellen har avdekket i den historiske analysen. Hvis Sogn og Fjordane skal få vekst i befolkning og arbeidsplasser, må både næringsattraktiviteten og bostedsattraktiviteten bli bedre enn den har vært i de ti siste årene. Dersom Sogn og Fjordane oppnår å bli blant de mest attraktive fylkene, er det potensial for vekst i både næringsliv og befolkning. En kan også håpe på at de strukturelle betingelsene for næringslivet blir bedre for Sogn og Fjordane enn de har vært de siste årene.

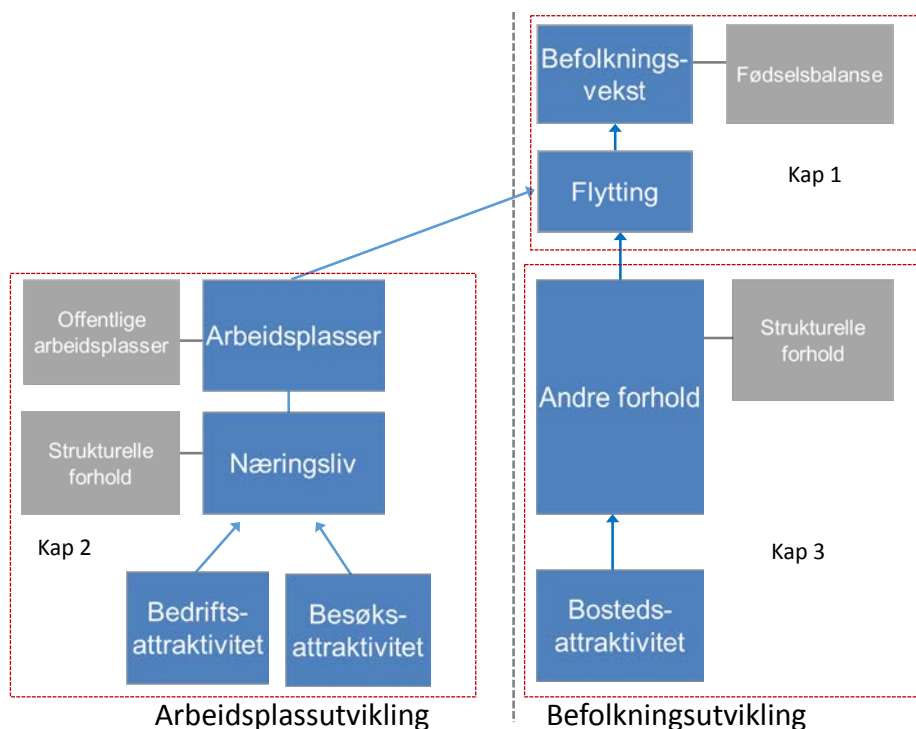
Utdanningsnivå i befolkning, arbeidsliv og pendling har fått et eget kapittel i rapporten. Befolkningen i Sogn og Fjordane har klart lavere utdanningsnivå enn landet, men det skyldes at de store byene i Norge trekker opp landsgjennomsnittet. Andelen av befolkningen i Sogn og Fjordane med høyere utdanning er bare litt lavere enn middels av fylkene. Andelen av ansatte i næringslivet i Sogn og Fjordane med høyere utdanning er tredje lavest av fylkene. Det skyldes igjen bransjestrukturen. Det er en stor andel av arbeidsplasser i næringslivet i bransjer som er lite kompetanseintensive. Hvis vi korrigerer for bransjestrukturen, er det utdanningsnivået i næringslivet faktisk ganske høyt i mange kommuner, spesielt i Sogn.

Vi har også analysert innovasjonen i eksisterende næringsliv i Sogn og Fjordane, med bruk av data fra SSBs innovasjonsundersøkelse. Da kommer det fram at det er en høy andel av innovative bedrifter i Sogn og Fjordane. Det gjelder spesielt de bedriftene som er hjemmehørende i fylket. Det er litt overraskende, fordi det er mange bedrifter som er i bransjer med generelt lite innovasjon. Når vi analyserer andelen innovative bedrifter på bakgrunn av bransjestruktur og størrelse, er det langt over normal andel innovative bedrifter, særlig i Nordfjord og Sogn.

Resultatene for NHOs NæringsNM er vist i det siste kapittelet. NæringsNM er basert på næringslivets prestasjoner med hensyn til lønnsomhet, vekst og nyetableringer. Sogn og Fjordane er dårligste fylke når det gjelder nyetableringer. Generelt svak vekst i næringsliv og befolkning har nok bidratt mye til det. Næringslivet i Sogn og Fjordane skårer litt under middels når det gjelder vekst og lønnsomhet. Noen kommuner i fylket gjør det imidlertid svært bra i NæringsNM. Sogndal er med blant de ti beste næringskommunene i landet for tredje år på rad.

Innledning – notatets oppbygging

I de første seks kapitlene i dette notatet vil vi beskrive og analysere utviklingen i befolkning og antall arbeidsplasser. For å analysere drivkreftene i utviklingen vil vi bruke Attraktivitetsmodellen. Denne modellen har Telemarksforskning utviklet for å forstå drivkreftene bak den regionale utviklingen. Modellen er designet spesielt for å skille ut strukturelle drivkrefter, det vil si drivkrefter som det enkelte sted ikke kan gjøre noe med, fra det vi definerer som attraktivitet. Steder kan være attraktive for bedrifter eller besøk. Det fører til at stedet får en sterkere vekst i antall arbeidsplasser i næringslivet enn de strukturelle forholdene tilsier. Steder kan også være attraktive som bosteder, og dermed få en nettoflytting som er høyere enn forventet ut fra stedets arbeidsplassvekst og strukturelle forhold. Summen av stedets attraktivitet med hensyn til bedrift, besøk og bosetting vil utgjøre stedets samlede attraktivitet.

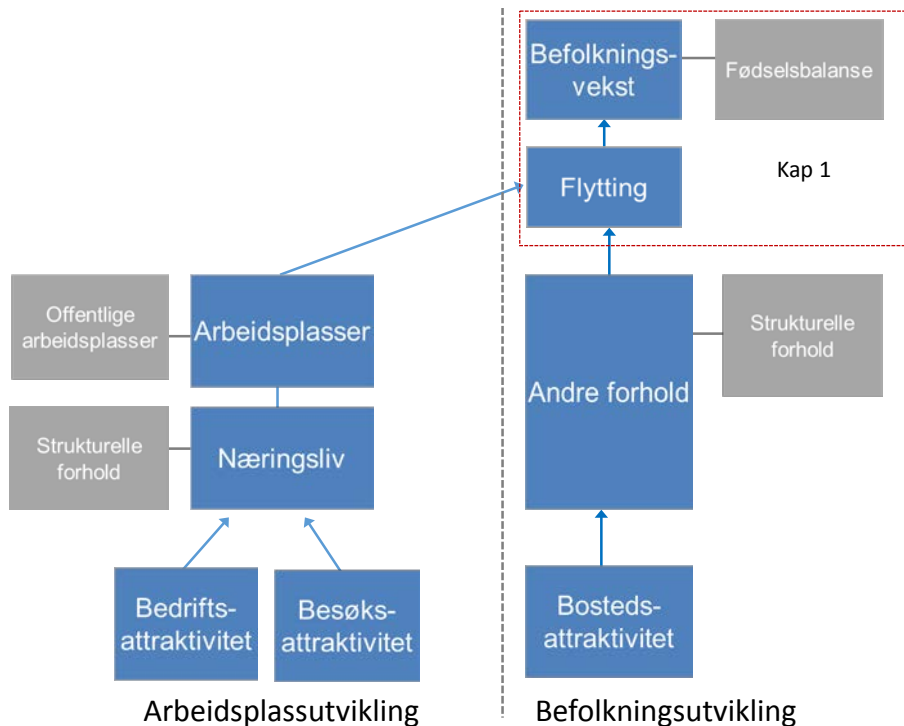
Figur 1: Attraktivitetsmodellen.

Attraktivitetsmodellen er vist skjematisk i figuren over, og vi vil utdype hvordan modellen virker etter hvert i notatet. Notatets struktur vil følge modellen. I kapittel 1 vil vi gi en kort beskrivelse av befolkningsutviklingen. I kapittel 2 vil vi beskrive og analysere arbeidsplassutviklingen, og særlig arbeidsplassutviklingen i næringslivet. I kapittel 3 binder vi samme arbeids- og befolkningsutviklingen, og analyserer nettoflyttingen, de strukturelle flyttefaktorene og bostedsattraktiviteten. Deretter, i kapittel 4, vil vi bruke attraktivitetsmodellen til å vise scenarier for framtidig utvikling av arbeidsplasser og befolkning.

Tre kapitler som ikke har direkte forbindelse med attraktivitetsanalysen følger etter. Kapittel 5 er viet utdanning. Vi ser på formelt kompetansenivå i befolkning og næringsliv. I kapittel 6 viser vi resultater fra innovasjonsundersøkelsen og ser på hvordan næringslivet i fylket presterer på en rekke innovasjonsindikatorer. Til slutt kommer et kapittel om NæringsNM, som viser hvordan næringslivet gjør det med hensyn til nyetableringer, vekst og lønnsomhet.

1. Befolkning

Befolkningsutviklingen er nok den mest sentrale størrelsen i regional utvikling. I dette kapitlet vil vi ganske kort beskrive hvordan befolkningsutviklingen har vært, og hvordan befolkningsendringene er sammensatt av fødselsbalanse og flytting. Vi vil også se på hvordan flyttingen er sammensatt av innenlands flytting og innvandring. Til slutt introduserer vi begrepet relativ flytting, som vi vil bruke i analysene om bostedsattraktivitet i kapittel 4.

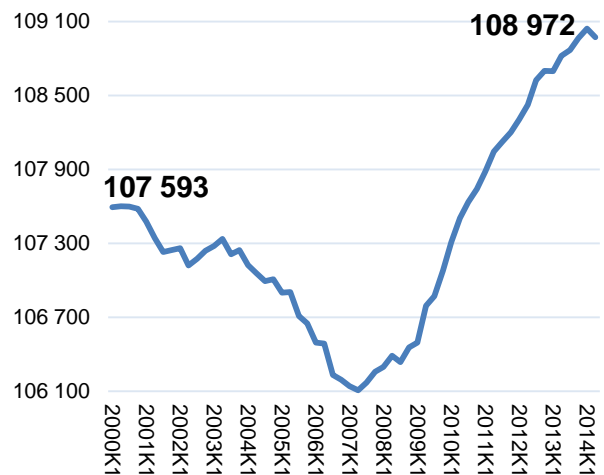
Befolkningsendringer er summen av fødselsbalansen og stedets samlede nettoflytting inkludert netto innvandring. I analysene vil vi nøye oss med å beskrive fødselsbalansen kort. I figuren har såkalt eksogene faktorer fått en grå farge, og fødselsbalansen har blitt definert som eksogen. Det er fordi vi ikke forsøker å forklare eller forstå stedenes fødselsbalanse. Det er ikke vanlig å forsøke å påvirke fødselsbalansen i regionalt utviklingsarbeid, og da er det heller ikke så stor betydning å forstå bakenforliggende årsaker. Vi vet at fødselsbalansen er et resultat av stedets alders- og kjønnsfordeling og fruktbarhet blant stedets kvinner, men vi vil ikke gå nærmere inn på disse faktorene.

I stedet vil vi fokusere på nettoflyttingen. Steder, kommuner og regioner som ønsker å stimulere sin befolkningsvekst fokuserer på å tiltrekke seg innflyttere eller begrense utflyttingen. I begge tilfeller blir nettoflyttingen bedre. Derfor er det flyttingen som det er behov for å forstå. Nettoflyttingen er derfor en sentral komponent i Attraktivitetsmodellen. I dette kapitlet beskrives nettoflyttingen. Senere i notatet, etter at vi har behandlet arbeidsplassveksten og pendlingsmønstrene, vil vi analysere nettoflyttingen med bakgrunn i disse variablene, for å avdekke drivkrefter og forklaringer til at nettoflyttingen varierer fra sted til sted.

1.1.1 Folkemengden

Ved utgangen av oktober dette året var det 108 972 innbyggere i Sogn og Fjordane. Siden 2007 har det vært befolkningsvekst i Sogn og Fjordane.

Som vi skal se senere skyldes overgangen fra nedgang til vekst at Norge fra 2007 fikk økt arbeidsinnvandring fra Europa. Arbeidsinnvandrerne har kommet inn ganske spredt i hele landet, og ført til at mange distriktskommuner har gått fra nedgang til vekst.

Figur 2: Befolkningen i Sogn og Fjordane fra 31. mars 2000 til 30. juni 2014

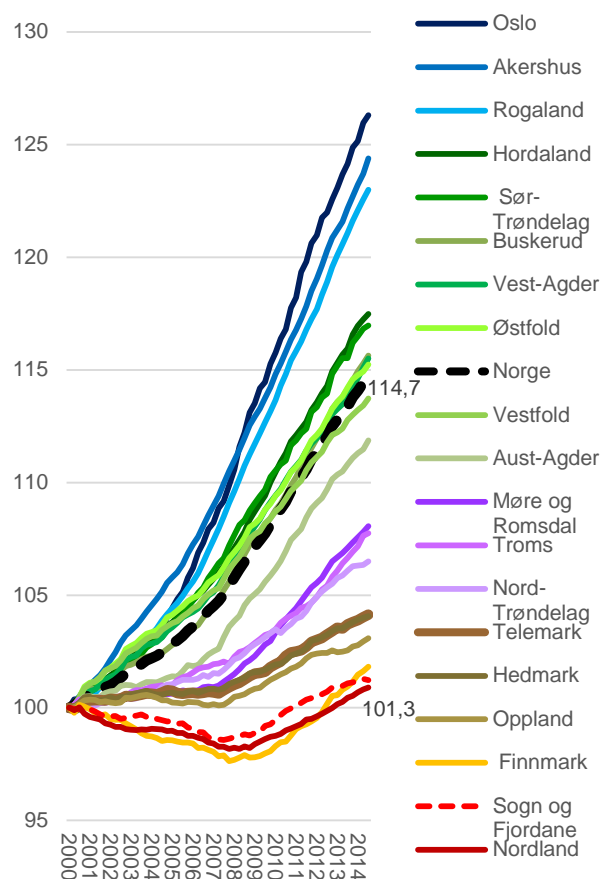
1.1.2 Indeksert vekst

For å sette befolkningsveksten i perspektiv, har vi indeksert befolkningsveksten slik at innbyggertallet i 2000 = 100 for alle fylkene.

Oslo, Akershus og Rogaland er fylkene med høyest befolkningsvekst.

Sogn og Fjordane, Finnmark og Nordland er fylkene med lavest befolkningsvekst. Disse fylkene hadde befolkningsnedgang fram til 2007. Av disse har Finnmark hatt en forholdsvis bra vekst og befolkningsindeksen har nå passert Sogn og Fjordane.

Folkemengden i Sogn og Fjordane var 1,1 prosent høyere i 2014 enn i 2000. Veksten på landsbasis har vært på 14,7 prosent i samme periode.

Figur 3: Indeksert befolkningsvekst i fylkene og Norge fra 1 jan. 2000 til 1 juli 2014.

1.1.3 Befolkningsutviklingen dekomponert

Vi kan dekomponere befolkningsutviklingen i Sogn og Fjordane i innenlands nettoflytting, nettoinnvandring og fødselsbalanse.

Fødselsbalansen i Sogn og Fjordane har vært positiv i hele perioden vi har målt for, men den bidrar lite til befolkningsveksten. I fylker som f.eks. Hedmark er det er fødselsunderskudd, selv om aldersfordelingen ikke er ulike Sogn og Fjordane. Forskjellen er at Sogn og Fjordane har en høy fruktbarhet, noe som bidrar positivt til befolkningsveksten.

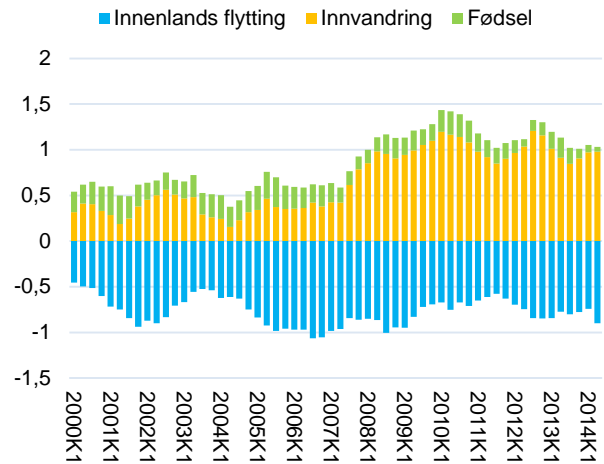
Den innenlandske nettoflyttingen har vært negativ i hele perioden vi har målt for. Det betyr at det flytter flere folk fra Sogn og Fjordane enn til.

Nettoinnvandringen har vært positiv i hele perioden vi har målt for. Det er nettoinnvandringen som bidrar til å holde folketallet i Sogn og Fjordane oppe.

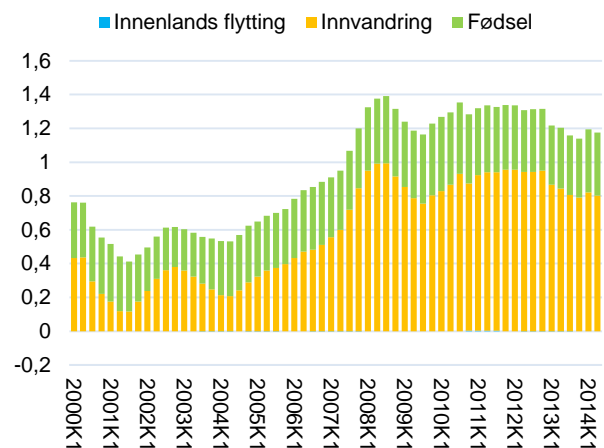
Norge har opplevd en høy nettoinnvandring etter 2007, hovedsakelig på grunn av økt arbeidsinnvandring fra Øst-Europa. Vi ser Norges befolkningsutvikling i figur 5. Siden nettoinnvandringen er høy på landsbasis, kan alle steder i Norge forvente befolkningsvekst på grunn av den høye innvandringen. Dette må vi justere for, når vi skal se hvordan befolkningsutviklingen har vært på et sted, relativt til andre steder.

Den relative utviklingen, det vil si utviklingen i Sogn og Fjordane fratrukket utviklingen på landsbasis, er illustrert i figur 6. Fødselsbalansen i Sogn og Fjordane er lavere enn i landet som helhet. Innvandringen har i de siste årene vært høyere i Sogn og Fjordane enn i landet som helhet.

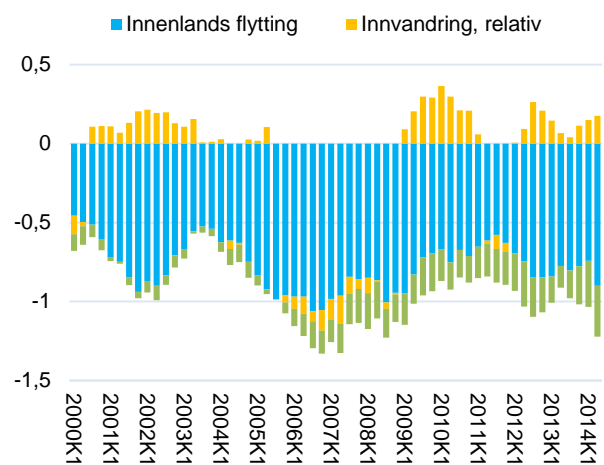
Det er først og fremst den negative innenlandske nettoflyttingen som bidrar til befolkningsnedgang i Sogn og Fjordane, når vi korrigerer for utviklingen på landsbasis.

Figur 4: Årlige, prosentvis befolkningsendringer målt hvert kvartal i Sogn og Fjordane, dekomponert i fødselsbalanse, innenlands flytting og innvandring.

Figur 5: Årlige, prosentvis befolkningsendringer Norge, dekomponert i fødselsbalanse og innvandring.

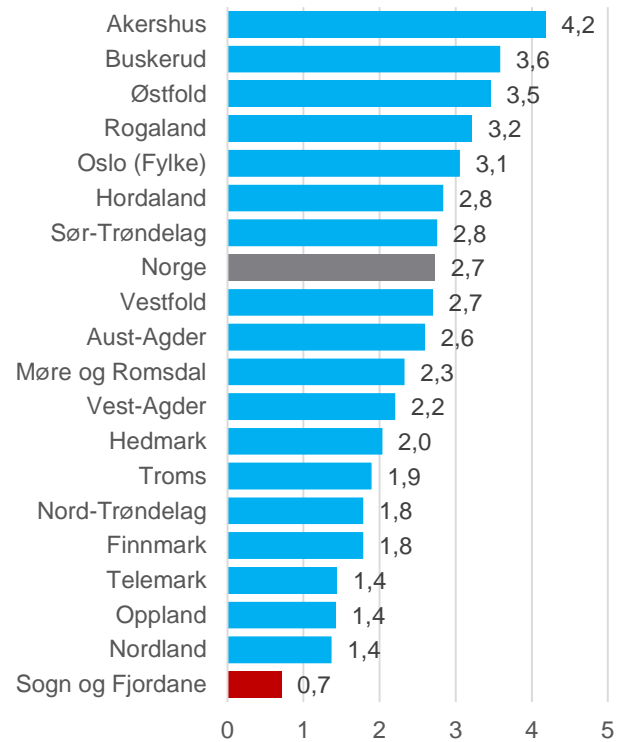
Figur 6: Befolkningsutviklingen i Sogn og Fjordane relativt til utviklingen på landsbasis.

1.1.4 Nettoflytting i fylkene

Det er flyttebalansen vi er mest opptatt av å forstå i regional utvikling. Et sted kan selv gjøre tilbake for å bedre flyttebalansen. Fødselsbalansen og nettoinnvandringen på landsbasis ligger utenfor handlingsrommet til en kommune, region eller fylkeskommune. Stedet kan derimot selv gjøre tiltak for å påvirke flyttebalansen.

Alle fylker i Norge har hatt en positiv nettoflytting den siste treårsperioden. Det skyldes generell innvandring på landsbasis. Når vi fratrekker nettoflyttingen til fylkene med nettoflyttingen på landsbasis får vi det vi kaller relativ flytting.

Nettoflyttingen til Sogn og Fjordane har vært på 0,7 prosent den siste treårsperioden. Det er det laveste i Norge. På landsbasis har nettoflyttingen (dvs. nettoinnvandringen, siden vi ser på landet som helhet) vært på 2,7 prosent. Når befolkningsutviklingen i Sogn og Fjordane likevel ikke er lavest i landet, er det som nevnt fordi fruktbarheten i Sogn og Fjordane er høy.

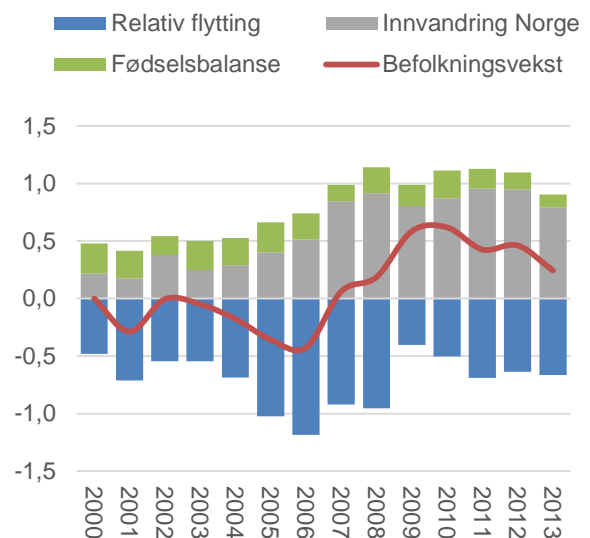

Figur 7: Nettoflytting i fylkene fra 2010 til 2013.

1.1.5 Relativ flytting i Sogn og Fjordane over tid

Den relative flyttingen har vært negativ hvert år siden 2000. Flyttetallene var verst i årene 2005-2008. Da var det høykonjunktur i Norge. Flyttingen fra distrikt til sentrum er gjerne høyest nå det er gode tider økonomisk.

Vi kan også se at fødselsoverskuddet krymper. Det er fordi det er nettoflytting, og det stort sett unge mennesker som flytter. Dermed blir aldersfordelingen stadig med ugunstig.

Figur 8: Den årlige prosentvise befolkningsveksten i Sogn og Fjordane dekomponert i fødselsbalanse, innvandring til Norge og relativ flytting.

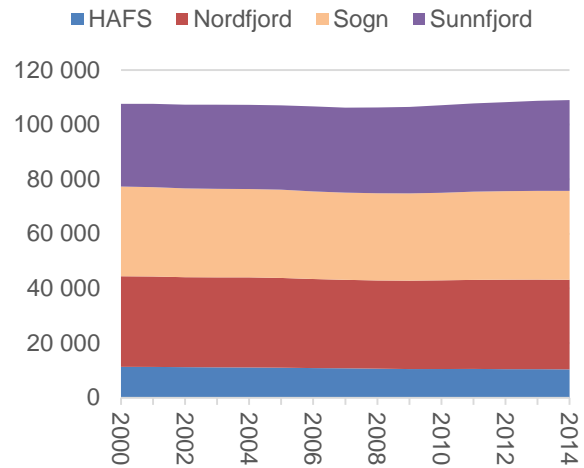
1.1.6 Befolkningsutvikling i regionene

Befolkningen i Sogn og Fjordane er forholdsvis jevnt fordelt på Sunnfjord, Sogn og Nordfjord. HAFS har det laveste folketallet. En komplett regioninndeling er vedlagt på siste side.

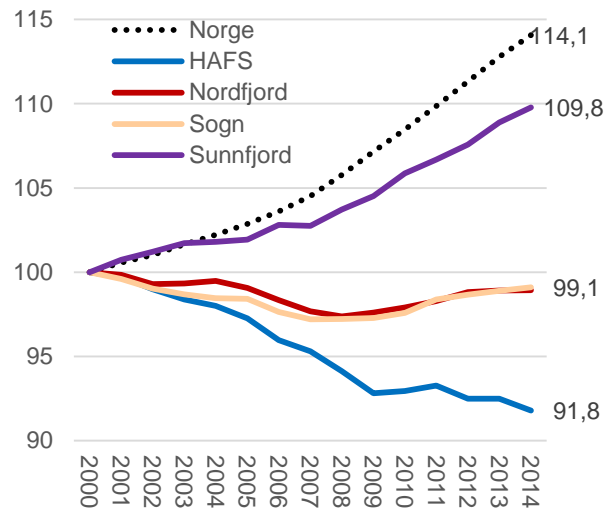
Sunnfjord har hatt den høyeste befolkningsveksten i Sogn og Fjordane. Fra 2000 til 2014 har folketallet økt med 9,8 prosent.

Nordfjord og Sogn har hatt omtrent nullvekst i samme periode.

HAFS har mistet 8,2 prosent av innbyggerne sine fra 2000 til 2014.

Figur 9: Folkemengden i regionene i Sogn og Fjordane fra 2000 til 2014.

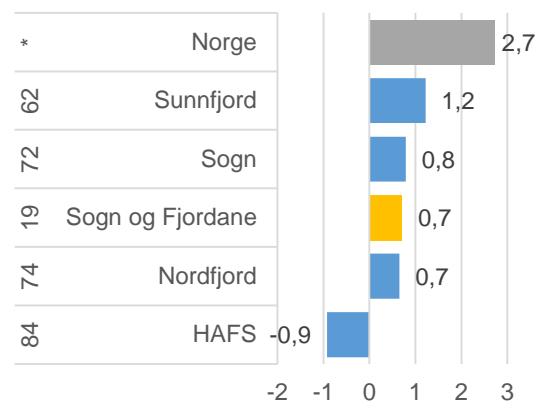

Figur 10: Indeksert befolkningsvekst i regionene i Sogn og Fjordane fra 2000 til 2013.

1.1.7 Nettoflytting i regionene

Sunnfjord og Sogn har hatt en nettoflytting over fylkessnittet den siste treårsperioden. Nordfjord er så vidt under fylkesgjennomsnittet.

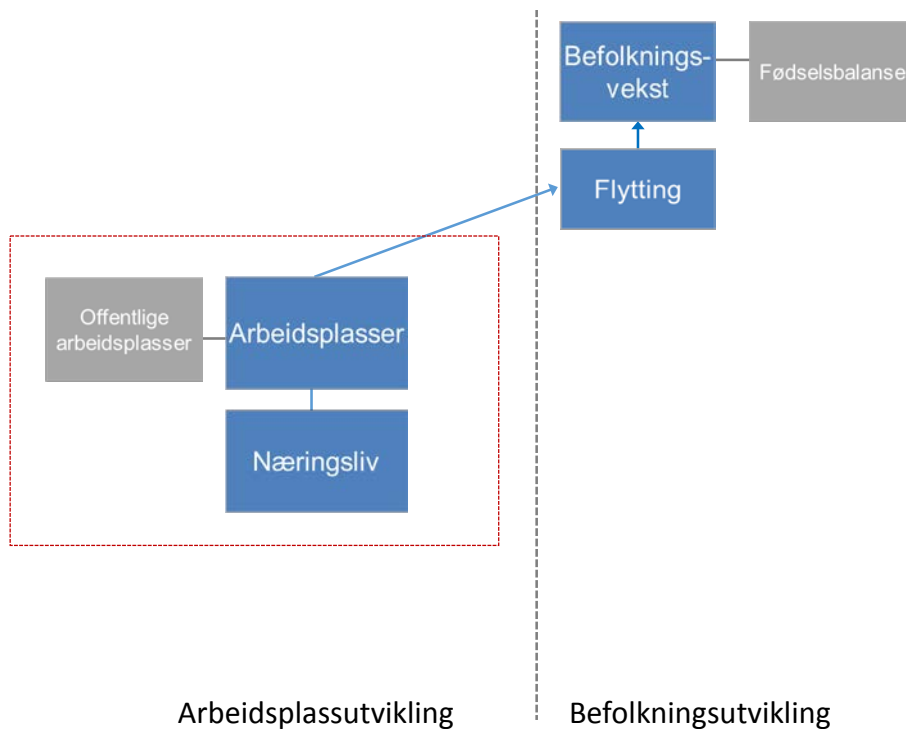
HAFS har hatt en negativ nettoflytting den siste treårsperioden, og er rangert helt sist blant landets 84 regioner med hensyn til nettoflytting.

Figur 11: Nettoflytting i prosent av folketallet til regionene i Sogn og Fjordane fra 2010 – 2013, rangering blant landets 84 regioner. Fylket er rangert blant landets 19 fylker.

2. Arbeidsplasser

I dette kapitlet skal vi beskrive og analysere utviklingen av antall arbeidsplasser. Arbeidsplassutviklingen er sammen med befolkningsutviklingen de to sentrale størrelsene som vi må beskrive, analysere og forstå i den regionale utviklingen. Vi vil starte med en beskrivelse av utviklingen av antall arbeidsplasser samlet, og sektorvis. Deretter ser vi nærmere på hvordan de enkelte delene av næringslivet har utviklet seg. Til slutt analyserer vi utviklingen i de enkelte delene av næringslivet for å finne ut hvor mye som kan forklares av strukturelle forhold og hvor stor del av utviklingen som synes å komme fra spesielle forhold i regionen.

Figur 12: Attraktivitetsmodellen – de delene av attraktivitetsmodellen som beskriver befolkningsutviklingen og arbeidsplassutviklingen.

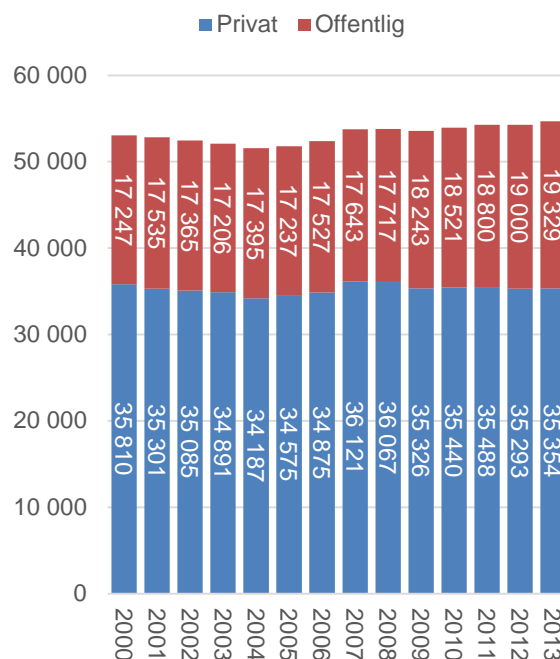
Vi skal starte med å beskrive den samlede arbeidsplassutviklingen, for deretter å se på hvordan utviklingen er i privat og offentlig sektor.

2.1.1 Antall arbeidsplasser

På slutten av 2013 var det 35 354 arbeidsplasser i privat sektor i Sogn og Fjordane, mens det var 19 329 arbeidsplasser i offentlig sektor.

Det har vært nedgang i antall arbeidsplasser i næringslivet fra 2007 til 2013.

Det offentlige har hatt vekst, nok til at det samlet sett er flere arbeidsplasser i 2013 enn i 2007.

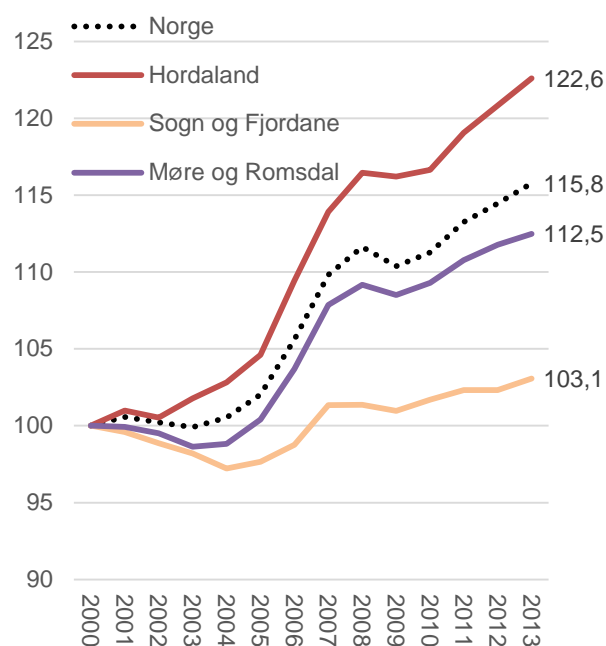
Figur 13: Antall arbeidsplasser i offentlig og privat sektor i Sogn og Fjordane fra 2000 til 2013.

2.1.2 Indeksert arbeidsplassvekst i fylkene

Fra 2000 til 2013 har antall arbeidsplasser i Sogn og Fjordane økt med 3,1 prosent. På landsbasis har veksten vært på 15,8 prosent. Den relative forskjellen mellom utviklingen i Sogn og Fjordane og utviklingen på landsbasis er stor.

Nabofylket i sør har hatt en høy arbeidsplassvekst. Arbeidsplassveksten i Hordaland har vært høyere enn veksten på landsbasis.

Nabofylket i nord har hatt en bedre arbeidsplassutvikling enn Sogn og Fjordane, men veksten i Møre og Romsdal har også vært litt lavere enn veksten nasjonalt.

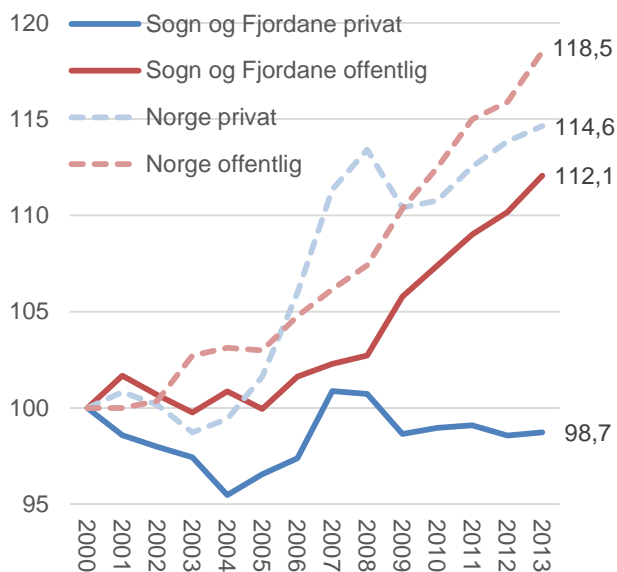
Figur 14: Indeksert arbeidsplassvekst, alle sektorer.

2.2 Vekst i privat sektor

Det er i privat sektor den relative forskjellen mellom utviklingen i Sogn og Fjordane og landet som helhet har vært størst.

Antall arbeidsplasser i privat sektor har blitt redusert med 1,3 prosent i Sogn og Fjordane, mens veksten i privat sektor i landet som helhet har vært på 14,6 prosent.

I Norge har arbeidsplassveksten i offentlig sektor vært høyere enn veksten i privat sektor. Dette gjelder også Sogn og Fjordane. Veksten i offentlig sektor i Sogn og Fjordane har vært noe lavere enn på landsbasis.

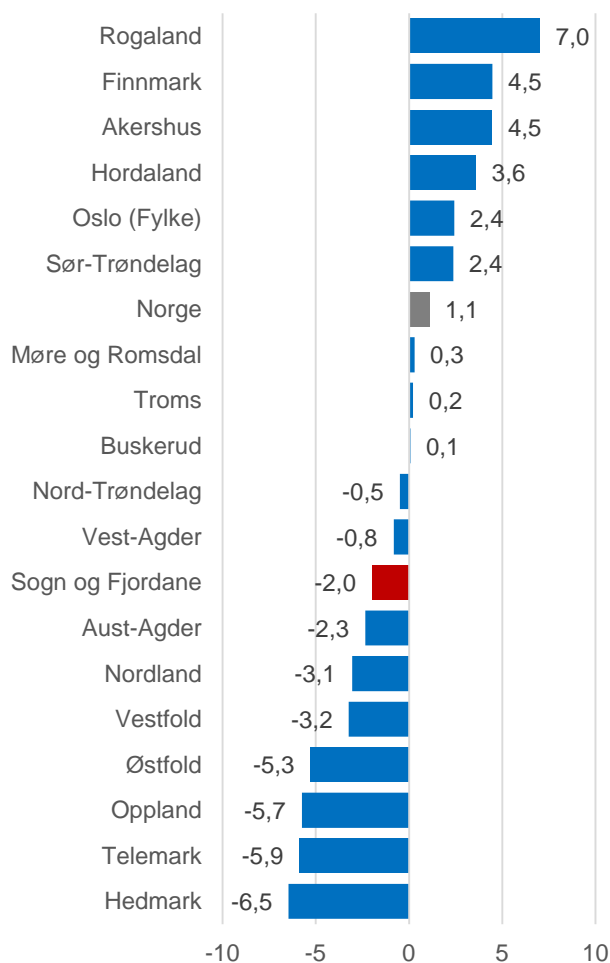

Figur 15: Indeksert arbeidsplassvekst i offentlig og privat sektor i Sogn og Fjordane og Norge, fra 2000 til 2013.

2.2.1 Vekst i privat sektor i fylkene etter finanskrisen

Etter finanskrisen har veksten i privat sektor vært svært ujevnt fordelt mellom fylkene. På landsbasis har veksten vært på 1,1 prosent. Mange fylker har hatt arbeidsplassnedgang.

Sogn og Fjordane har mistet 2 prosent av arbeidsplassene sine siden finanskrisen. Mange fylker har hatt en dårligere utvikling i privat sektor enn Sogn og Fjordane. Spesielt har Østfold, Oppland, Telemark og Hedmark hatt en dårlig arbeidsplassutvikling i privat sektor etter 2008.

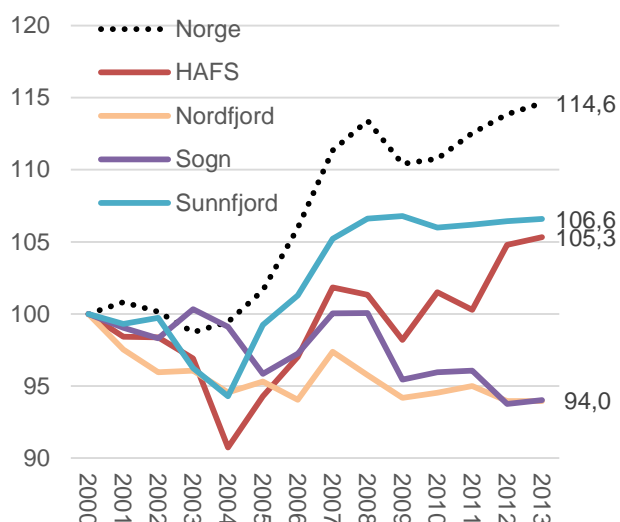

Figur 16: Arbeidsplassvekst i privat sektor i fylkene og Norge, 2008-2013.

2.2.2 Næringslivsvekst i regionene

Sunnfjord og HAFS har hatt arbeidsplassvekst i privat sektor fra 2000 til 2013. I Sunnfjord har antall arbeidsplasser holdt seg ganske stabilt etter finanskrisen. HAFS har hatt vekst i næringslivet etter finanskrisen.

Sogn og Sunnfjord har tapt seks prosent av arbeidsplassene sine i privat sektor fra 2000 til 2013. Begge regionene har hatt arbeidsplassnedgang i privat sektor etter 2008.

Figur 17: Indeksert vekst i antall arbeidsplasser i næringslivet i regionene i Sogn og Fjordane. 2000=100.

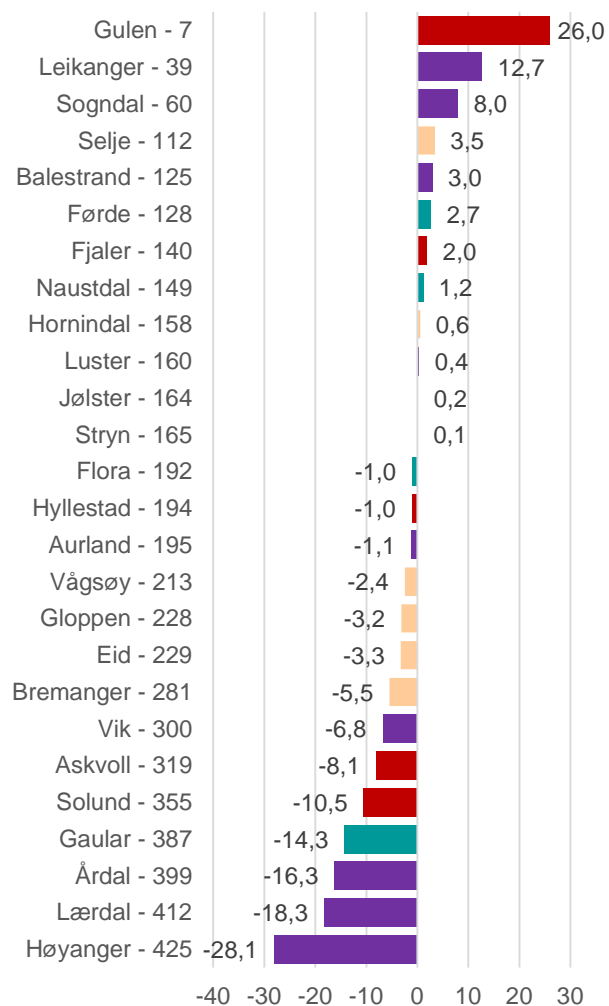
2.2.3 Næringslivsvekst i kommunene etter finanskrisen

Gulen skiller seg gjennom å ha hatt sterk arbeidsplassvekst i privat sektor. Gulen rangerer som nummer 7 blant landets 428 kommuner med hensyn til vekst i næringslivet. Fra 2008 til 2013 har antall arbeidsplasser i privat sektor økt med 26 prosent.

Mange kommuner i Sogn har hatt sterk arbeidsplassnedgang i privat sektor. Dette gjelder f.eks. Høyanger, Lærdal og Årdal. Leikanger og Sogndal derimot, har hatt en ganske god vekst, og en vekst som er langt høyere enn veksten nasjonalt.

Blant kommunene i Sunnfjord er det Gaular som har hatt svakest utvikling.

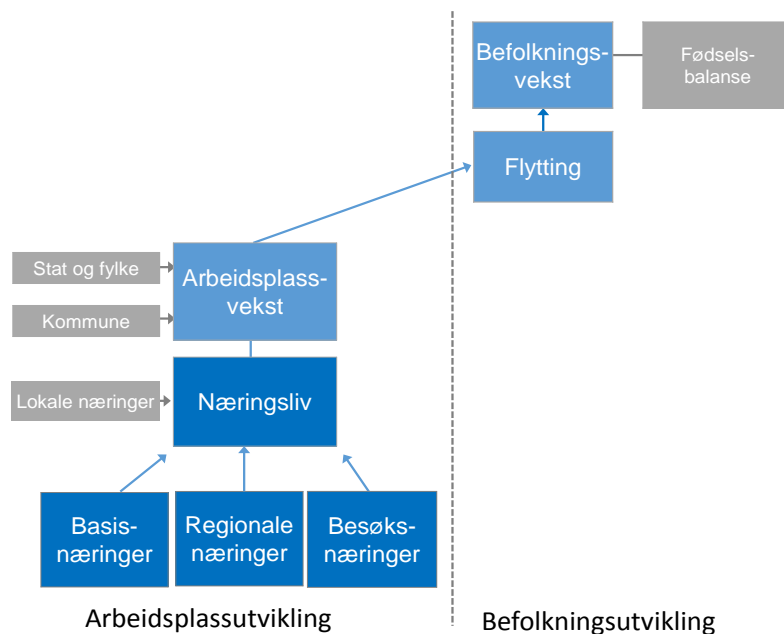
Av kommunene i Nordfjord er det Selje som har hatt sterkest vekst i antall arbeidsplasser i privat sektor.

Figur 18: Vekst i antall ansatte i næringslivet fra 2008 til 2013. Regionene er gruppert i farger som i grafen over.

2.3 Næringstyper

Vi har nå beskrevet utviklingen i antall arbeidsplasser i næringslivet. Det er utviklingen i næringslivet vi ønsker å analysere og forstå. Det er fordi det først og fremst er næringsutviklingen som er i fokus når en ønsker å stimulere til vekst.

Figur 19: Attraktivitetsmodellen. Privat sektor deles inn i fire næringstyper: Lokale næringer, basisnæringer, regionale næringer og besøksnæringer.

Det finnes mange forskjellige bransjeinndelinger¹. For vårt formål har vi delt næringslivet inn i fire strategiske næringstyper.

Basisnæringer er næringsliv som konkurrerer på et nasjonalt eller internasjonalt marked. Basisnæringene produserer varer eller tjenester på et sted, som selges og konsumeres hovedsakelig utenfor stedet der produksjonen foregår. Primærnæringer, som landbruk og gruver og industri, tilhører basisnæringene. Samtidig er det en del tjenesteproduksjon som også defineres som basisnæringer. Dette er tjenester som IT, telekom og teknologiske tjenester. Basisnæringene regnes ofte som «motoren» i økonomien. Det er ut ifra basisnæringene mye annen næringsvirksomhet blir skapt.

Besøksnæringer er næringsliv som kjennetegnes av at kunden må være personlig til stede. Besøksnæringene inkluderer all turisme, men også butikkhandel og en del personlige tjenester. Stedets egne innbyggere og besøkende er kunder hos besøksnæringene.

De *regionale* næringene består av bransjer som både har annet næringsliv og offentlige institusjoner og befolkningen som kunder, og som hovedsakelig retter seg mot et regionalt marked. Det er bransjer som bygg og anlegg, transport og forretningsmessig tjenesteyting. Vi finner ofte en konsentrasjon av de regionale næringene i byer og sentra. Det er en sammensatt næringstype, og vi antar at det er ulike drivere for vekst i de regionale næringene.

Lokale næringer er næringsliv som leverer tjenester til den lokale befolkningen, og som i stor grad substituerer tjenester fra offentlig sektor. Dette er tjenester som barnehager, skoler, primærhelsetjenester og renovasjon. De lokale næringene er som regel substitutter for offentlige tjenester. I analysene framover vil vi derfor slå kommunal sektor og lokale næringer sammen. Siden de lokale næringene regnes som eksogene, har de fått en grå farge i figuren.

2.3.1 Bransjer

I tabellen under ser vi hvilke bransjer som inngår i de strategiske næringstypene, og vi ser antall arbeidsplasser i hver bransje. Det er denne utviklingen i antall ansatte i disse bransjene og næringstypene som til sammen utgjør hele næringslivet, og som vi ønsker å analysere og forstå.

Cellene markert med blått betyr at det er et forholdsvis høyt antall, mens cellene med rødt betyr at det er et forholdsvis lavt antall. På den måten kan vi raskt se hvilke bransjer som har mange arbeidsplasser, og hvilke bransjer som har relativt få arbeidsplasser.

Tabell 1: Antall arbeidsplasser i de ulike bransjene i privat sektor i Sogn og Fjordane.

Næring	SubNæring	Bransje	2000	2005	2008	2011	2012	2013
Basis	Industri	Anna industri	2 217	1 831	2 059	1 896	2 036	2 022
		Næringsmidler	2 701	2 130	1 858	1 908	1 883	1 830
		Olje og gass utvinning	27	39	31	41	47	46
		Prosessindustri	1 977	1 629	1 685	1 535	1 546	1 565
		Verkstedindustri	2 871	2 408	2 650	2 092	2 114	1 996
	Natur	Fisk	1 305	1 010	1 016	948	923	902
		Gruve	153	179	198	167	169	156
		Landbruk	3 175	2 739	2 523	2 208	2 147	2 021
	Tekn tjenester	Olje og gass	26	24	59	102	109	113
		Teknisk/vitenskap	498	669	652	567	583	565
Tele og IKT		106	255	323	405	439	463	
Besøk		Aktivitet	727	819	904	915	900	914
		Handel	4 762	5 114	5 395	5 288	5 165	5 138
		Overnatting	1 159	1 000	1 004	1 008	922	962
		Servering	647	572	533	624	522	586
Lokal		Lokal	1 152	1 533	1 514	1 677	1 733	1 804
Regional		Agentur og Engros	974	1 069	1 120	1 166	1 116	1 156
		Bygg og anlegg	3 188	3 295	3 908	4 076	4 204	4 346
		Diverse	1 623	2 082	1 855	2 028	1 977	1 923
		Finans, eiendom, utleie	1 091	1 126	1 095	1 084	1 000	993
		Forr tjenesteyting	1 185	1 092	1 482	1 444	1 519	1 631
		Transport	3 225	3 229	3 373	3 403	3 443	3 411
		Utleie av arbeidskraft	1 021	731	830	906	796	811
Totalsum			35 810	34 575	36 067	35 488	35 293	35 354

Basisnæringene deles inn i tre underkategorier, industri, naturbaserte næringer og teknologiske tjenester. Besøksnæringene inkluderer aktivitetsnæringer, handel, overnatting og servering. Det er mange arbeidsplasser i industrien i Sogn og Fjordane, og få arbeidsplasser innen de teknologiske tjenestene. Det har vært en ganske sterk nedgang i antall ansatte i de industribransjene som Sogn og Fjordane har mye av, og samtidig en sterk nedgang i landbruk og fisk.

Innen besøksnæringene er handelsbransjen størst, og her har det vært noe vekst.

De regionale næringene er sammensatt av både «manuelle» bransjer, som bygg og anlegg og transport, og av «kontoryrker» som finans og forretningsmessig tjenesteyting. Innen de regionale næringene, er bygg- og anleggsbransjen og transportbransjen størst. Det har vært vekst i bygg og anlegg.

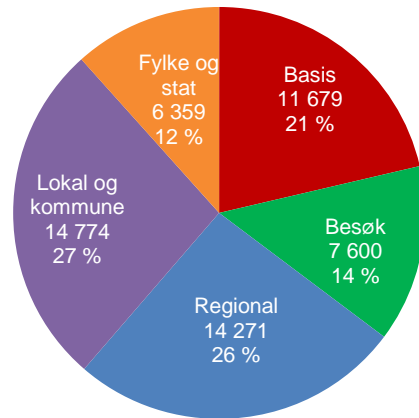
2.3.2 Næringstyper – antall arbeidsplasser

Det er flest arbeidsplasser innen kommunal sektor og de lokale næringene i Sogn og Fjordane. I 2013 var det 14 774 arbeidsplasser i denne næringstypen/sektoren. Det tilsvarer 27 prosent av arbeidsplassene.

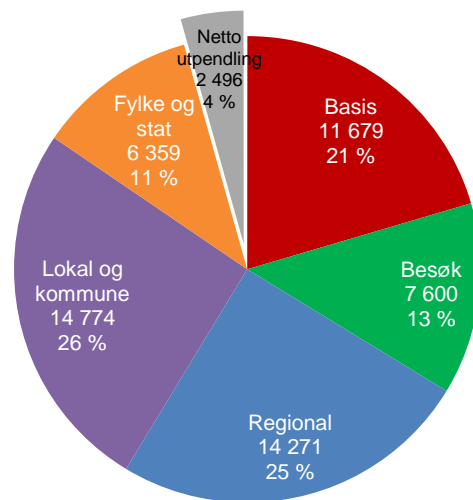
De regionale næringene er nest størst. I 2013 var 26 prosent av arbeidsplassene i Sogn og Fjordane i de regionale næringene. På landsbasis er de regionale næringene størst, og står for 32 prosent av arbeidsplassene.

Basisnæringene er større i Sogn og Fjordane enn i landet som helhet. Besøksnæringene er litt større i Sogn og Fjordane enn i landet som helhet.

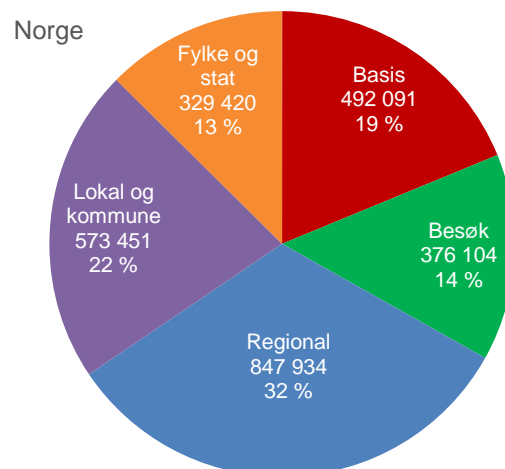
Det midterste kakediagrammet viser antall arbeidsplasser i Sogn og Fjordane som andel av samlet sysselsetting. Nettoutpendlingen i Sogn og Fjordane er på 4 prosent. Det vil si at det er flere som pendler ut av fylket enn inn til fylket.

Figur 20: Antall arbeidsplasser i de ulike næringstypene samt i offentlig sektor i Sogn og Fjordane i 2013.

Figur 21: Antall arbeidsplasser i de ulike næringstypene samt i offentlig sektor i Sogn og Fjordane i 2013. Nettoutpendlingen er inkludert. Hele kaken viser samlet sysselsetting.

Figur 22: Antall arbeidsplasser i offentlig og privat sektor i Norge i 2013.

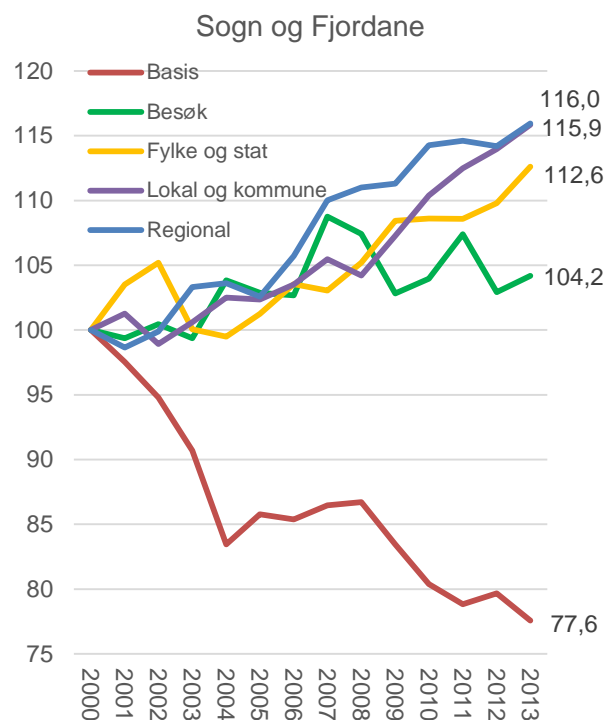
2.3.3 Indeksert arbeidsplassvekst

Som på landsbasis har de regionale næringene økt mest i Sogn og Fjordane. Veksten i Sogn og Fjordane har vært på 16 prosent. På landsbasis har antall arbeidsplasser i de regionale næringene økt med 19,3 prosent.

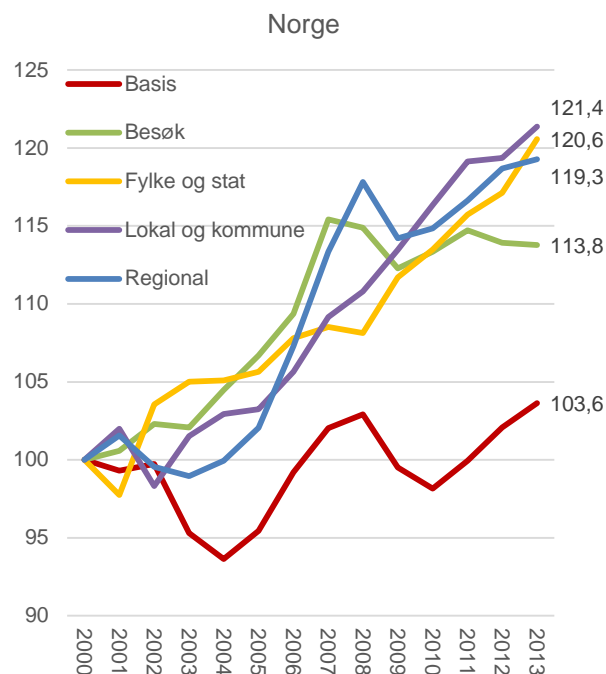
Besøksnæringene har hatt en relativt svak utvikling i Sogn og Fjordane. Antall arbeidsplasser har økt med 4,2 prosent fra 2000 til 2013. I landet som helhet har antall arbeidsplasser i besøksnæringene økt med 13,8 prosent. Senere vil vi se på årsakene til den relative forskjellen.

Fra 2000 til 2013 har nesten hver fjerde arbeidsplass i basisnæringene i Sogn og Fjordane forsvunnet. På landsbasis har basisnæringene økt med 3,6 prosent. Vi vil senere analysere utviklingen i basisnæringene i detalj. Basisnæringene svinger mest og er mest konjunkturutsatt. Det er helt klart at det er basisnæringenes utvikling som er hovedproblemet i fylket.

Antall arbeidsplasser i offentlig sektor og i de lokale næringene har økt i Sogn og Fjordane, men ikke like mye som i landet som helhet.

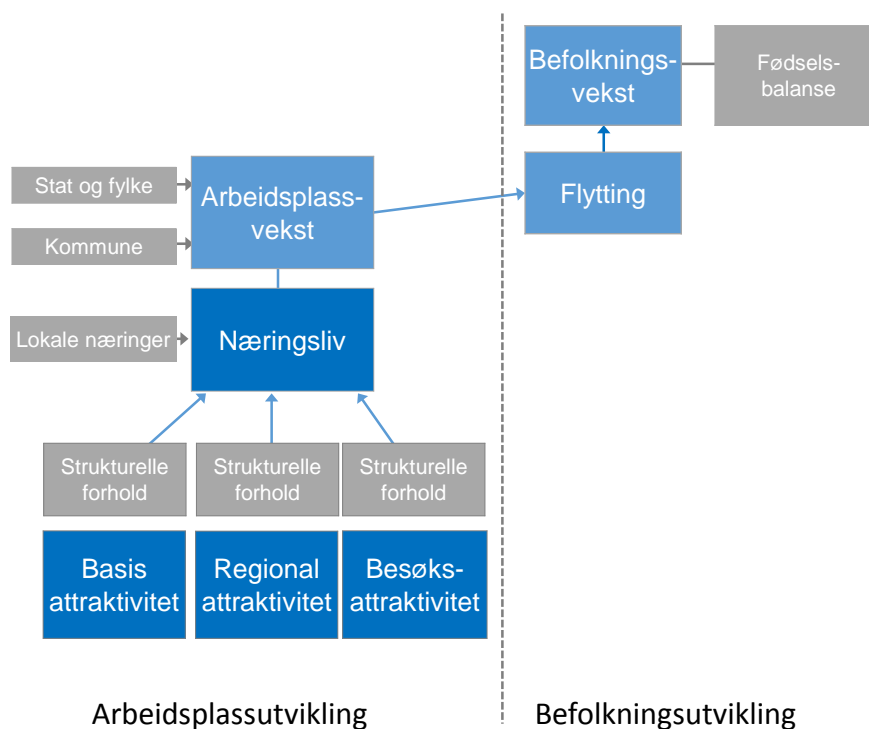
Figur 23: Indeksert arbeidsplassutvikling i de ulike næringstypene og i offentlig sektor i Sogn og Fjordane fra 2000 til 2013.

Figur 24: Indeksert arbeidsplassvekst i de ulike næringstypene og i offentlig sektor i Norge fra 2000 til 2013.

2.4 Strukturelle forhold og attraktivitet

Vi har nå beskrevet utviklingen i de enkelte strategiske næringstypene. Det neste spørsmålet er hvorfor utviklingen har vært slik. Kan vi avdekke de viktigste drivkreftene bak den faktiske utviklingen?

Figur 25: Attraktivitetsmodellen. Den delen av modellen som omhandler arbeidsplassutvikling. Næringslivet inndeles i næringstyper. Veksten i næringstypene skyldes strukturelle forhold eller attraktivitet.

Vi vil i resten av dette kapittelet analysere hvor mye av utviklingen i de tre næringstypene som kan forklares av strukturelle forhold, og hvor mye som har sin forklaring i interne forhold. Strukturelle forhold er forhold som ikke kan påvirkes i særlig grad i regionen, men som har en signifikant påvirkning på næringslivets utvikling. Hvis utviklingen kan forklares fullt ut av de strukturelle forholdene, betyr det at utviklingen er «som normalt» i regionen. Det vil si at næringslivet utvikler seg som statistisk forventet ut fra forutsetningene. Dersom utviklingen avviker fra det statistisk normale, tyder det på at det har skjedd noe spesielt i regionen som ikke skyldes ytre forhold. Dersom en har et spesielt godt og effektivt næringsarbeid i regionen, vil det kunne føre til at utviklingen blir bedre enn de strukturelle forutsetningene tilsier. Da vil målingene vise at attraktiviteten er høy. Høy attraktivitet kan også skyldes at de største bedriftene har vært spesielt dyktige. Og så kan det være spesielle forhold i regionen som har hatt betydning, men som ikke fanges opp i de statistiske analysene. Attraktivitetsanalysene vil derfor gi en pekepinn, men må tolkes med varsomhet, og helst på bakgrunn av lokal kjennskap til utviklingen på stedet.

2.5 Bransjestruktur

Bransjestrukturen er et forhold som har stor betydning for utviklingen, og da spesielt i basisnæringene. Det er fordi basisnæringene er svært ujevnt fordelt mellom regioner, og fordi utviklingen i den enkelte bransjen i basisnæringene svinger sterkt.

Hvilke bransjer har Sogn og Fjordane mye av, relativt til landet som helhet? For å få fram dette bruker vi lokaliseringkvotienter (LQ). LQ for en bransje beregnes gjennom å ta andelen av antall arbeidsplasser i bransjen i forhold til sysselsettingen på stedet, og dele på tilsvarende andel på landsbasis. Hvis tallet er større enn 1, betyr det at der er relativt mye av denne bransjen på stedet. Er tallet mindre enn 1, betyr det at det er lite av denne bransjen. Dersom LQ er lik 1, betyr det at andelen arbeidsplasser på stedet er like høy som i landet som helhet.

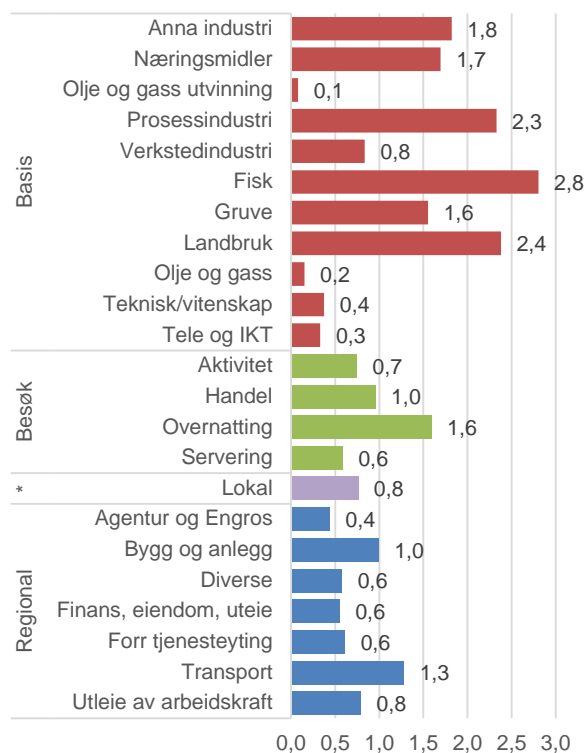
Sogn og Fjordane har en ugunstig bransjestruktur gjennom at fylket har relativt mange arbeidsplasser i nedgangsbransjer. Sogn og Fjordane har relativt mange arbeidsplasser i «anna industri», næringsmiddelindustrien, prosessindustrien, fisket og landbruket. Dette er bransjer som har hatt nedgang på landsbasis de siste tretten årene. Det er dermed ugunstig for Sogn og Fjordane, siden det er vanskelig å skape vekst på et sted der mye av næringslivet er i nedgangsbransjer.

Det er forholdsvis få arbeidsplasser innen de teknologiske tjenestene, og dette er bransjer som har vært i vekst på landsbasis de siste årene.

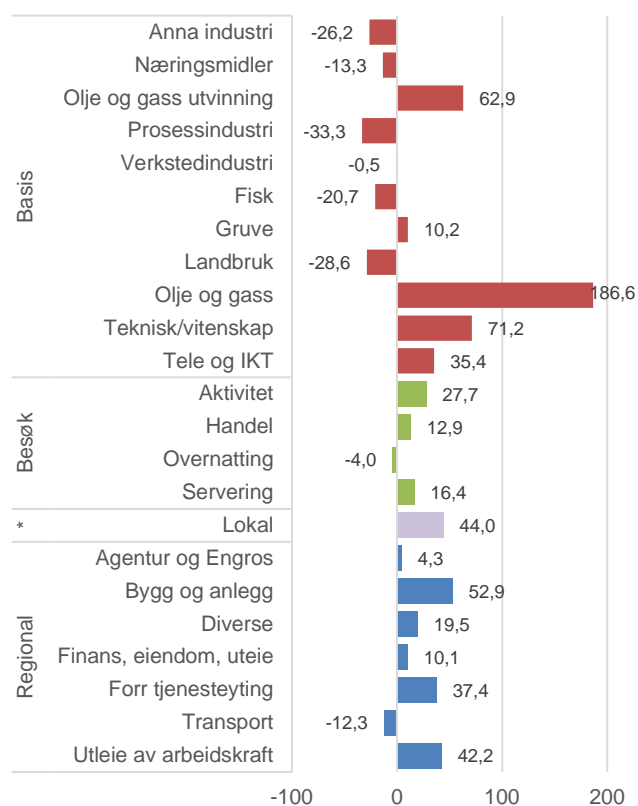
Det er forholdsvis mange arbeidsplasser i overnattingsbransjen. Dette er en bransje med svak nedgang nasjonalt.

Andelen arbeidsplasser i bygg- og anleggsbransjen og transportbransjen er forholdsvis høy i Sogn og Fjordane, mens det ellers er forholdsvis få arbeidsplasser i de regionale næringene. Alle bransjer i de regionale næringene, bortsett fra transportbransjen, har vært i vekst på landsbasis de siste årene.

Sogn og Fjordane har forholdsvis mye næringsliv i nedgangsbransjer og forholdsvis lite næringsliv i oppgangsbransjer.

Figur 26: Lokaliseringkvotienter for de ulike bransjene i privat sektor i Sogn og Fjordane, 2013.

Figur 27: Arbeidsplassvekst i de ulike bransjene i Norge i perioden 2000 - 2013.

2.6 Basisnæringer, strukturelle forhold og attraktivitet

Basisnæringene betyr mye for den regionale utviklingen. Basisnæringene skaffer inntekter til regionen gjennom å selge varer og tjenester ut av regionen. Basisnæringene er også mest utsatt for konjunkturer og konkurranse. Samtidig har basisnæringene et stort potensiale gjennom at de leverer varer på et nasjonalt og internasjonalt marked, og er ikke begrenset av etterspørsel i egen region.

Tabellen under viser antall arbeidsplasser i bransjene i basisnæringene i Sogn og Fjordane i 2000 og 2013. Tabellen viser endring i absolutte tall, prosentvis endring og vekstimpuls. Vekstimpulsen er endringen målt som andel av samlet sysselsetting, og er sammenliknet med vekstimpulsen nasjonalt. Begrepet vekstimpuls er ikke like intuitivt som arbeidsplassvekst, men den sier mer om hvordan veksten har bidratt til vekst i samlet sysselsetting enn det arbeidsplassveksten alene gjør. Gitt at et sted har én arbeidsplass innen en bransje, og at antall arbeidsplasser øker til to. Da har den prosentvise veksten vært på 100 prosent, men den ekstra arbeidsplassen har neppe bidratt til mye sysselsettingsvekst. Når vi ser på vekstimpulser ser vi hvordan veksten bidrar i forhold til samlet sysselsetting.

Tabell 2: Antall arbeidsplasser i bransjene i basisnæringene i Sogn og Fjordane i 2000 og 2013. Absolutt og prosentvis endring, vekstimpuls i Sogn og Fjordane og tilsvarende vekstimpuls på landsbasis.

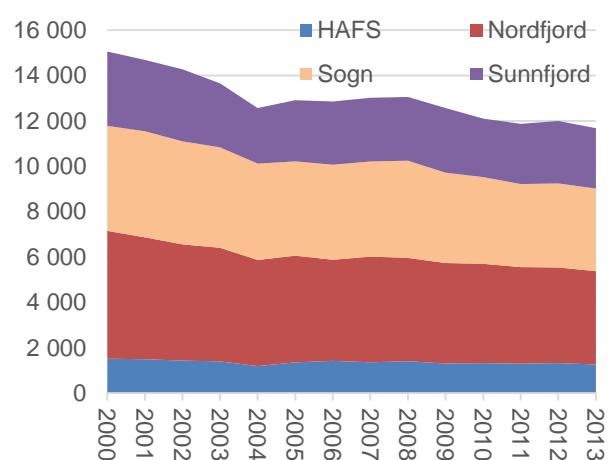
SubNæring	Bransje	2000	2013	Endring antall	Endring %	Vekstimpuls	Vekstimpuls Norge	
Basis	Industri	Anna industri	2 217	2 022	-195	-8,8	-0,2	-0,8
		Næringsmidler	2 701	1 830	-871	-32,2	-0,8	-0,3
		Olje og gass utvinning	27	46	19	70,4	0,0	0,4
		Prosessindustri	1 977	1 565	-412	-20,8	-0,4	-0,7
		Verkstedindustri	2 871	1 996	-875	-30,5	-0,8	0,0
	Natur	Fisk	1 305	902	-403	-30,9	-0,4	-0,2
		Gruve	153	156	3	2,0	0,0	0,0
		Landbruk	3 175	2 021	-1 154	-36,3	-1,0	-0,7
	Tekn tjenester	Olje og gass	26	113	87	334,6	0,1	1,0
		Teknisk/vitenskap	498	565	67	13,5	0,1	1,3
Tele og IKT		106	463	357	336,8	0,3	0,7	
Totalsum		15 056	11 679	-3 377	-22,4	-3,1	0,8	
Sysselsatte		110 630	114 358	3 728	3,4			

Figuren til høyre viser tydelig hvordan antall arbeidsplasser i basisnæringene har blitt redusert siden 2000, spesielt i Nordfjord.

De svake vekstimpulsene fra basisnæringene i Sogn og Fjordane skyldes først og fremst nedgangen i næringsmiddelindustrien, verkstedindustrien og landbruketⁱⁱ.

Veksten i de teknologiske tjenestene har ikke vært sterk nok til å veie opp for nedgangen i industrien og de naturbaserte næringene.

Fra 2000 til 2013 har det blitt 3 377 færre arbeidsplasser i basisnæringene i Sogn og Fjordane, og dette har tilsvarte -3,1 prosent av sysselsettingen.

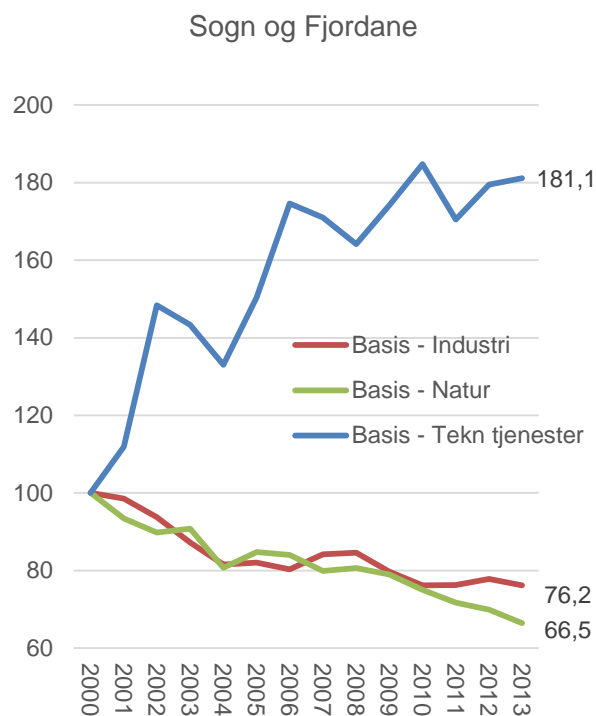
Figur 28: Antall arbeidsplasser i basisnæringene i regionene i Sogn og Fjordane fra 2000 til 2013.

2.6.1 Indeksert vekst

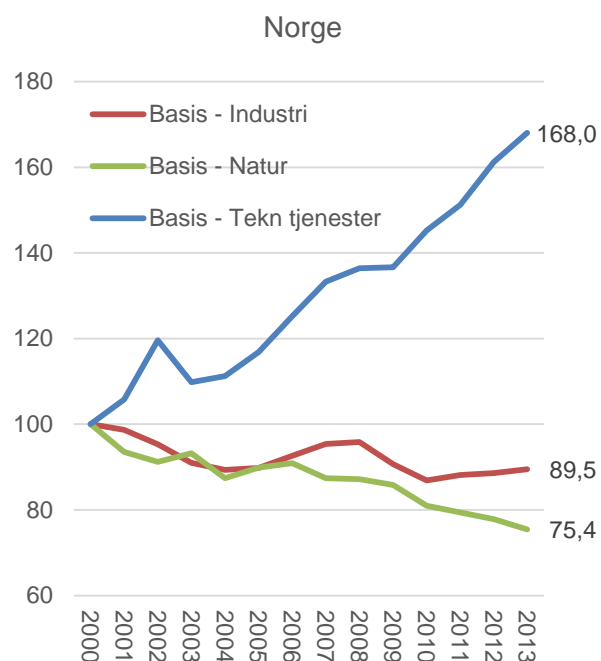
Arbeidsplassutviklingen i basisnæringene i Sogn og Fjordane har vært mer ekstreme enn i landet som helhet.

Veksten i antall arbeidsplasser i de teknologiske tjenestene har vært på 81,1 prosent. Dette er høyere enn veksten nasjonalt, som har vært på 68 prosent.

På den annen side har nedgangen i de naturbaserte næringene og i industrien vært sterkere enn i landet som helhet.

Figur 29: Indeksert vekst i sub-næringene til basisnæringene i Sogn og Fjordane, 2000-2013.

Figur 30: Indeksert vekst i sub-næringene til basisnæringene i Norge, 2000-2013.

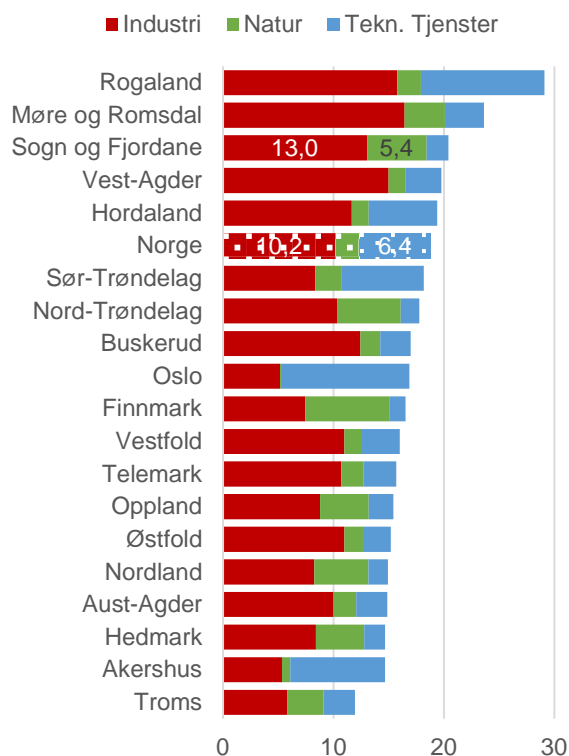
2.6.2 Nivå basisnæringer

Vi måler nivået som antall arbeidsplasser i basisnæringene som prosentvis andel av sysselsettingen. Sogn og Fjordane har et høyt nivå på basisnæringene, et nivå som er høyere enn nivået på landsbasis. Industrien tilsvarende 13 prosent av sysselsettingen i Sogn og Fjordane mot 10,2 prosent nasjonalt. De naturbaserte næringene er også større i Sogn og Fjordane enn i landet som helhet.

Rogaland og Møre og Romsdal har større andel næringsliv knyttet til basisnæringene enn Sogn og Fjordane.

Akershus og Troms har forholdsvis lite næringsliv i basisnæringene.

Nivået på basisnæringene er ganske ujevnt fordelt mellom fylkene.

Figur 31: Nivå på basisnæringene i 2013, dvs. antall arbeidsplasser som andel av sysselsettingen i fylkene og i Norge.

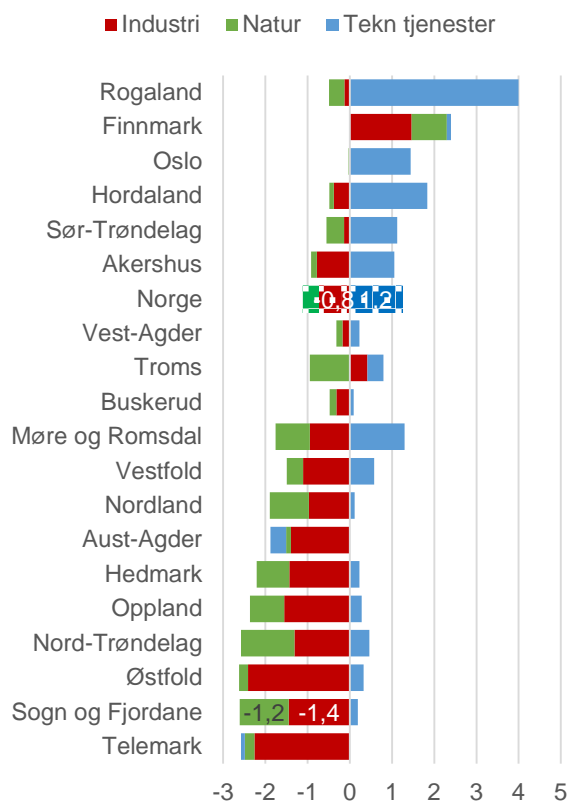
2.6.3 Vekstimpulser etter finanskrisen

Det har vært stor variasjon i veksten i basisnæringene etter finanskrisen. De fleste fylkene har hatt negative vekstimpulser fra industrien og de naturbaserte næringene, og positive vekstimpulser fra de teknologiske tjenestene. Unntaket er Finnmark, som har hatt vekst i industrien og de naturbaserte næringene.

Telemark har fått svakere vekstimpulser fra basisnæringene enn det Sogn og Fjordane har.

Sogn og Fjordane rangerer nest nederst blant fylkene i Norge, og i likhet med de fleste andre fylker skyldes nedgangen utviklingen i industrien og de naturbaserte næringene.

Rogaland har fått sterke vekstimpulser fra basisnæringene etter finanskrisen. Dette skyldes vekst i de teknologiske tjenestene.

Figur 32: Vekstimpulser i basisnæringene, 2008-2013, fylkene i Norge og landet som helhet.

2.6.4 Dekomponering av veksten i basisnæringene

For å analysere arbeidsplassutviklingen må vi skille strukturelle forhold fra attraktivitet.

Bransjesammensetningen i næringslivet er et strukturelt forhold som er vanskelig å påvirke lokalt, hvert fall på kort sikt. Vi har sett at Sogn og Fjordane har mye næringsliv i nedgangsbransjer og lite næringsliv i oppgangsbransjer. Dette må vi justere for, for å kunne se hvordan utviklingen har vært, *gitt forutsetningene*.

Vi dekomponerer veksten i basisnæringene i nasjonal vekst, bransjeeffekt og bransjustert vekst. Den bransjusterte veksten er vekst utover det den nasjonale veksten og bransjeeffekten skulle tilsi. Vi bruker den bransjusterte veksten som et mål på bedriftsattraktiviteten i basisnæringene.

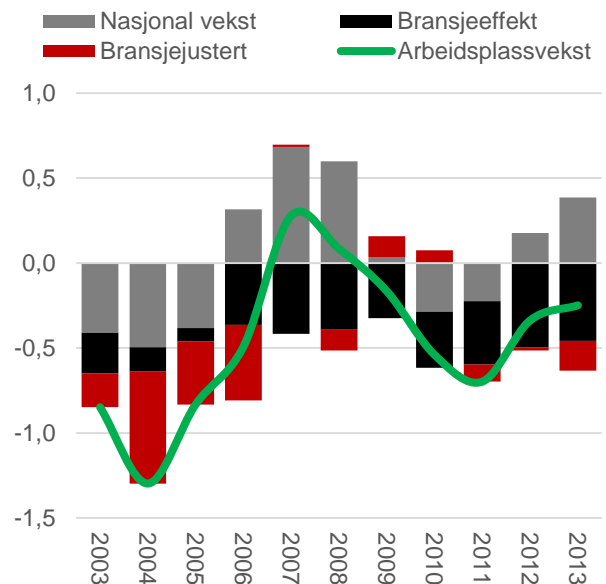
Den nasjonale veksten i basisnæringene de siste årene har ikke kompensert for den negative bransjeeffekten. Den negative bransjeeffekten har spesielt i perioden etter 2006 forklart mye av nedgangen i basisnæringene i Sogn og Fjordane. Den bransjusterte veksten har også vært negativ i mange perioder. De tre siste treårsperiodene har veksten vært litt lavere enn forutsetningene skulle tilsi.

Vi sammenlikner utviklingen i Sogn og Fjordane med utviklingen i de andre fylkene i figur 34. Sogn og Fjordane der fylket i Norge med dårligst strukturelle forhold for vekst i basisnæringene.

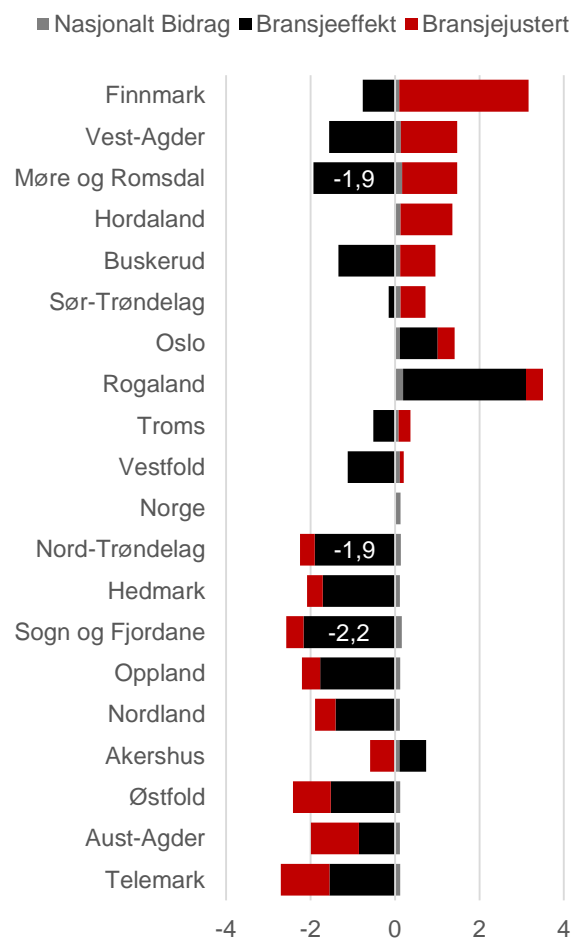
Den bransjusterte veksten har vært negativ og lavere enn medianfylket.

Finnmark har hatt best bransjustert vekst i basisnæringene etter finanskrisen. Finnmark har sammen med Vest-Agder og Møre og Romsdal hatt mye bedre utvikling enn forutsetningene skulle tilsi.

Østfold, Aust-Agder og Telemark har i likhet med Sogn og Fjordane hatt en negativ bransjeeffekt, men den bransjusterte veksten har vært enda verre enn i Sogn og Fjordane.

Figur 33: Arbeidsplassveksten i basisnæringene i Sogn og Fjordane dekomponert i nasjonal vekst, bransjeeffekt og bransjustert vekst. Tre års glidende gjennomsnitt.

Figur 34: Vekstimpulser i basisnæringene i fylkene fra 2008 til 2013, dekomponert i nasjonal vekst, bransjeeffekt og bransjustert vekst. Rangering mht. bransjustert vekst.

2.6.5 Basisnæringer i regionene

Vi har fram til nå sett på utviklingen av basisnæringene i fylket, og sett at Sogn og Fjordane har dårlige forutsetninger for vekst på grunn av en ugunstig bransjesammensetning. Vi har også sett av veksten har vært lavere enn forutsetningene skulle tilsi. Nå vil vi se på utviklingen i basisnæringene på regionnivå.

Nordfjord, HAFS og Sogn har et høyt nivå på basisnæringene. Sunnfjord har et litt under middels nivå. I Nordfjord og Sogn er det industrien som dominerer, mens det er de naturbaserte næringene som dominerer i HAFS-regionen.

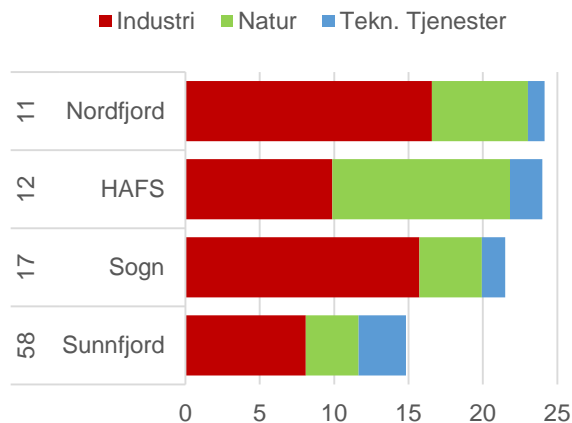
Alle regionene har fått negative vekstimpulser fra basisnæringene etter finanskrisen. Verst har det vært i Sogn. Sogn rangerer som nummer 78 blant de 84 regionene med hensyn til vekstimpulser fra basisnæringene.

Sunnfjord har hatt en relativt beste utviklingen, og rangerer som nummer 30.

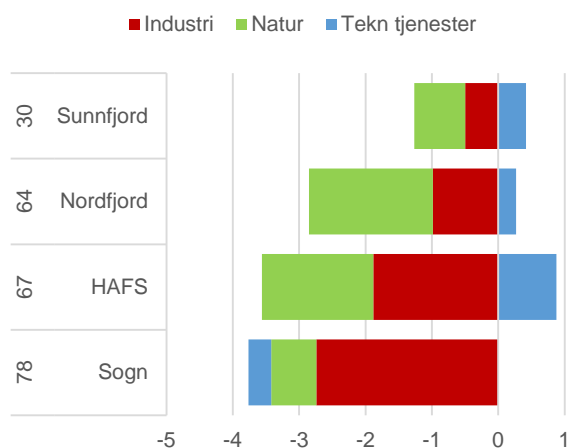
Den nederste figuren viser vekstimpulsene fra de regionale næringene, akkurat som i figur 36, men dekomponert i nasjonalt bidrag, bransjeeffekt og bransjustert vekst. Det ser bokstavelig talt svart ut for Sogn og Fjordane. Bransjeeffekten har vært negativ i alle regionene, og den forklarer mye, nesten alt, av nedgangen. I Nordfjord kan nesten all vekst (nedgang) forklares av bransjestrukturen.

I Sogn er det en betydelig del av nedgangen som ikke skyldes en negativ bransjeeffekt.

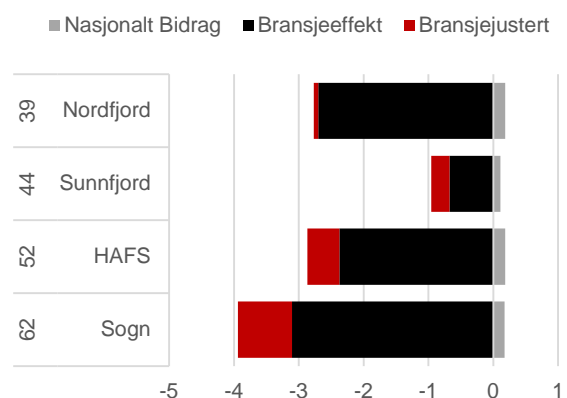
Når vi studerer attraktivitet, sier vi at bransjestruktur skyldes flaks eller uflaks, mens attraktivitet skyldes dyktighet. Det er ingen tvil om at Sogn og Fjordane har uflaks når det gjelder basisnæringer.

Figur 35: Nivå på basisnæringene i regionene i Sogn og Fjordane i 2013. Rangering mht. nivå blant landets 84 regioner.

Figur 36: Vekstimpulser fra basisnæringene i regionene i Sogn og Fjordane fra 2008 til 2013. Rangering blant landets 84 regioner.

Figur 37: Vekstimpulser fra basisnæringene i regionene i Sogn og Fjordane, fra 2008 til 2013. Veksten er dekomponert i nasjonal vekst, bransjeeffekt og bransjustert vekst. Rangering mht. bransjustert vekst blant 84 regioner.

2.7 Besøksnæringer, befolkningseffekt og besøksattraktivitet

Besøksnæringer er ikke bare turisme. Handelsbransjen er størst blant besøksnæringene.

Besøksnæringene omsetter mest til egen befolkning. Steder med befolkningsvekst kan derfor forvente arbeidsplassvekst i besøksnæringene. Dette må vi justere for når vi skal analysere arbeidsplassutviklingen i besøksnæringene.

Vi så tidligere at befolkningsveksten i Sogn og Fjordane har vært svak, og at den har vært mye svakere enn befolkningsveksten på landsbasis. Derfor kan man ikke forvente like sterk vekst i besøksnæringene i Sogn og Fjordane som i landet som helhet. I dette kapittelet vil vi se hvor mye av besøksnæringenes utvikling som skyldes en negativ befolkningseffekt, og hvor mye som ikke gjør det. Dersom veksten har vært høyere enn befolkningseffekten skulle tilsi, sier vi at stedet har vært attraktivt for besøk.

Tabellen under viser antall arbeidsplasser i besøksnæringene, endring, både i antall og i prosent, samt vekstimpulser. Vekstimpulsene er sammenliknet med vekstimpulsene på landsbasis.

Tabell 3: Antall arbeidsplasser i besøksnæringene i Sogn og Fjordane i 2000 og 2013, absolutt og prosentvis endring, vekstimpuls og tilsvarende vekstimpuls på landsbasis i samme periode.

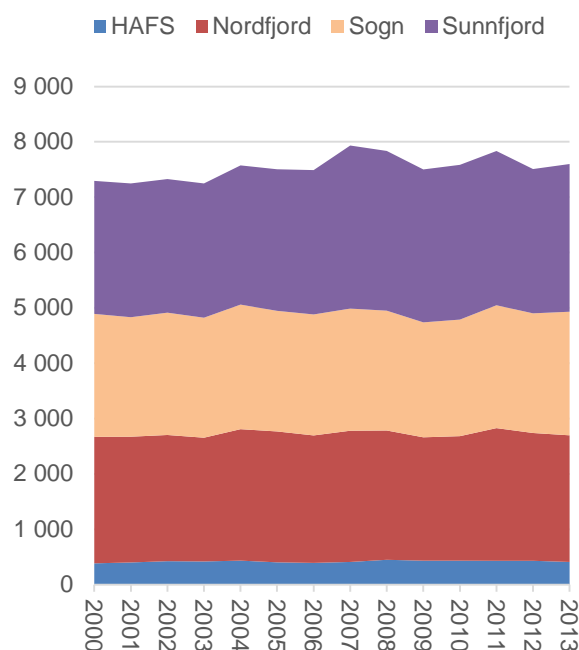
Næring	Bransje	2000	2013	Endring antall	Endring %	Vekstimpuls	Vekstimpuls Norge
Besøk	Aktivitet	727	914	187	25,7	0,2	0,5
	Handel	4 762	5 138	376	7,9	0,3	1,2
	Overnatting	1 159	962	-197	-17,0	-0,2	-0,1
	Servering	647	586	-61	-9,4	-0,1	0,3
	Totalsum	7 295	7 600	305	4,2	0,3	2,0
	Syssettsatte	110 630	114 358	3 728	3,4		

Fra 2000 til 2013 har antall arbeidsplasser i besøksnæringene økt med 305. Dette tilsvarer 0,3 prosent av sysselsettingen. På landsbasis har veksten i antall arbeidsplasser i besøksnæringene tilsvart 2 prosent av sysselsettingen.

Nedgangen i overnattingsbransjen og serveringsbransjen har blitt kompensert av en oppgang i handelsbransjen.

Veksten i antall arbeidsplasser i besøksnæringene har vært høyere enn sysselsetningsveksten.

Besøksnæringene er forholdsvis jevnt fordelt på Sunnfjord, Sogn og Nordfjord.

Figur 38: Antall arbeidsplasser i besøksnæringene i regionene i Sogn og Fjordane fra 2000 til 2013.

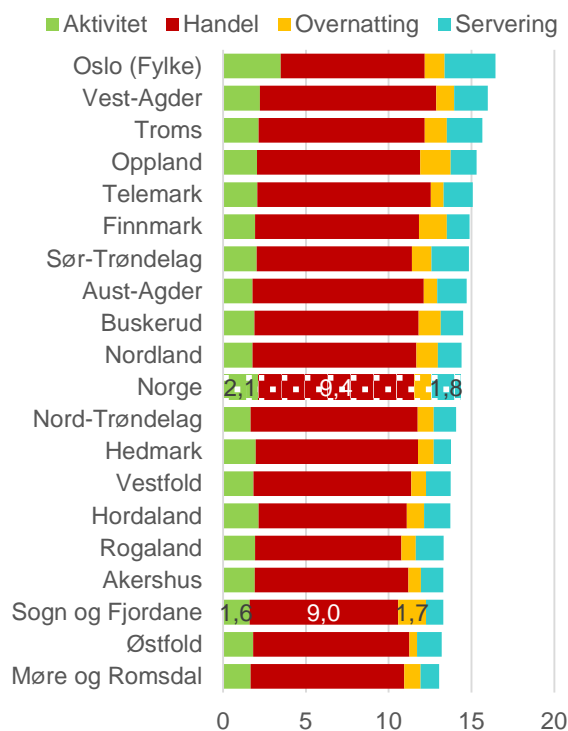
2.7.1 Nivå besøksnæringer

Besøksnæringene har en jevnere fordeling blant fylkene enn det basisnæringene har.

Sogn og Fjordane er blant fylkene med lavest nivå på besøksnæringene. Nivået er da målt som antall arbeidsplasser i besøksnæringene som prosentvis andel av sysselsettingen.

Handelsbransjen dominerer i samtlige fylker og i landet som helhet. De andre bransjene i besøksnæringene er til sammen mindre enn handelsbransjen.

Selv om Sogn og Fjordane har et relativt lavt nivå på besøksnæringene, er nivået temmelig likt mange andre fylker.

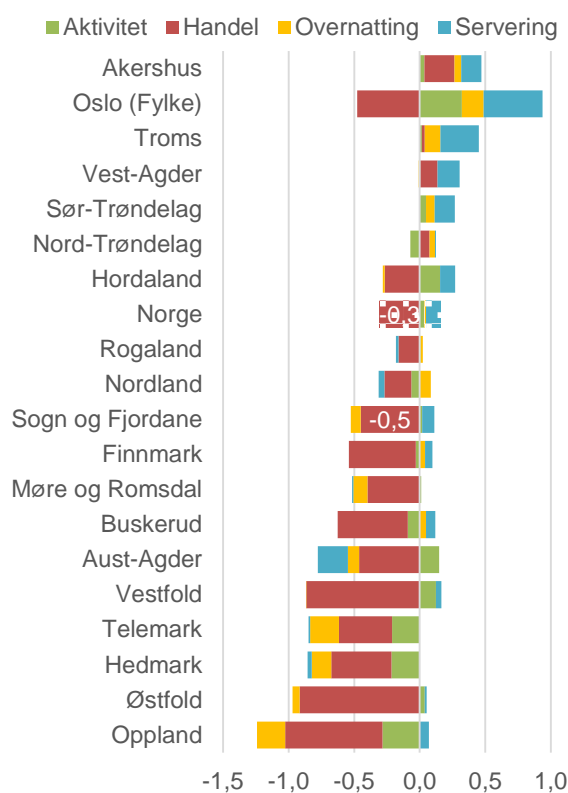
Figur 39: Nivå besøksnæringer i fylkene og i Norge, 2013. Nivået er antall arbeidsplasser som andel av samlet sysselsetting.

2.7.2 Vekstimpulser etter finanskrisen

Etter finanskrisen har landet som helhet fått negative vekstimpulser fra besøksnæringene. Det er nedgangen i handelsbransjen som står for dette. De øvrige bransjene i besøksnæringene har hatt en svak vekst, men den har ikke vært høy nok til å kompensere for nedgangen i handelsbransjen.

Vekstimpulsene fra besøksnæringene er mindre dramatiske enn vekstimpulsene fra basisnæringene.

Sogn og Fjordane rangerer omtrent middels blant fylkene med hensyn til vekstimpulser fra besøksnæringene etter finanskrisen. Det er nedgangen i handelsbransjen som har bidratt mest. Serveringsbransjen har vokst litt.

Figur 40: Vekstimpulser fra besøksnæringene i fylkene, 2008-2013. Vekstimpulsene er målt som vekst i antall arbeidsplasser fra 2008-2013 som prosentvis andel av sysselsettingen i 2008.

2.7.3 Dekomponering av veksten i besøksnæringene

Vi dekomponerer vekstimpulsene fra besøksnæringene i Sogn og Fjordane i nasjonal vekst, befolkningseffekt og besøksoverskudd. Dersom befolkningsveksten har vært høyere enn befolkningsveksten på landsbasis, vil stedet forvente å få vekst i besøksnæringene, og da vil befolkningseffekten være positiv, og vice versa. Vekst i besøksnæringene som ikke skyldes nasjonal vekst eller befolkningseffekt kaller vi besøksoverskudd. Besøksoverskuddet bruker vi som mål på om stedet har vært attraktivt for besøk.

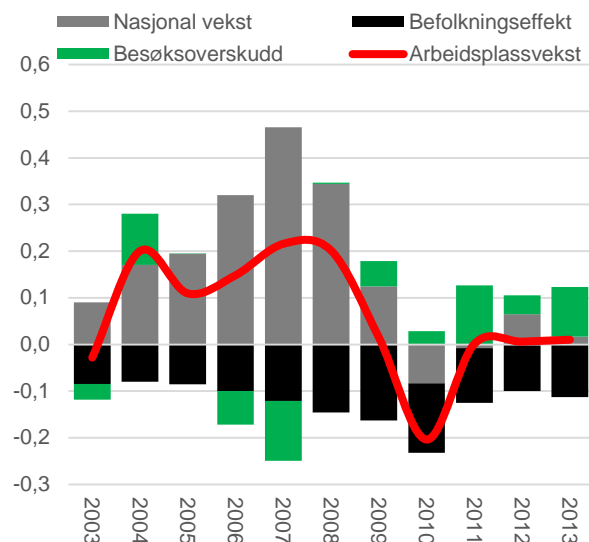
De siste fem treårsperiodene har veksten i besøksnæringene i Sogn og Fjordane vært høyere enn befolkningseffekten skulle tilsi. Det betyr at Sogn og Fjordane har vært attraktiv for besøk.

Etter finanskrisen har alle fylker kunnet forvente arbeidsplassnedgang i besøksnæringene, siden besøksnæringene har hatt nedgang nasjonalt.

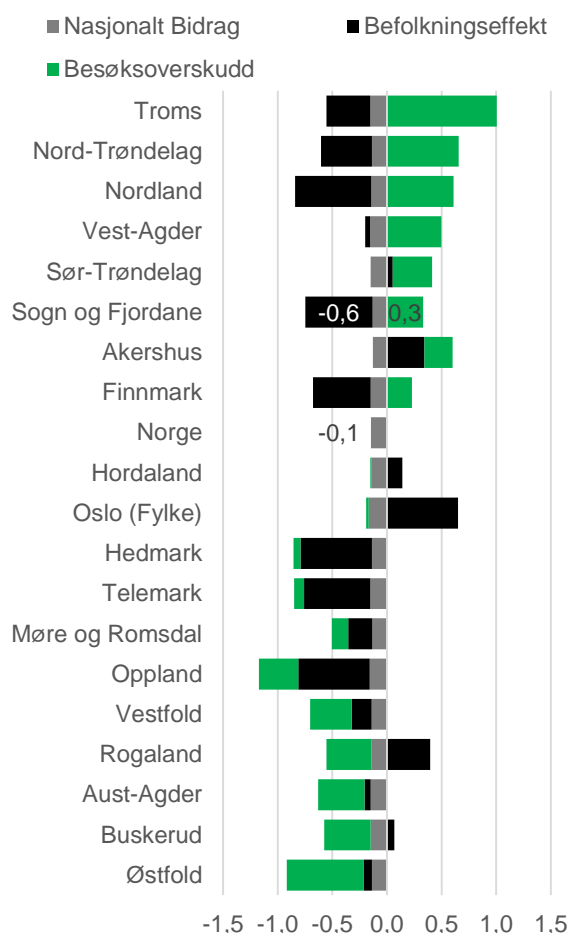
Troms, Nord-Trøndelag og Nordland har hatt en høyere vekst enn deres negative befolkningseffekt skulle tilsi. Disse fylkene har vært attraktive for besøk.

Sogn og Fjordane rangerer som nummer 6 blant landets 19 fylker med hensyn til besøksoverskudd. Dersom veksten i besøksnæringene i Sogn og Fjordane hadde vært som «normalt» gitt befolkningsnedgangen, skulle fylket ha tapt arbeidsplasser tilsvarende -0,6 prosent av sysselsettingen. Nedgangen har derimot bare vært halvparten av hva den statistisk sett skulle vært. Derfor er Sogn og Fjordane å regne som attraktiv for besøk.

Aust-Agder, Buskerud og Østfold har hatt svakest utvikling i besøksnæringene ut ifra sine forutsetninger.

Figur 41: Vekstimpulser fra besøksnæringene i Sogn og Fjordane, 2000-2013, dekomponert i nasjonalt vekst, befolkningseffekt og endring i besøksoverskudd. Tre års glidende gjennomsnitt.

Figur 42: Vekstimpulser fra besøksnæringene fra 2008 til 2013 i fylkene dekomponert i nasjonal vekst, befolkningseffekt og besøksoverskudd.

2.8 Regionale næringer, struktur og attraktivitet

De regionale næringene er sammensatt av mange ulike bransjer. På landsbasis er det de regionale næringene som er størst og som vokser mest, hvis vi ser bort fra offentlig sektor. De regionale næringene er mest konsentrert i de store byene, men de aller fleste kommuner, også små, har en viss grad av regionale næringer, f.eks. bygg og anlegg, transport og forretningsmessige tjenester.

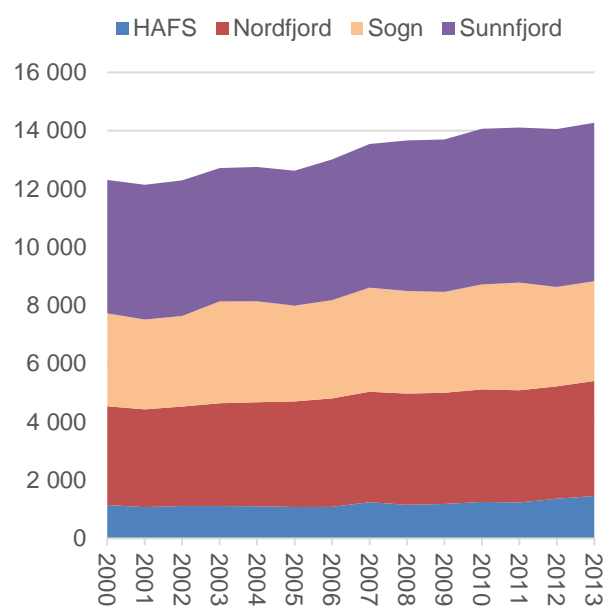
Tabell 4: Antall arbeidsplasser i de regionale næringene i Sogn og Fjordane i 2000 og 2013, absolutt endring, prosentvis endring, og vekstimpuls i hhv. Sogn og Fjordane og Norge fra 2000 til 2013.

Bransje		2000	2013	Endring antall	Endring %	Vekstimpuls	Vekstimpuls Norge
Regional	Agentur og Engros	974	1 156	182	18,7	0,2	0,2
	Bygg og anlegg	3 188	4 346	1 158	36,3	1,0	3,1
	Diverse	1 623	1 923	300	18,5	0,3	1,1
	Finans, eiendom, utleie	1 091	993	-98	-9,0	-0,1	0,3
	Forr. tjenesteyting	1 185	1 631	446	37,6	0,4	1,5
	Transport	3 225	3 411	186	5,8	0,2	-0,8
	Utleie av arbeidskraft	1 021	811	-210	-20,6	-0,2	0,6
Totalsum	12 307	14 271	1 964	16,0	1,8	6,1	
Syssestatte		110 630	114 358	3 728	3,4		

Fra 2000 til 2013 har det blitt skapt 1 964 flere arbeidsplasser i de regionale næringene i Sogn og Fjordaneⁱⁱⁱ. Dette tilsvarer 1,8 prosent av sysselsettingen. Det er bygg- og anleggsbransjen som har bidratt mest til dette.

I motsetningen til utviklingen nasjonalt, har finansbransjen og utleie av arbeidskraft hatt arbeidsplassnedgang i Sogn og Fjordane. Transportbransjen har derimot hatt en øking på 186 arbeidsplasser, mens transportbransjen har krympet på landsbasis.

Sunnfjord har mest regionale næringer. Vi ser av grafen at de regionale næringene har vokst i alle regionene fra 2000 til 2013.

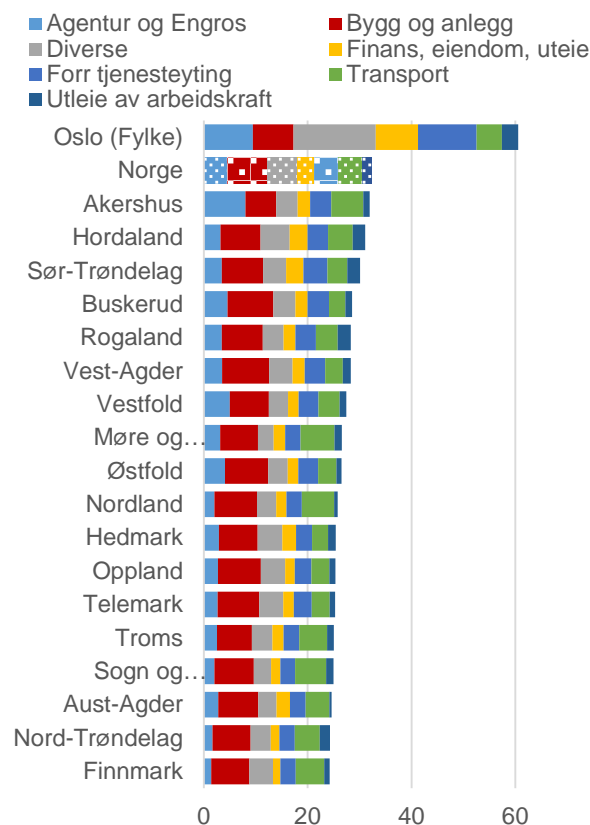
Figur 43: Antall arbeidsplasser i de regionale næringene i regionene i Sogn og Fjordane fra 2000 til 2013.

2.8.1 Nivå, regionale næringer

Mens Oslo har en meget høy andel av sysselsettingen knyttet til de regionale næringene, er de regionale næringene ganske jevnt fordelt på de øvrige fylkene.

I Oslo utgjør de regionale næringene 60 prosent av sysselsettingen. I landet som helhet utgjør de regionale næringene 32 prosent. Vi ser at de fleste bransjene er godt representert. Det er stort sett bygg- og anleggsbransjen og transportbransjen som er størst.

Sogn og Fjordane har lite næringsliv knyttet til de regionale næringene sammenliknet med de fleste andre fylker. Men nivået er ikke veldig mye lavere enn nivået til mange fylker.

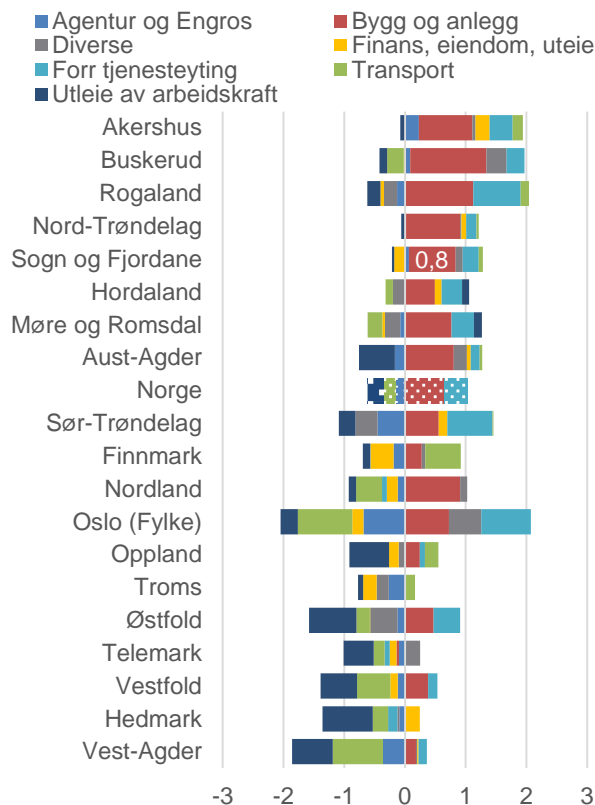

Figur 44: Nivå på de regionale næringene i fylkene og i landet som helhet i 2013.

2.8.2 Vekstimpulser etter finanskrisen

Utviklingen i de regionale næringene er også mindre dramatisk enn i basisnæringene. Men siden de regionale næringene er størst, får arbeidsplassutviklingen i de regionale næringene stor betydning.

Sogn og Fjordane har hatt en god utvikling i de regionale næringene etter finanskrisen, sammenliknet med de fleste andre fylkene.

Figur 45: Vekstimpulser fra de regionale næringene fra 2008 til 2013 i fylkene og landet som helhet.

2.8.3 Dekomponering av veksten

Som for basisnæringene dekomponerer vi vekstimpulsene fra de regionale næringene i nasjonal vekst, bransjeeffekt og bransjustert vekst. Den bransjusterte veksten er et mål på attraktiviteten i de regionale næringene.

Bransjeeffekten er mindre i de regionale næringene enn i basisnæringene. De fleste steder har en viss miks av de regionale næringene, og derfor er ikke bransjesammensetningen like utslagsgivende for veksten som den er i basisnæringene.

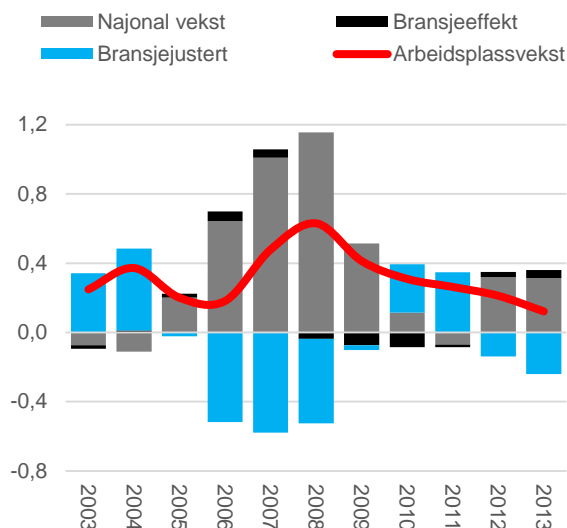
Mens Norge fløt på en bølge av vekst i de regionale næringene, var ikke veksten veldig høy i S&F. I perioden 2006-2008, var den bransjusterte veksten i de regionale næringene lav. Etter finanskrisen var derimot den bransjusterte veksten høy. De siste to treårsperiodene har de strukturelle forholdene for vekst i de regionale næringene vært gode, men veksten har vært lavere enn forventet.

Vi sammenlikner utviklingen i Sogn og Fjordane med utviklingen i de øvrige fylkene i figur 47. Det har vært nasjonal vekst i de regionale næringene etter 2008. Derfor har alle fylker kunnet forvente noe vekst. Bransjeeffekten er ganske liten, og de fleste fylkene har en positiv bransjeeffekt, dette gjelder også Sogn og Fjordane.

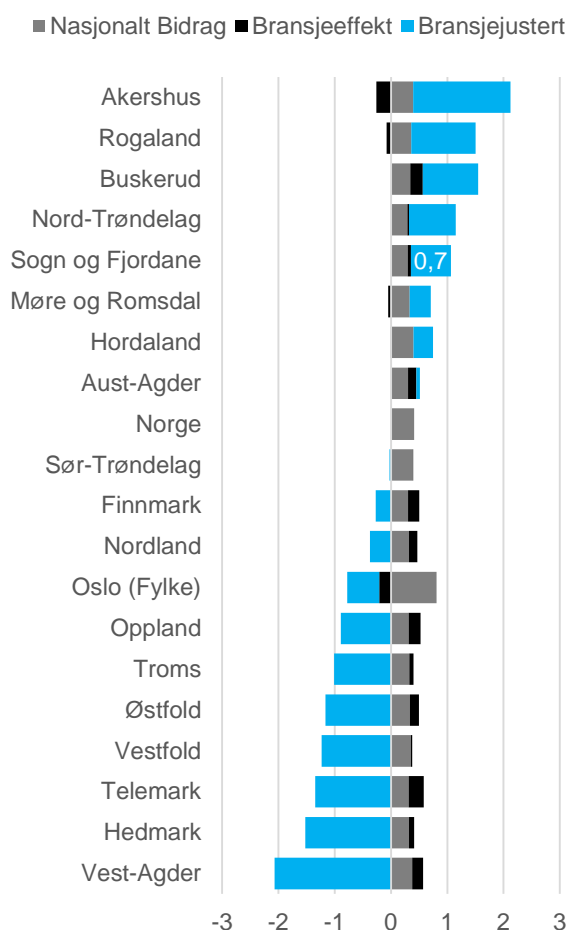
Veksten i de regionale næringene i Sogn og Fjordane utover den nasjonale veksten og den veldig svake bransjeeffekten har tilsvart 0,7 prosent av sysselsettingen. Dette plasserer Sogn og Fjordane som nummer 5 blant landets 19 fylker.

Akershus har hatt høyest bransjustert vekst i de regionale næringene, mens Vest-Agder har hatt en negativ bransjustert vekst.

Vi så at mye av veksten i basisnæringene kunne forklares av bransjestrukturen. Det er ikke tilfellet med de regionale næringene.

Figur 46: Vekstimpulser fra de regionale næringene i Sogn og Fjordane fra 2000 til 2013. Vekstimpulsene er dekomponert i nasjonalt bidrag, bransjeeffekt og bransjustert vekst. Tre års glidende gjennomsnitt.

Figur 47: Vekstimpulser fra de regionale næringene i fylkene og landet som helhet, fra 2008 – 2013, dekomponert i nasjonalt bidrag, bransjeeffekt og bransjustert vekst.

2.9 Oppsummering næringsattraktivitet

Vi vil nå oppsummere næringsattraktiviteten i Sogn og Fjordane. Figuren til høyre viser hvordan attraktiviteten har vært i de ti siste treårsperiodene. Figuren viser hvor mye den bransjejusterte veksten har tilsvart av samlet sysselsetting. På den måten får vi fram hvor betydningsfull attraktiviteten i de ulike næringsstypene har vært for den samlede næringsveksten.

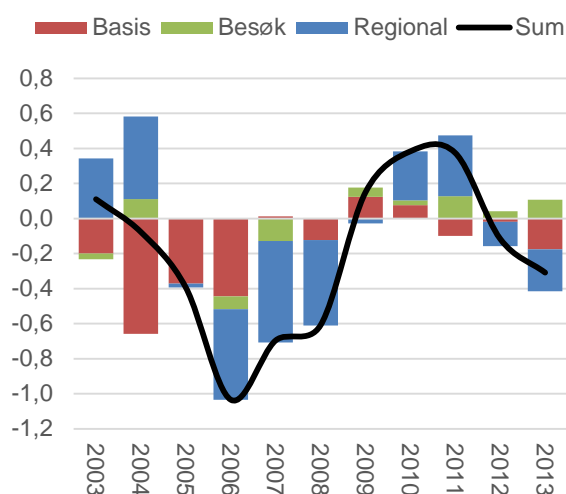
I perioden etter finanskrisen var veksten høyere enn forventet, og Sogn og Fjordane var attraktiv for bedrift. I de siste to treårsperiodene har utviklingen forverret seg i forhold til hva forutsetningene skulle tilsi. Etter 2006 er det den bransjejusterte veksten i de regionale næringene som har hatt mest å si for den samlede næringsveksten.

Vi ser på den samlede næringsattraktiviteten i fylkene i Norge etter finanskrisen i figur 49.

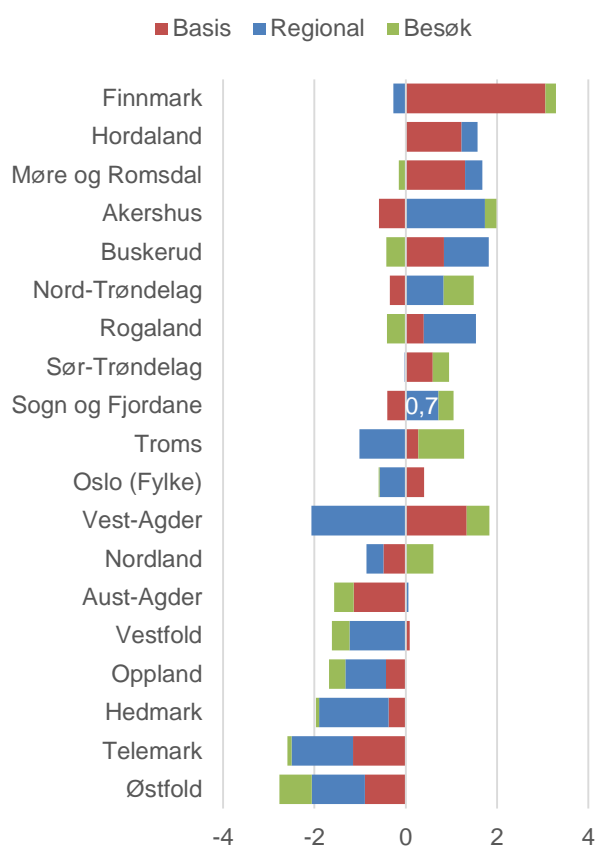
Sogn og Fjordane rangerer middels. Veksten i basisnæringene har vært dårligere enn forventet, mens veksten i besøksnæringene og de regionale næringene har vært bedre enn forventet. Samlet sett har veksten i næringslivet vært høyere enn det forutsetningene skulle tilsi.

Finnmark topper listen med en særdeles høy bransjejustert vekst i basisnæringene.

Mange av fylkene med lav attraktivitet ligger på Østlandet, mens mange av fylkene med høy samlet næringsattraktivitet er på Vestlandet.

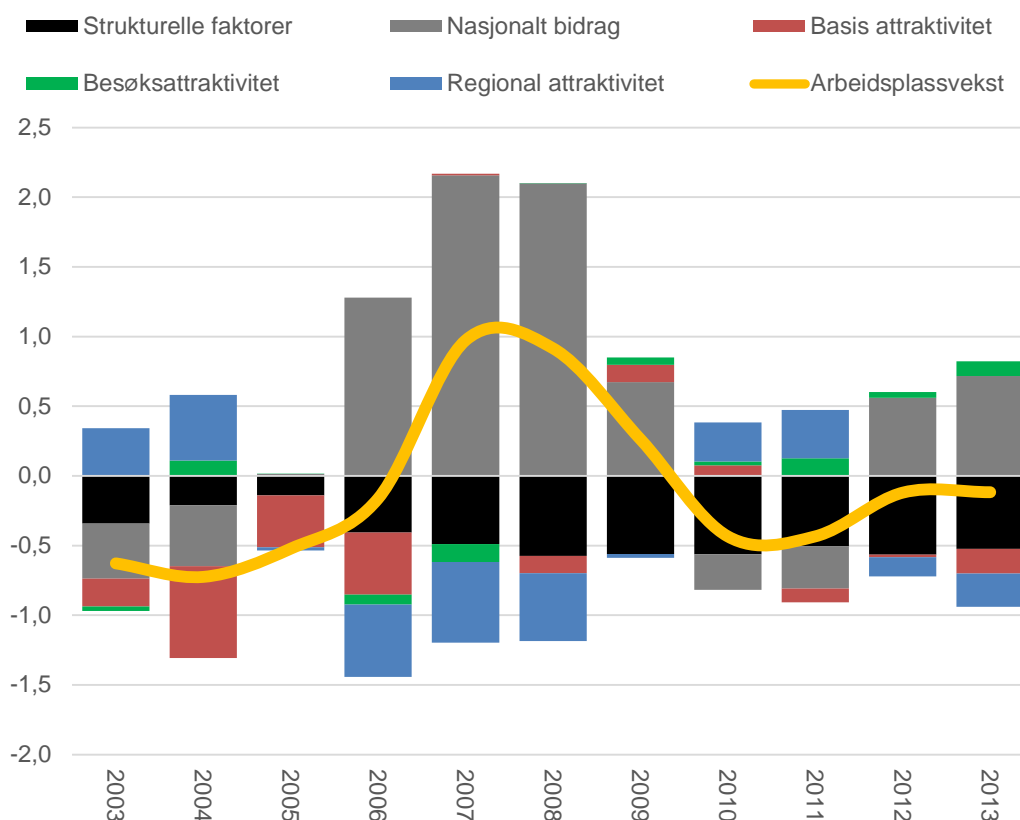
Figur 48: Bransjejustert vekst i de ulike næringsstypene, i Sogn og Fjordane. Stolpene til sammen viser samlet næringsattraktivitet. Tre års glidende gjennomsnitt.

Figur 49: Samlet næringsattraktivitet fylkene fra 2008 til 2013.

2.9.1 Vekst i privat sektor – hvor mye skyldes hva?

Vi så attraktiviteten på forrige side. Men vi har allerede vist at veksten i stor grad er påvirket av nasjonale konjunkturer og strukturelle forhold. Hvor mye betyr egentlig attraktiviteten? Dette viser vi i figuren under.

Figur 50: Vekstimpulser fra privat sektor i Sogn og Fjordane dekomponert i nasjonal vekst, strukturelle faktorer og attraktivitet for hhv. basis-, besøks- og regionale næringer. Tre års glidende gjennomsnitt.

Den nasjonale næringsveksten er illustrert ved de grå stolpene, mens den samlede struktureffekten er illustrert ved de svarte stolpene. Det kommer tydelig fram at både den nasjonale veksten og struktureffektene har mye å si for næringsutviklingen i Sogn og Fjordane. I Sogn og Fjordane har derimot den nasjonale veksten hatt mindre å si for utviklingen enn den har i mange andre fylker. Sogn og Fjordane har dårlige strukturelle forhold for vekst i næringslivet både gjennom en ugunstig bransjeeffekt og gjennom en negativ befolkningseffekt. Mens den nasjonale veksten kunne forklare en del av oppgangen før finanskrisen, har ikke bidraget fra den nasjonale veksten vært veldig stor i perioden etter finanskrisen. Struktureffektene har derimot fått større betydning for næringsutviklingen i Sogn og Fjordane, og struktureffektene har blitt verre de siste årene. Dette har gjort forutsetningene for vekst i næringslivet vanskeligere.

Sogn og Fjordane var preget av en lav bransjustert vekst i basisnæringene og i de regionale næringene før finanskrisen. Det vil si at veksten i disse næringene var lavere enn bransjesammensetningen og den nasjonale veksten skulle tilsi. Etter finanskrisen fulgte noen år med positiv bransjustert vekst i basisnæringene og de regionale næringene. Spesielt var den bransjusterte veksten i de regionale næringene stor, og den veide opp for den nasjonale arbeidsplassnedgangen. De siste to treårsperioden ser dessverre denne positive trenden ut til å ha snudd.

Besøksnæringene har gjort det relativt bra etter finanskrisen, men besøksoverskuddet har bare tilsvart en liten del av sysselsettingen.

2.9.2 Samlet næringsattraktivitet og struktureffekt i fylkene og regionene

I diagrammet har vi rangert fylkene etter samlet næringsattraktivitet i perioden etter finanskrisa, og samtidig vist hva de strukturelle faktorene har bidratt til.

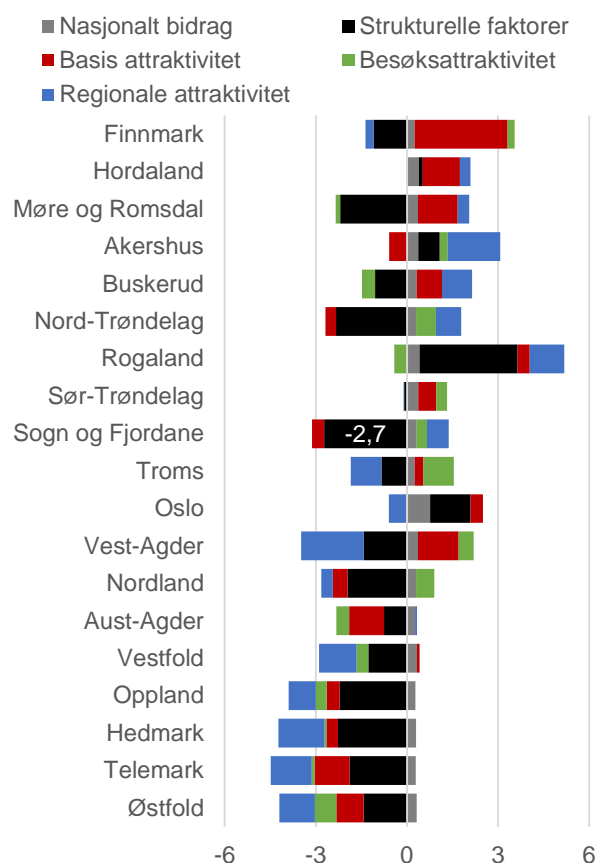
Sogn og Fjordane er fylket med dårligst strukturelle forhold for vekst i næringslivet. Rogaland har best forutsetninger for vekst. Fylker med høy konsentrasjon arbeidsplasser i de regionale næringene eller i de teknologiske tjenestene, som Akershus, Rogaland og Oslo, har fått en positiv bransjeeffekt etter finanskrisen. For de fleste andre fylkene har strukturbetingelsene vært dårlige.

Finmark har den høyeste næringsattraktiviteten. Den høye næringsattraktiviteten er knyttet til ny oppstart av gruvedrift og at det har vært store fiskeressurser i Barentshavet, samt ringvirkninger av økt oljevirksomhet. Buskerud på femteplass har mye av den positive næringsattraktiviteten knyttet til industrivekst i Kongsberg. De fire vestlandsfylkene er alle godt plassert. Hordaland er nummer to av fylkene, mens Møre og Romsdal er nummer tre. Fylker på det sentrale Østlandet, som Oppland, Hedmark, Telemark og Østfold, har i tillegg til dårlige strukturelle forhold en lav næringsattraktivitet i samtlige næringstyper.

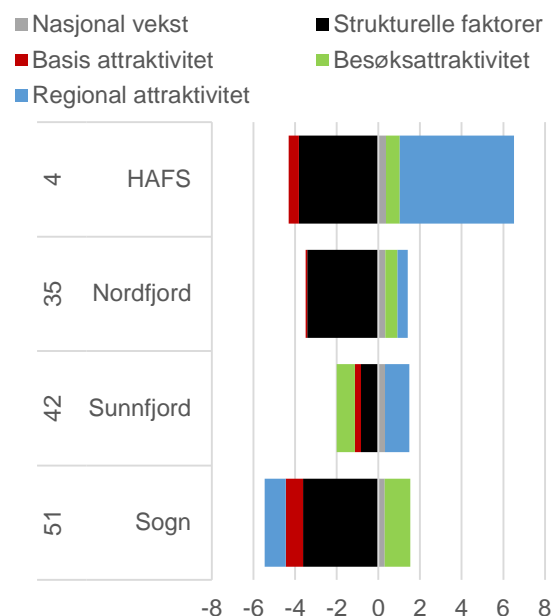
HAFS-regionene har hatt en meget positiv bransjustert vekst i de regionale næringene etter finanskrisen. HAFS rangerer som nummer 4 blant landets 84 regioner med hensyn til samlet næringsattraktivitet. Nordfjord har også en positiv næringsattraktivitet, og rangerer som nummer 35.

Sunnfjord har minst dårlige strukturelle forhold i Sogn og Fjordane. Regionene har vært attraktiv for bedrift i de regionale næringene, men ikke i de naturbaserte næringene. Sunnfjords næringsattraktivitet er rangert middels blant alle regionene.

I Sogn har veksten i de naturbaserte næringene vært bedre enn forventet, mens den bransjusterte veksten i de regionale næringene og basisnæringene har vært negativ.

Figur 51: Vekstimpulser fra basis-, besøks- og de regionale næringene i fylkene fra 2008 til 2013, dekomponert i nasjonal vekst, strukturelle faktorer og attraktivitet. Rangert etter samlet næringsattraktivitet.

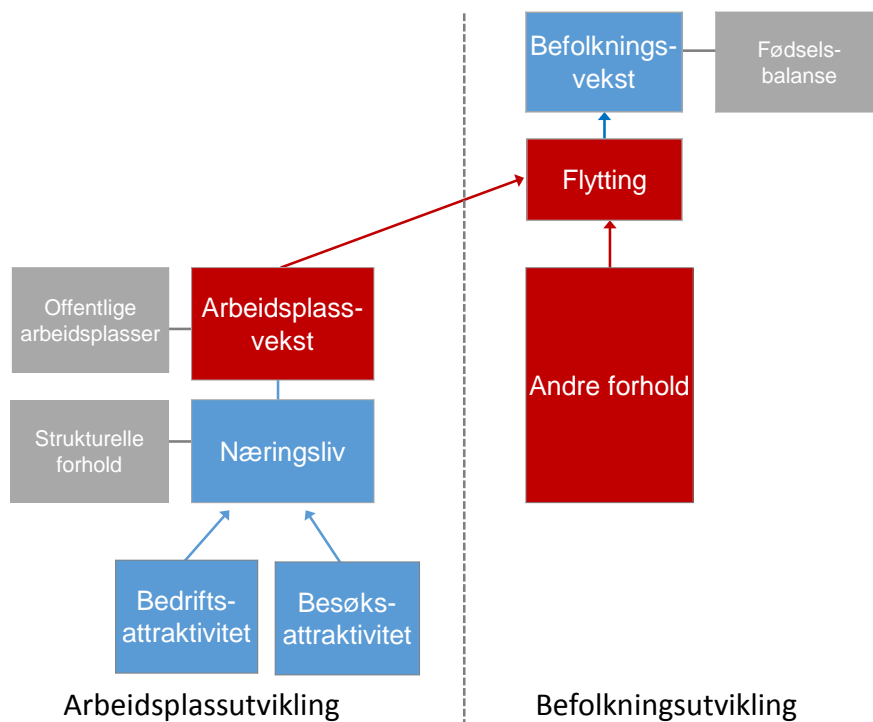

Figur 52: Samlet attraktivitet, nasjonal vekst og strukturelle forhold i basis-, besøks- og de regionale næringene i regionene i Sogn og Fjordane fra 2008 til 2013. Rangering mht. samlet næringsattraktivitet blant landets 84 regioner.

3. Bostedsattraktivitet

Vi har nå beskrevet og analysert utviklingen når det gjelder arbeidsplasser. I dette kapitlet skal vi se spesielt på bostedsattraktivitet. Steder som er attraktive som bosted trekker til seg innflyttere og holder på de som allerede bor på stedet. Slike steder får bedre befolkningsutvikling enn arbeidsplassveksten tilsier. Høy bostedsattraktivitet gjør det også lettere for næringslivet å rekruttere ansatte.

Vi skal nå analysere flyttingen på bakgrunn av arbeidsplassveksten. Hvordan er sammenhengen mellom arbeidsplassveksten og flyttingen? Er det andre forhold enn arbeidsplassveksten som har vært drivkrefter, og som har ført til at stedet har fått flere innflyttere?

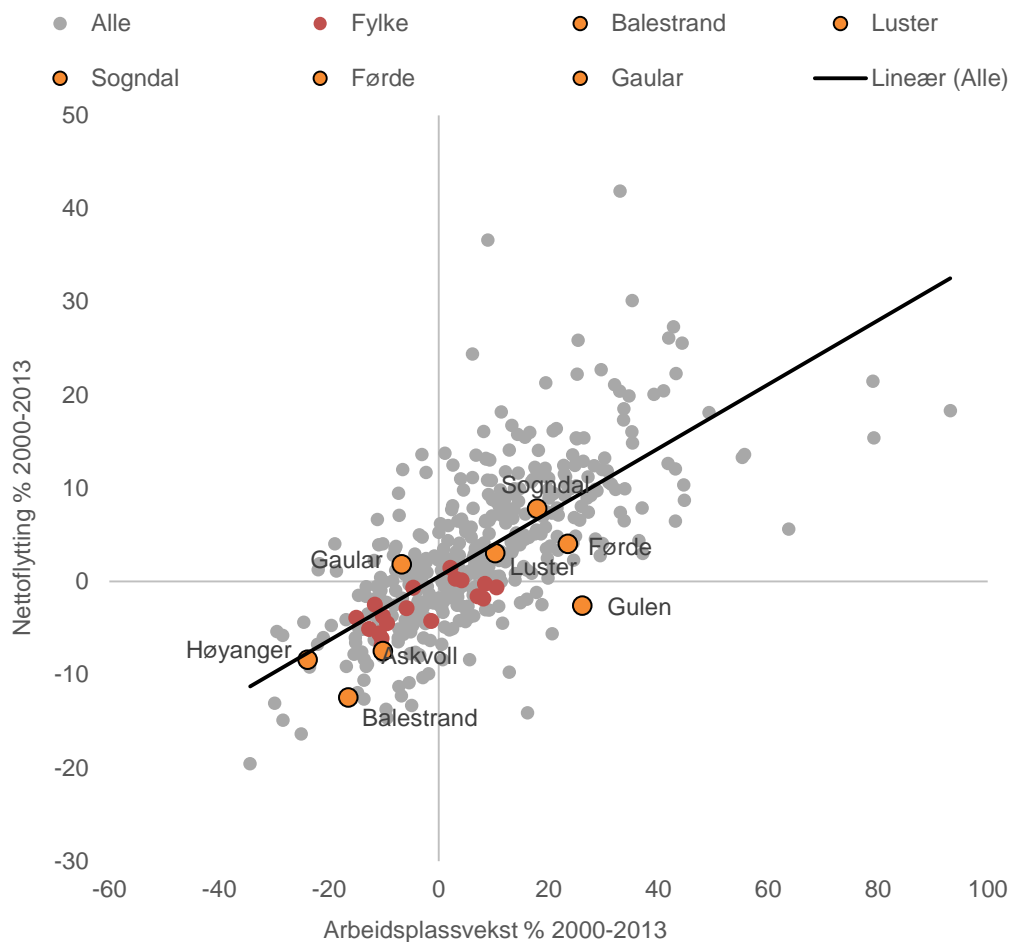

Figur 53: Attraktivitetsmodellen. Delene som det fokuseres på i dette kapitlet er farget med rødt.

Det er viktig å avdekke sammenhengen mellom arbeidsplassvekst og nettoflyttingen. Når vi kjenner denne sammenhengen, kan vi finne ut av hvor mye av flyttingen som skyldes andre forhold. Etterpå skal vi se nærmere på disse andre forholdene. Det er noen strukturelle forhold som påvirker nettoflyttingen i stor grad. Til slutt kan vi finne ut om stedene er attraktive som bosteder.

3.1 Arbeidsplassvekst og flytting

Hvordan har sammenhengen vært mellom arbeidsplassvekst og nettoflytting i norske kommuner? Det kan vi se gjennom å lage et plott over arbeidsplassvekst og nettoflytting i kommunene i perioden 2000-2013.

Figur 54: Kommunene i Norge plassert etter arbeidsplassvekst og nettoflytting i perioden 2000-2013. De røde og oransje prikkene er kommunene i Sogn og Fjordane.

Det er en klar sammenheng mellom arbeidsplassvekst i kommunene og deres nettoflytting. Linjen viser den statistiske sammenhengen mellom disse to størrelsene i perioden 2000-2013. Den representerer ekstra nettoflytting som følge av øking i antall arbeidsplasser.

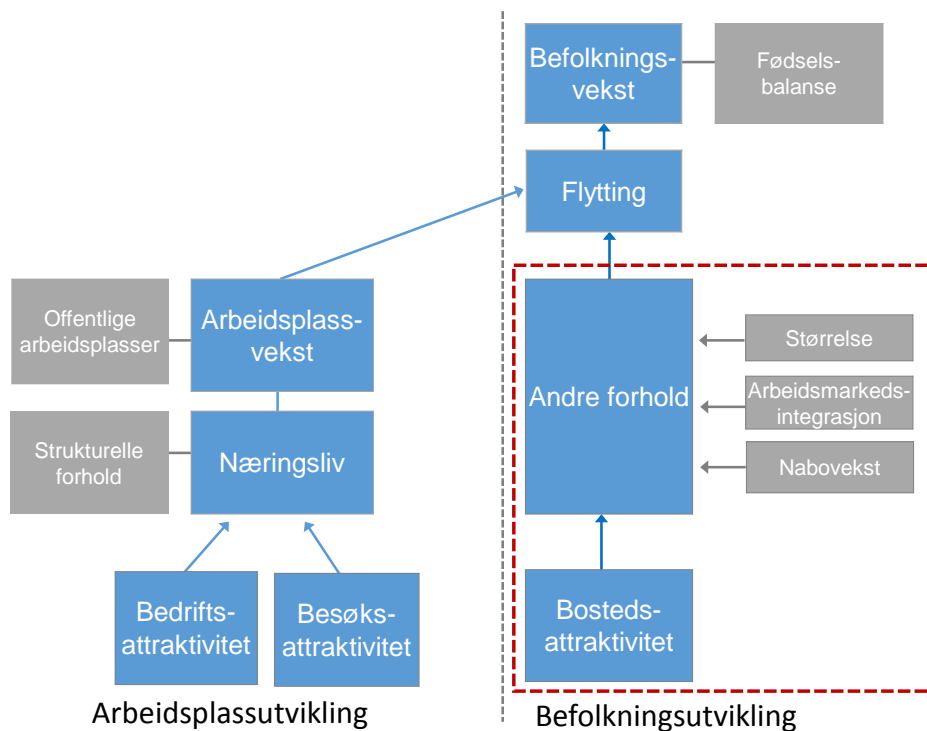
Mange kommuner i Sogn og Fjordane ligger tett opp til forventningslinjen. Det vil si at nettoflyttingen har vært som forventet, gitt arbeidsplassveksten. Gaular har hatt en høyere nettoflytting enn arbeidsplassveksten isolert sett skulle tilsi.

Førde og Gulen er kommunene med høyest arbeidsplassvekst. Begge disse kommunene har hatt en lavere nettoflytting enn arbeidsplassveksten isolert sett skulle tilsi. I Gulen har nettoflyttingen til og med vært negativ.

Høyanger har slitt med arbeidsplassnedgang. Nettoflyttingen har vært negativ, men som forventet. Balestrand har hatt en lavere nettoflytting enn arbeidsplassnedgangen isolert sett skulle tilsi.

3.2 Strukturelle forhold og bostedsattraktivitet

Vi viste på forrige side at noen kommuner har hatt bedre nettoflytting enn arbeidsplassveksten tilsier, mens andre kommuner har mindre nettoflytting. Nå skal vi analysere årsakene til disse avvikene.

Figur 55: Attraktivitetsmodellen.

Strukturelle forhold er faktorer som har en signifikant betydning for utviklingen, men som vanskelig kan påvirkes lokalt. Vi har funnet tre strukturelle forhold som har en signifikant betydning for steders nettoflytting, etter at effekten av arbeidsplassveksten er korrigert for.

Den første er stedets *størrelse*, målt i innbyggertall. Steder med mange innbyggere har systematisk høyere nettoflytting, uavhengig av arbeidsplassveksten.

Den andre faktoren er *arbeidsmarkedsintegrasjon*. Steder som inngår i større arbeidsmarkeder, og som derfor har bedre pendlingsmuligheter for befolkningen, har systematisk høyere nettoflytting. Vi skiller her mellom intern og ekstern arbeidsmarkedsintegrasjon. *Ekstern arbeidsmarkedsintegrasjon* er et mål for hvor godt arbeidsmarkedet i regionen er integrert med arbeidsmarkedet utenfor regionen. Dersom det er en høy andel som pendler inn og ut av regionen er det et tegn på at arbeidsmarkedsintegrasjon er god. Det har positiv betydning for nettoflyttingen, antakelig fordi befolkningen får en større valgfrihet til jobber. *Intern arbeidsmarkedsintegrasjon* er et mål på hvor godt kommunene i en region henger sammen, dvs. hvor stor pendling det er mellom kommunene i en og samme region. Denne faktoren gjelder naturligvis bare for regioner, ikke enkeltkommuner. Dersom den interne arbeidsmarkedsintegrasjonen er høy, styrkes mulighetene for å få netto innflytting.

Den tredje faktoren, *nabovekst*, er mer dynamisk og kan være helt forskjellig fra år til år. Det er arbeidsplassveksten i omkringliggende steder, veid med andelen som pendler til hvert sted. Dersom de omkringliggende stedene har arbeidsplassvekst, blir nettoflyttingen påvirket positivt.

3.2.1 Strukturelle flyttefaktorer

Sunnfjord er regionen i Sogn og Fjordane med best strukturelle forhold for nettoflytting. Sunnfjord har litt over middels gode forutsetninger, og er rangert som nummer 38 blant 84 regioner. Det er den gode interne arbeidsmarkedsintegrasjonen som har ført til positiv nettoflytting, etter at arbeidsplassveksten er justert for. Den eksterne arbeidsmarkedsintegrasjonen er derimot lav, og har hatt en negativ effekt som nesten har utvisket den positive effekten av den interne arbeidsmarkedsintegrasjonen. Pendlingen internt i regionen er tydeligvis god, men det ser ut til å være mangel på arbeidsmarkeder i pendlingsavstand utenfor regionen.

Sogn og Nordfjord taper innflyttere på grunn av en lav ekstern arbeidsmarkedsintegrasjon. HAFS og Nordfjord taper innflyttere på grunn av en lav intern arbeidsmarkedsintegrasjon.

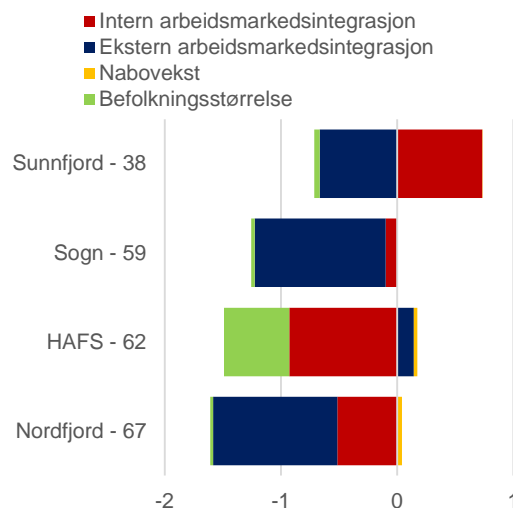
HAFS lave befolkningsstørrelse har hatt en negativ effekt på nettoflyttingen.

Ingen regioner har hatt noe nabovekst som har bidratt til nettoflyttingen.

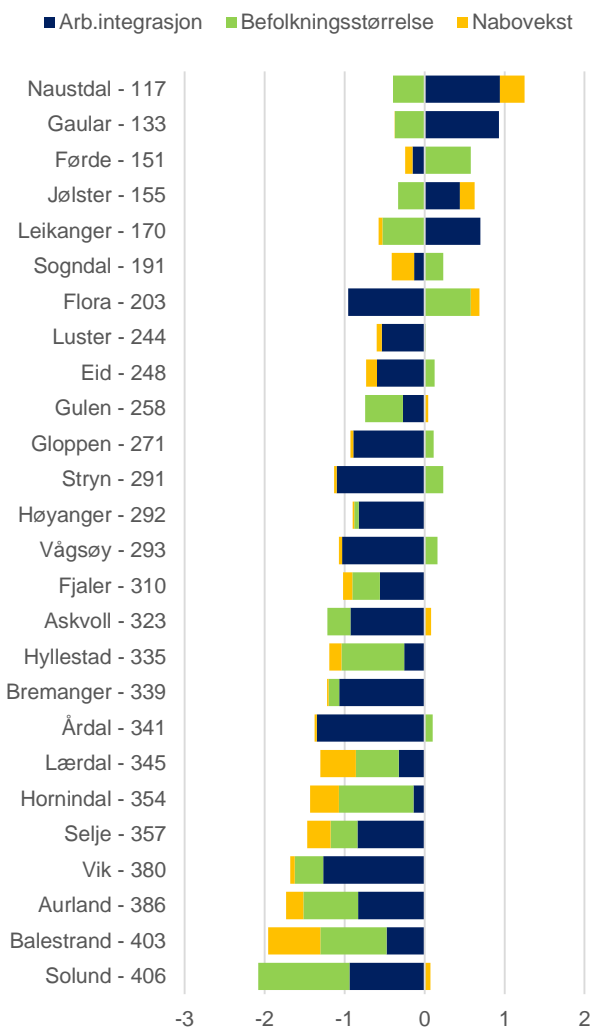
Vi ser struktureffektene på kommunenivå i figur 57. Naustdal og Gaular har de beste strukturelle forholdene for positiv nettoflytting i Sogn og Fjordane på grunn av en god arbeidsmarkedsintegrasjon. Førde har fått positiv nettoflytting på grunn av sin høye befolkningsstørrelse. Flora har også tjent innflyttere på grunn av sin høye befolkningsstørrelse, men tapt desto flere på grunn av en lav arbeidsmarkedsintegrasjon.

Naboveksten har slått negativt ut for Lærdal, Hornindal, Selje og Balestrand. Lav arbeidsplassvekst i nabokommunene har ført til lav tilflytting.

Mange kommuner i Sogn og Fjordane rangerer lavt med hensyn til strukturelle forhold for flytting. Balestrand og Solund har de dårligste forutsetningene. Det er først og fremst den lave arbeidsmarkedsintegrasjonen og den lave befolkningsstørrelsen som bidrar negativt til nettoflyttingen til mange kommuner i Sogn og Fjordane.

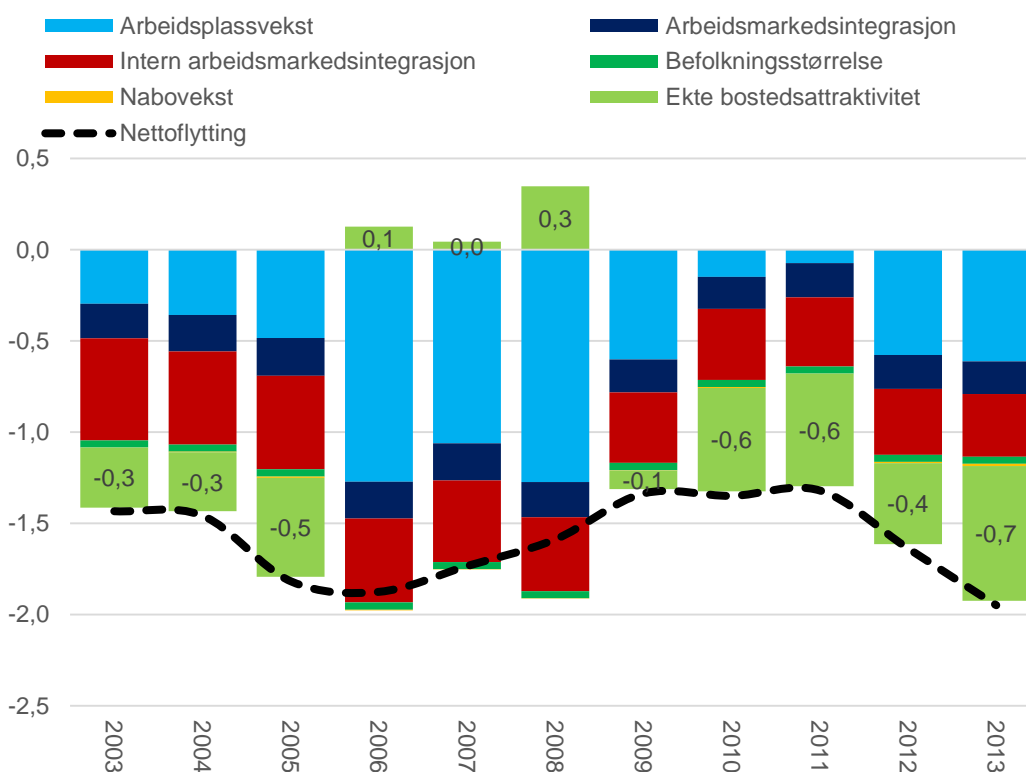
Figur 56: Strukturelle flyttefaktorer i regionene i Sogn og Fjordane for perioden 2002 – 2013 (summen av fire siste treårsperioder). Rang blant landets 84 regioner.

Figur 57: Effekten av de strukturelle flyttefaktorene på kommunenes nettoflytting siste fire treårsperioder. Rangering blant landets 428 kommuner.

3.2.2 Ekte bostedsattraktivitet

Nå har vi analysert nettoflyttingen, og regnet ut hva som skyldes arbeidsplassvekst og hva som skyldes strukturelle faktorer. Det er imidlertid fremdeles en del av nettoflyttingen som ikke kan forklares av disse faktorene. Når det ikke finnes en ytre forklaring, antar vi at det skyldes forhold som er spesielle for regionen. Denne restfaktoren blir da en indikator for bostedsattraktiviteten. Den viser om nettoflyttingen har vært unormalt høy eller lav, gitt de forholdene som vi vet påvirker nettoflyttingen.

Figur 58: Den relative nettoflyttingen til Sogn og Fjordane, dekomponert i effekten av arbeidsplassvekst og strukturelle flyttefaktorer. Den nettoflyttingen som ikke kan forklares av arbeidsplassveksten eller strukturelle faktorer er en indikator for bostedsattraktivitet. Tre års glidende gjennomsnitt. Enhetene er standardavvik av nettoflytting.

Den relativt dårlige nettoflyttingen til Sogn og Fjordane skyldes både lav relativ arbeidsplassvekst og dårlige strukturelle forhold. Den lave interne arbeidsmarkedsintegrasjonen i fylket har slått ut negativt for nettoflyttingen. Den eksterne arbeidsmarkedsintegrasjonen har også bidratt negativt.

Dette har riktig nok ikke forklart alt av den relativt dårlige nettoflyttingen. Etter finanskrisen har den relative flyttingen vært enda dårligere enn forutsetningene skulle tilsi. Bostedsattraktiviteten har vært negativ.

Sogn og Fjordane ser ut til å ha utfordringer både med lav arbeidsplassvekst, ugunstige strukturelle flyttefaktorer og i tillegg en uforklart restfaktor, bostedsattraktiviteten.

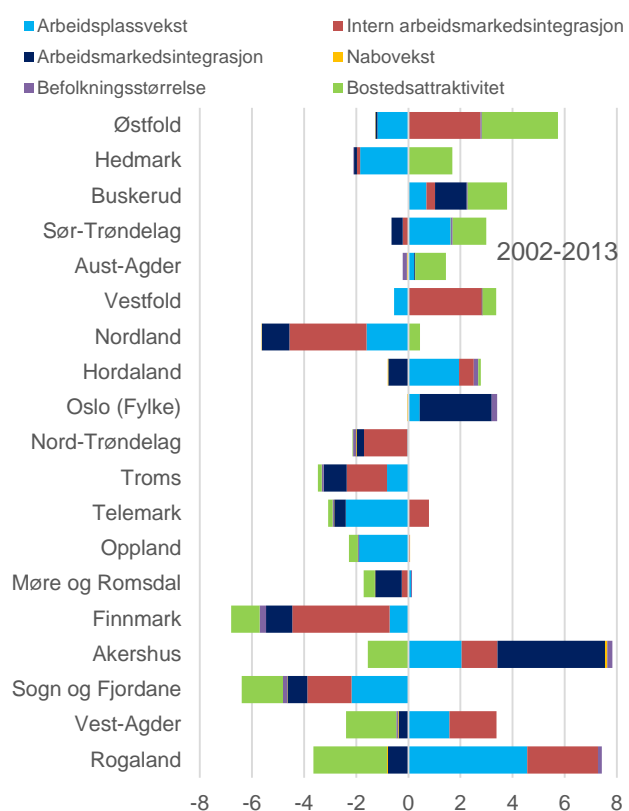
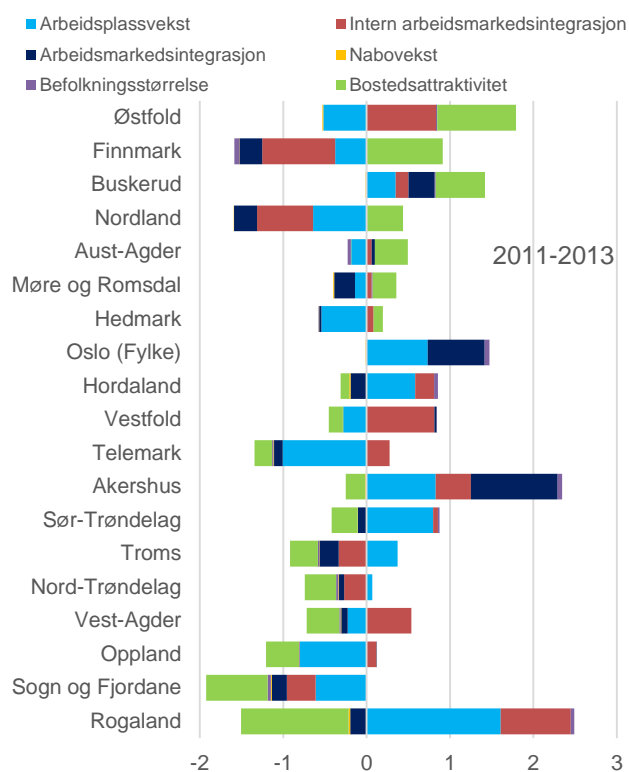
3.2.3 Bostedsattraktivitet i fylkene

Vi sammenlikner forklaringsfaktorene for nettoflytting i Sogn og Fjordane med de øvrige fylkene i figurene til høyre. Den øverste figuren viser nettoflyttingen den siste treårsperioden, mens den nederste figuren viser nettoflyttingen de siste tolv årene.

Sogn og Fjordane har hadde nest lavest bostedsattraktivitet i den siste treårsperioden. Rogaland hadde den laveste bostedsattraktiviteten. Sogn og Fjordane har over den siste tolvårsperioden hatt tredje dårligst bostedsattraktivitet i landet. Rogaland og Vest-Agder har over hele perioden hatt dårligere bostedsattraktivitet enn Sogn og Fjordane. I motsetning til Sogn og Fjordane har Rogaland og Vest-Agder gode forutsetninger for flytting gjennom høy arbeidsplassvekst og en god intern arbeidsmarkedsintegrasjon.

Sogn og Fjordane har lenge delt samme skjebne som Finnmark, gjennom lav arbeidsplassvekst og lav arbeidsmarkedsintegrasjon, både intern og eksternt, i tillegg til lav bostedsattraktivitet. Dette har derimot endret seg for Finnmark sin del. I den siste treårsperioden har Finnmark hatt en positiv bostedsattraktivitet, mens Sogn og Fjordane har rykket et hakk ned på rangeringsstigen.

Fylker som Finnmark og Møre og Romsdal har blitt mye mer attraktive som bosted i siste periode enn tidligere. Det reflekterer at disse fylkene har fått en sterkere vekst i arbeidsinnvandringen. De åpnere grensene for arbeidsinnvandring har ført til at de stedene i distriktene som kan tilby arbeidsplasser til innvandrere, har fått sterk økning i innvandringen, og blitt attraktive for utlendinger.

Figur 59: Relativ nettoflytting til fylkene dekomponert i effekt av arbeidsplassvekst og strukturelle flyttefaktorer samt bostedsattraktivitet. Den øverste figuren viser den siste treårsperioden. Den nederste figuren viser summen av de fire siste treårsperiodene. Rangering mht. bostedsattraktivitet.

3.2.4 Bostedsattraktivitet i regionene og i kommunene

Ingen regioner i Sogn og Fjordane hadde positiv bostedsattraktivitet i den siste treårsperioden. I et tolvårsperspektiv har Sogn hatt positiv bostedsattraktivitet, og rangert som nummer 23 blant 80 regioner^{iv}.

Nordfjord har over en tolvårsperiode hatt en litt lav bostedsattraktivitet, som er rangert litt under middels. Den har blitt dårligere de siste årene.

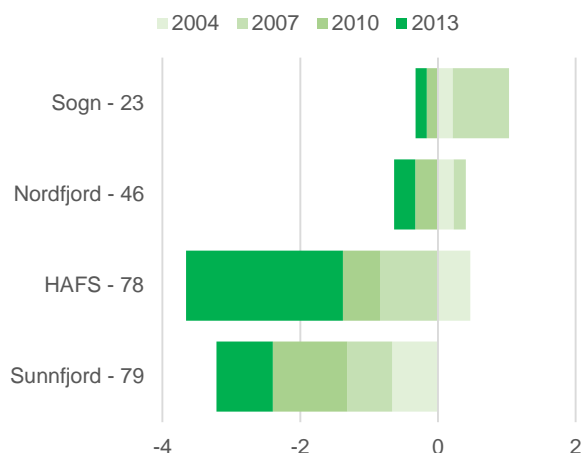
HAFS og Sunnfjord er blant de regionene i landet med lavest bostedsattraktivitet. I HAFS har bostedsattraktiviteten blitt ytterligere dårligere i den siste treårsperioden, mens den har vært jevnt dårlig i Sunnfjord.

Det er tydelig at det ikke bare er arbeidsplassutviklingen og de strukturelle forholdene som forklarer nettoflyttingen til Sogn og Fjordane. Fylket og hver enkelt region i fylket har mulighet til å iverksette tiltak som kan bedre flyttebalansen.

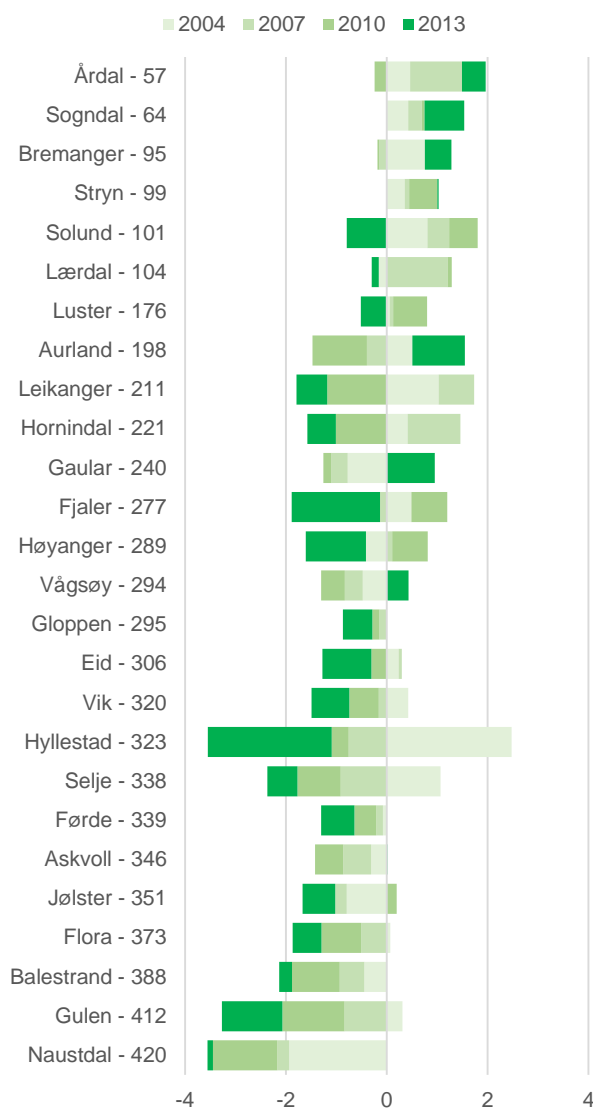
Bostedsattraktiviteten på kommunenivå er vist i figur 61. Årdal er den mest attraktive bostedskommunen i Sogn og Fjordane, og rangerer som nummer 57 blant landets 428 kommuner. Både Årdal, Sogndal og Bremanger har hatt positiv bostedsattraktivitet i den siste treårsperioden, og også samlet sett over den siste tolvårsperioden.

Gulen og Naustdal har lavest bostedsattraktivitet i fylket. I Naustdal har bostedsattraktiviteten vært tilnærmet nøytral i den siste treårsperioden, mens Gulen har hatt en like negativ bostedsattraktivitet i de to siste treårsperiodene.

Vi har nå vist hvor attraktiv Sogn og Fjordane har vært for bedrift, besøk og som bosted. Hva skaper så attraktivitet, og hvordan kan den forbedres? Sogn og Fjordane har potensiale for høyere nettoflytting og høyere vekst i næringslivet. Vi har delt inn alle mulige attraktivitetsfaktorer i fire kategorier: Omdømme, areal og bygninger, ameniteter (kommunale goder og tjenester) og stedlig identitet og kultur.

Figur 60: Bostedsattraktivitet fire siste treårsperioder i regionene i Sogn og Fjordane. Rangering blant 80 regioner.

Figur 61: Bostedsattraktiviteten i kommunene i Sogn og Fjordane for de siste fire treårsperiodene. Rangering blant landets 428 kommuner.

4. Scenarier for framtidig vekst

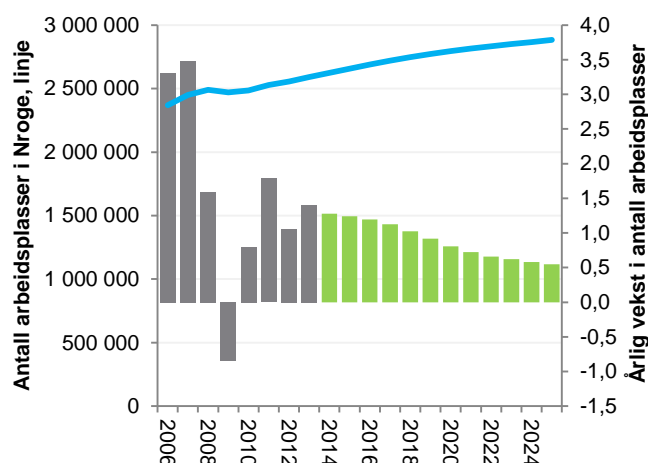
Vi skal avslutte denne delen av rapporten med å se på hva som er sannsynlige og mulige scenarier for framtidig utvikling. Framtidsscenarioene er basert på at de strukturelle forholdene vil fortsette, men at kommunene kan påvirke sin egen attraktivitet.

4.1 Strukturelle forhold

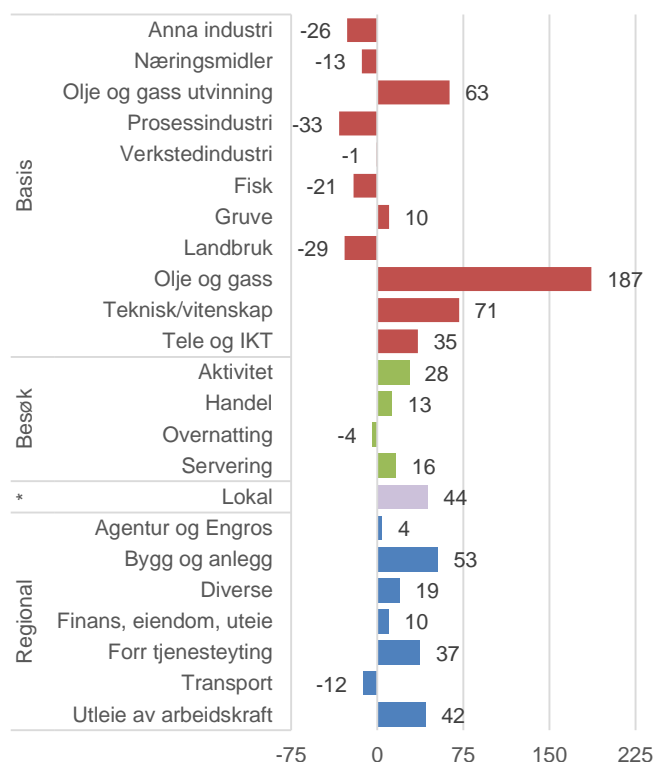
De strukturelle forholdene som kommer til å påvirke hver enkelt kommune vil være et resultat av hvor sterk veksten i hele Norge blir. Dessuten vil veksten i en enkeltkommune også bli påvirket av hvilke sektorer og bransjer som kommer til å vokse i framtiden. Vi skal innledningsvis gjøre rede for hvordan vi kommer fram til et sannsynlig normalscenario for den nasjonale veksten og hvordan den fordeles.

Vi baseres oss på SSBs midlertidsprognose for befolkningsveksten i Norge. Det forventes sterk innvandring de neste årene, som fører til tilsvarende sterk befolkningsvekst. Deretter antas det at nettoinnvandringen til Norge faller, slik at befolkningsveksten også faller. Framskrivningen gjelder for befolkningsvekst, men vi kan også bruke disse framskrivningene til å beregne sannsynlig arbeidsplassutvikling. Vi forutsetter da ganske enkelt at andelen av befolkningen som er sysselsatt vil være konstant^v, slik at befolkning og arbeidsplasser vil vokse i samme takt.

Strukturelle endringer er en av de viktigste drivkreftene for framtidig fordeling av veksten i antall arbeidsplasser mellom kommuner. Kommuner med konsentrasjon i vekstbransjer får vekstimpulser, mens kommuner med mange arbeidsplasser i næringer med nedgang vil bli negativt påvirket. I våre scenarier har vi lagt inn at vekstmønsteret mellom sektorer og bransjer vil fortsette med den samme tendensen i de kommende årene som i perioden 2000-2013. Vi ser hvordan veksten har variert i de ulike bransjene i figur 63.

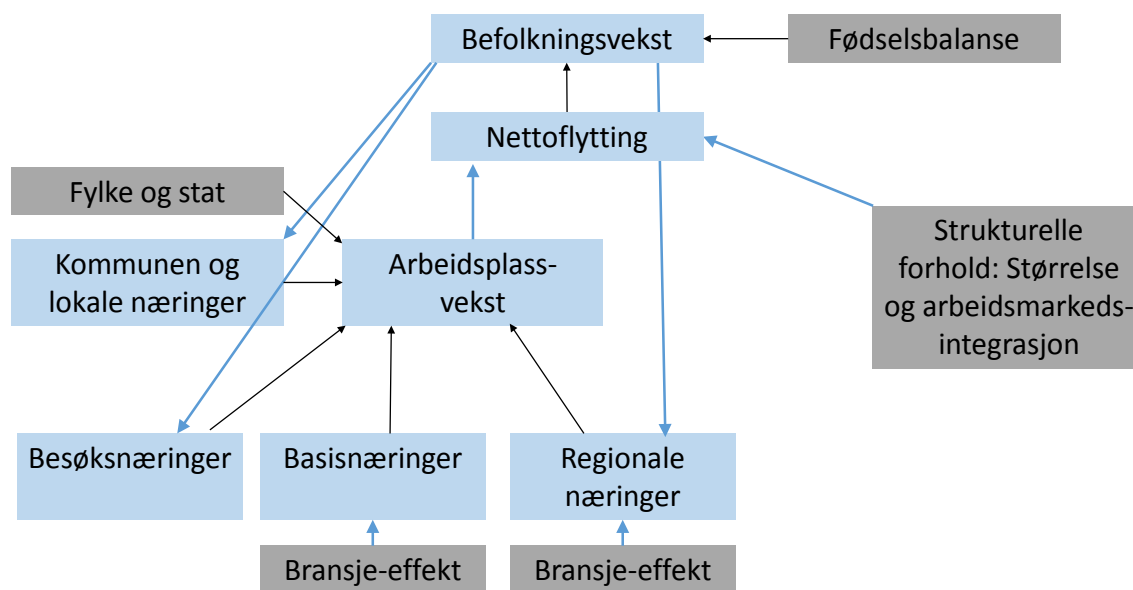
Figur 62: Arbeidsplassveksten i Norge fram til 2013, og beregnet arbeidsplassvekst ut fra at sysselsettingsandelen skal være konstant og SSBs middelprognose for befolkningsveksten.

Figur 63: Prosentvis vekst i antall arbeidsplasser fra 2000 til 2013 i Norge.

4.2 Modellens dynamikk

I scenariomodellen bruker vi den samme modellen som vi brukte for å analysere den historiske utviklingen. Det er først og fremst utviklingen i befolkning og antall arbeidsplasser som modellen vil vise. Samtidig viser modellen hvordan antall arbeidsplasser vil fordele seg mellom sektorer og næringstyper.

Figur 64: Scenariomodellens oppbygging. De grå boksene er eksogene variabler, som baserer seg på historiske tall. De blå boksene blir bestemt i modellen. De sorte pilene viser definisjonsmessige sammenhenger, som at befolkningsveksten er summen av fødselsbalansen og nettoflytting, og at arbeidsplassveksten er summen av veksten i alle sektorer og næringstyper. De blå pilene viser sammenhenger som er lagt inn i modellen, og som er basert på regresjonsanalyser av historiske sammenhenger.

I modellen blir framtidig vekst i antall arbeidsplasser i basisnæringer et resultat av forventet vekst i de ulike bransjene på landsbasis, og vi legger da til grunn at veksten i de ulike bransjene i kommunen blir den samme som på landsbasis. Veksten i besøksnæringene er antatt å være den samme som på landsbasis i utgangspunktet, men justert for befolkningsveksten. De regionale næringene blir positivt påvirket av både befolkningsvekst og samtidig påvirket av bransjestrukturen.

Utviklingen i antall arbeidsplasser i statlig sektor og i fylker antas å fortsette som før, og vil ikke være påvirket av kommunens egen arbeidsplassvekst.

Den relative arbeidsplassveksten i kommunen vil få en effekt på nettoflyttingen. Her baserer vi modellen på den empiriske sammenhengen mellom arbeidsplassvekst og nettoflytting i norske kommuner de ti siste årene. Nettoflyttingen blir også påvirket av strukturelle forhold som kommunens befolkningsstørrelse og arbeidsmarkedsintegrasjon, som antas å ha samme effekt i framtiden som historiske data viser.

Denne modellen representerer «business as usual», der de strukturelle endringene de siste årene framskrives. Samtidig baserer dette scenariet seg på at regionen har en utvikling «som normalt», dvs. at regionen har helt nøytral attraktivitet.

4.3 Normal-scenario for Sogn og Fjordane

I figuren til høyre viser vi hvilken utvikling Sogn og Fjordane vil få dersom normalscenariet slår til.

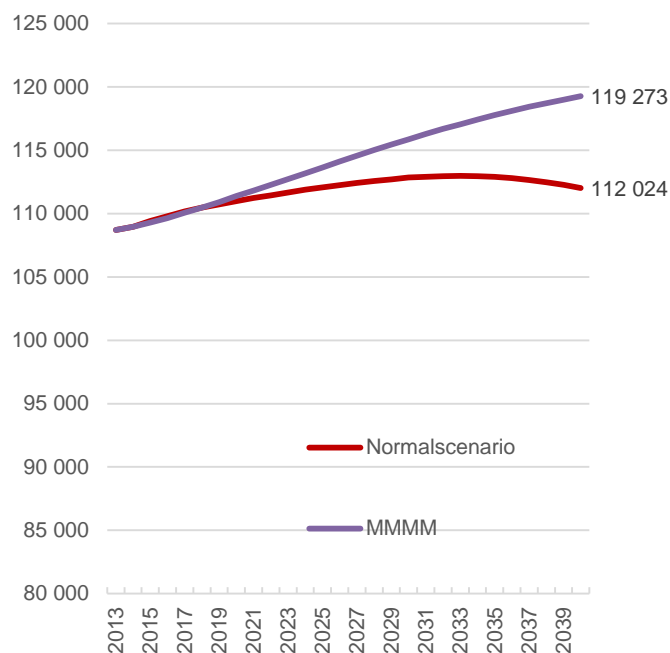
Folketallet først øke litt, for deretter å begynne å synke etter 2030, og ender opp i litt over 112 000 innbyggere. Den avtakende veksten i befolkningen reflekterer at landets befolkningsvekst er forventet å blir lavere.

Normalscenariet er mye mindre optimistisk enn SSBs middelframskrivning. Normalscenariet er som nevnt basert på at de strukturelle trekkene i utviklingen blir den samme i framtiden som i de siste ti årene.

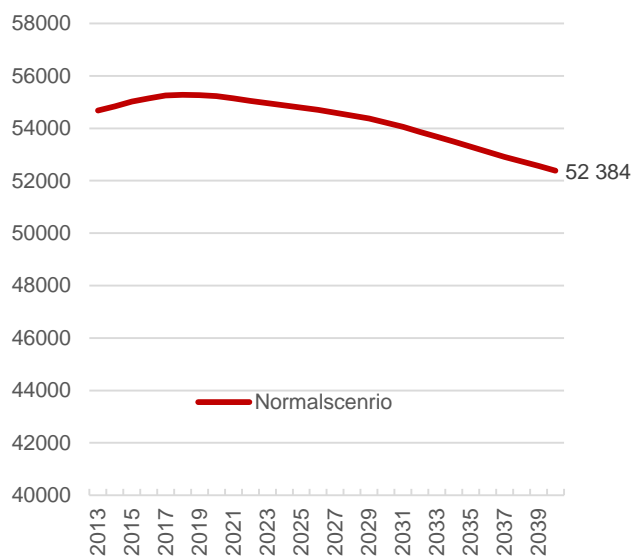
I figur 66 vises arbeidsplassutviklingen i normalscenariet. Antall arbeidsplasser vil også øke litt de første årene, men begynne å synke etter 2017.

Normalscenariet er som nevnt basert på at de strukturelle trekkene i utviklingen de ti siste årene blir videreført i årene framover. Vi har sett at Sogn og Fjordane har hatt en ulempe gjennom en ugunstig næringsstruktur, gjennom å ha en relativt liten andel av arbeidsplassene i vekstbransjer og en stor andel i bransjer med nedgang.

Dersom vi får se andre strukturelle trekk i framtiden enn i de siste ti årene, vil det kunne gi en annen utvikling. Sogn og Fjordane har mye av primærnæringer og tradisjonell industri. Det er viktig for fylket at disse bransjene får gode vekstvilkår.

Figur 65: Antall innbyggere i Sogn og Fjordane, framskrevet til 2040. Normalscenariet og SSBs middelframskrivning.

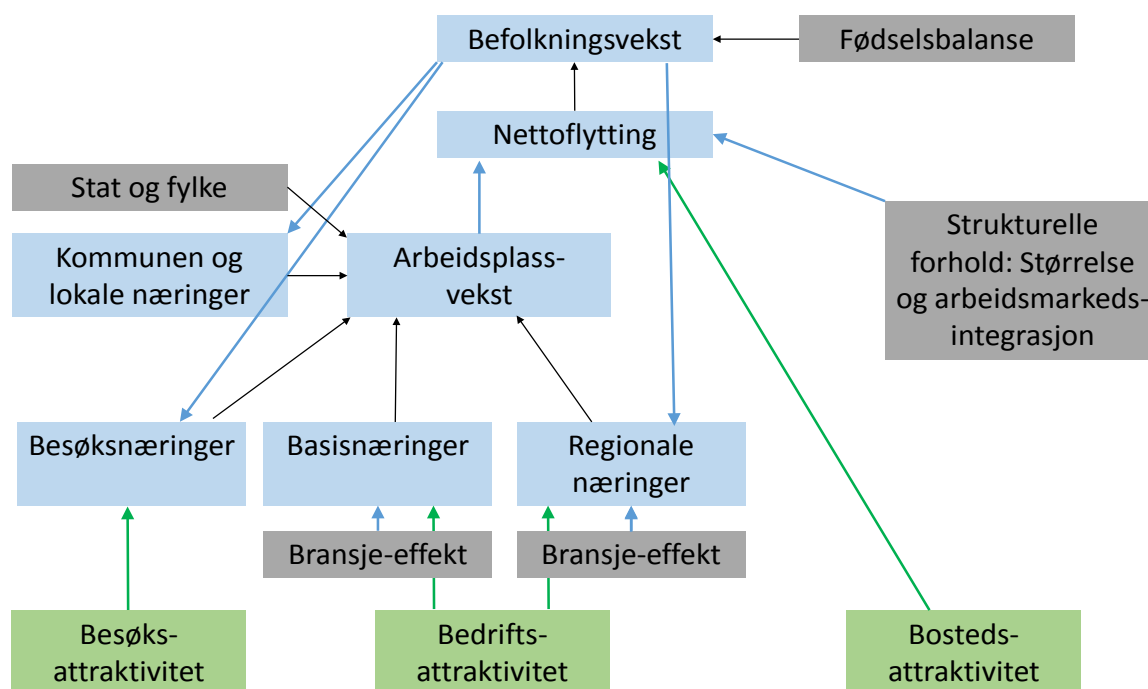

Figur 66: Normalscenario for arbeidsplassvekst i Sogn og Fjordane.

4.4 Alternative scenarier med attraktivitet

Normalscenariet er basert på at utviklingen i kommunen er absolutt normal, både med hensyn til arbeidsplassvekst i de enkelte bransjene, og med hensyn til nettoflytting i forhold til arbeidsplassvekst og strukturelle forhold. Attraktivitetsmodellen er basert på at kommuner kan påvirke egen vekst og oppnå en bedre utvikling enn slike framskrivninger tilsier. Attraktivitet er «statistisk unormal» vekst.

Vi vil derfor utvide scenariomodellen gjennom å legge inn historisk attraktivitet for regionen, og deretter legger vi inn ulike forutsetninger om framtidig attraktivitet som vil skape vekst i regionen.

Figur 67: Scenario-modellen utvidet med attraktivitet for besøk, bedrift og bosted.

I denne modellen kan vi legge inn verdiene for historisk attraktivitet, dvs. den attraktiviteten som regionen har hatt de siste årene. Da kan vi se hvilken utvikling regionen vil få dersom de fortsetter med den attraktiviteten de har hatt for bosted, bedrifter og besøk i de siste årene.

I de foregående kapitlene har vi sett at Sogn og Fjordane har hatt ganske god besøksattraktivitet de siste ti årene, men ganske svak attraktivitet for både bosted, basisnæringer og regionale næringer.

4.5 Scenarier for med historisk attraktivitet

Vi kan legge inn de historiske verdiene^{vi} for Sogn og Fjordane attraktivitet som bosted, og historiske verdier for attraktiviteten for basisnæringer, besøksnæringer og regionale næringer i modellen, og se hvilken utvikling som det fører til.

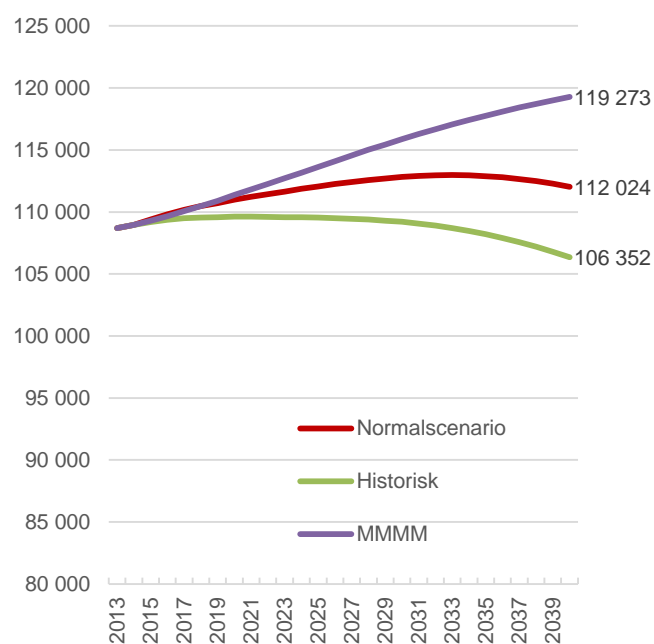
Tabell 5: Historiske verdier for attraktiviteten i Sogn og Fjordane og standardavviket for alle kommuners attraktivitet.

	Historisk	St avvik
Bostedsattraktivitet	-0,1	0,2
Bedriftsattraktivitet - Basisnæringer	-0,7	2,1
Besøksattraktivitet	0,3	1,3
Bedriftsattraktivitet - Regionale næringer	-0,3	1,7

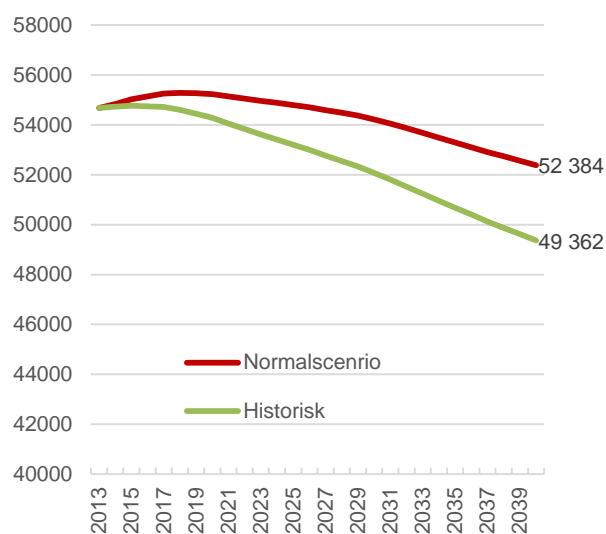
I tabellen over ser vi at den historiske verdien til bostedsattraktiviteten i Sogn og Fjordane er -0,1. Det betyr at Sogn og Fjordane har hatt en lavere nettoinnflytting enn det som arbeidsplassveksten og de strukturelle forholdene tilsier.

Verdiene for attraktivitet for basisnæringer og regionale næringer er negative, noe som viser at veksten i disse næringstypene har vært svakere enn forventet ut fra bransjestrukturen. Besøksattraktiviteten er positiv, noe som er positivt for veksten.

Dersom de strukturelle trekkene hadde blitt videreført og Sogn og Fjordane hadde beholdt sin historiske attraktivitet vil befolkningen nesten ikke øke de neste årene, for deretter å synke til 106 000 innbyggere i 2040. Arbeidsplassene vil stå stille i noen år, for deretter å synke til under 50 000 i 2040.

Figur 68: Ulike scenarier for attraktivitet og SSBs middelframskrivning for befolkning.

Figur 69: Ulike scenarier for attraktivitet med hensyn til utvikling i samlet antall arbeidsplasser.

4.6 Høyvekstscenario

Vi har til slutt lagt inn verdier for et høyvekstscenario, som viser hvilken vekst Sogn og Fjordane kan oppnå dersom de lykkes med å være attraktive både som bosted og for næringsliv.

I tabellen under har vi lagt inn verdier for framtidig attraktivitet som vi anser om et «best case».

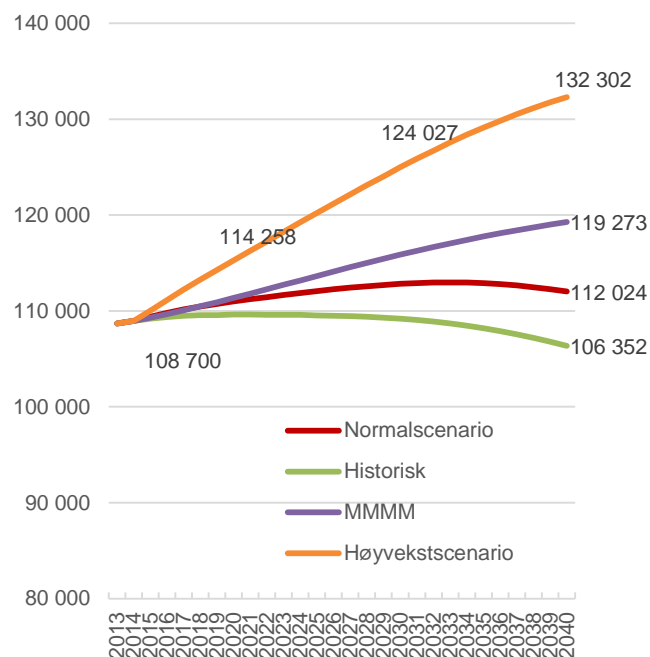
Tabell 6: Verdier for attraktivitet i et høyvekstscenario, historisk attraktivitet og standardavviket for regional attraktivitet.

	Høyvekst	Historisk	St avvik
Bostedsattraktivitet	0,4	-0,1	0,2
Bedriftsattraktivitet - Basisnæringer	1,0	-0,7	2,1
Besøksattraktivitet	1,0	0,3	1,3
Bedriftsattraktivitet - Regionale næringer	1,0	-0,3	1,7

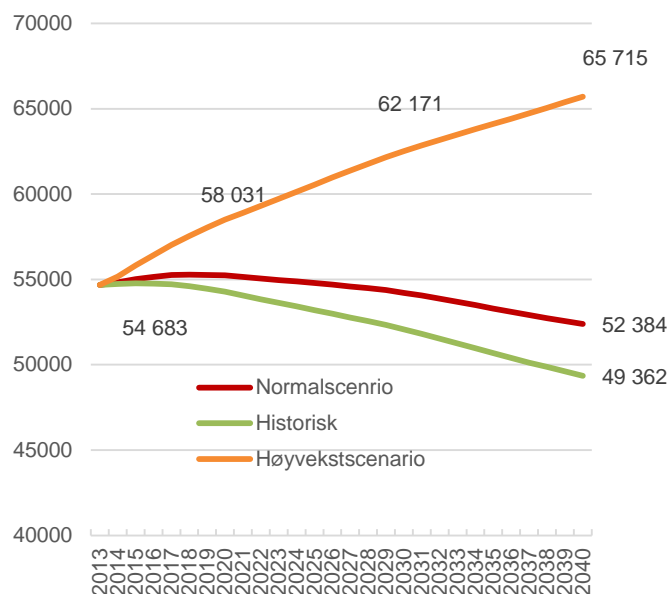
I høyvekstscenarioet er det lagt inn positive verdier for alle attraktivitetsdimensjonene.

I dette høyvekstscenarioet vil folketallet i Sogn og Fjordane økte til over 132 000 i 2040. Det er et scenario som gir litt mer vekst enn SSBs middelframskrivning. Det betyr at Sogn og Fjordane må være attraktivt både som bosted og for næringslivet for å få denne befolkningsveksten, og at det er lite realistisk at veksten skal bli sterkere, uten at de nasjonale forutsetningene blir endret. De viktigste nasjonale forutsetningene for scenariene er Norges nettoinnvandring. Blir nettoinnvandringen til Norge høyere enn SSB legger til grunn, blir det mer sannsynlig at Sogn og Fjordane får høyere vekst.

Antall arbeidsplasser i høyvekstscenarioet øker fra 54 683 i 2013 til over 66 000 i 2040. Den prosentvise veksten i antall arbeidsplasser blir litt høyere enn veksten i befolkningen i høyvekstscenarioet.

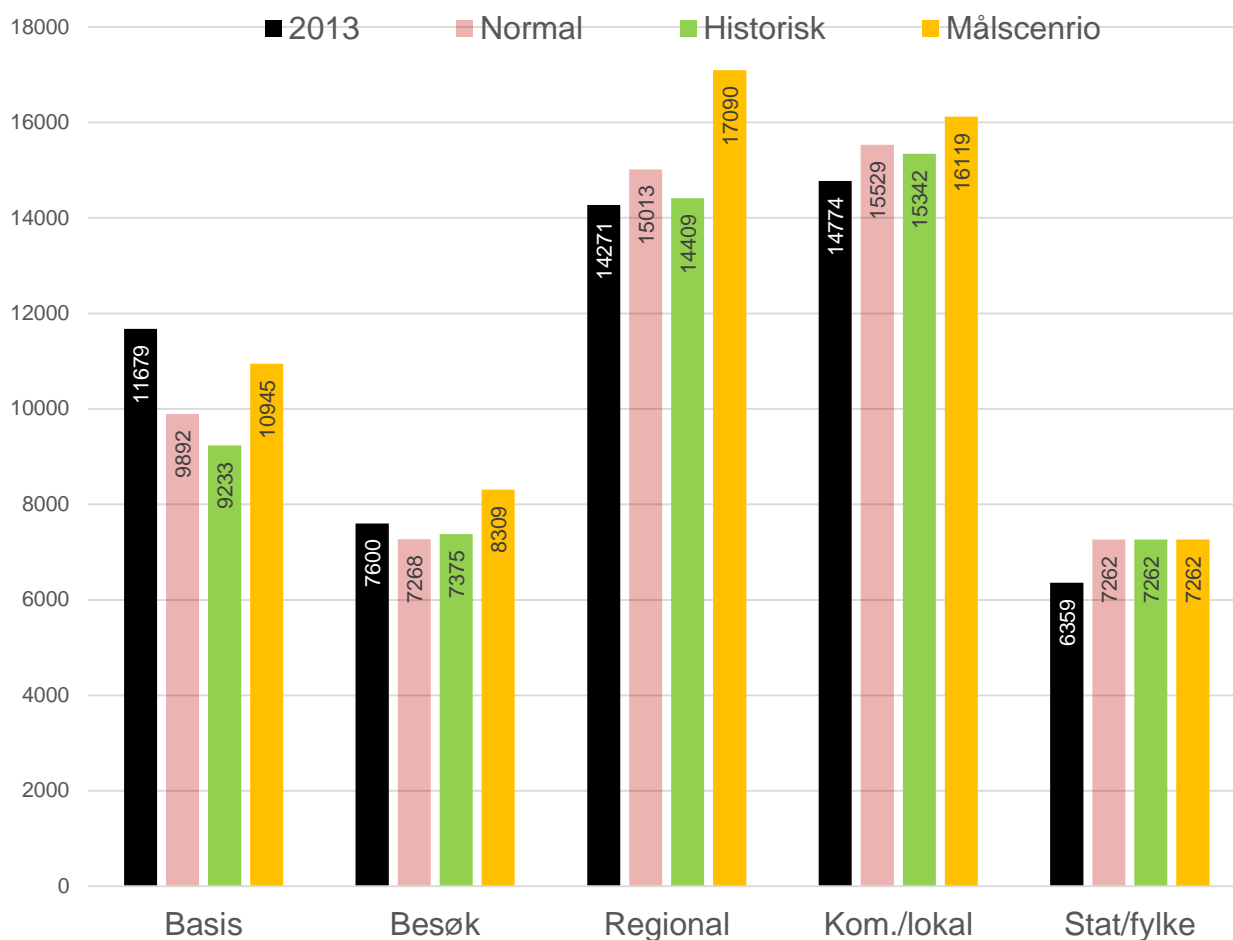
Figur 70: Befolkningsutvikling i ulike scenarier for attraktivitet.

Figur 71: Arbeidsplassutvikling for ulike scenarier for attraktivitet.

4.6.1 Hvor kommer veksten i vekstscenariet?

Vi kan også vise hvordan arbeidsplassutviklingen blir i de ulike scenariene når deler opp i de ulike sektorene og næringstypene. I tabellen under viser vi antall arbeidsplasser i 2013, og antall arbeidsplasser i 2023 for de ulike scenariene.

Figur 72: Antall arbeidsplasser i ulike sektorer og næringstyper i 2013, og i 2023 i de ulike scenariene.

I diagrammet over har vi vist antall arbeidsplasser i de tre strategiske næringstypene og i offentlig sektor om ti år i de tre ulike scenariene. Basisnæringer og regionale næringer har færre arbeidsplasser i scenariet med historisk attraktivitet enn i normalscenariet, fordi Sogn og Fjordane historisk sett har hatt lav næringsattraktivitet. I høyvekstscenariet blir det naturligvis høyere antall arbeidsplasser i alle de tre næringstypene. Mesteparten av arbeidsplassveksten vil komme i de regionale næringene. Det er fordi de regionale næringene har vokst raskere de ti siste årene, og vi har forutsatt at de strukturelle trekkene videreføres.

Et poeng som kommer tydelige fram av denne figuren, er at det ser ut til å være begrenset potensial for arbeidsplassvekst i basisnæringer og besøksnæringer. Hvis den strukturelle utviklingen fortsetter i samme spor som tidligere, vil Sogn og Fjordane få nedgang i antall arbeidsplasser i basisnæringer, selv om de er attraktive for denne næringstypen. Utviklingen i de regionale næringene blir viktigst, og det er bransjer som ikke får så mye oppmerksomhet i næringsutviklingsstrategier.

5. Utdanning

Det er stor interesse for utdanningsnivået, både generelt i befolkningen og i næringslivet. Et høyt utdanningsnivå regnes ofte som en kvalitet i seg selv, samtidig som mange antar at et høyt utdanningsnivå også er vekstfremmende for næringslivet. I regionale utviklingsstrategier, både blant fylkeskommuner og primærkommuner, er det ofte selvstendige målsettinger om å oppnå økt utdanningsnivå. Derfor har vi tatt med dette temaet i denne rapporten. Vi vil først presentere noen data om utdanningsnivå i befolkning. Deretter konsentrerer vi oss om utdanningsnivået i næringslivet.

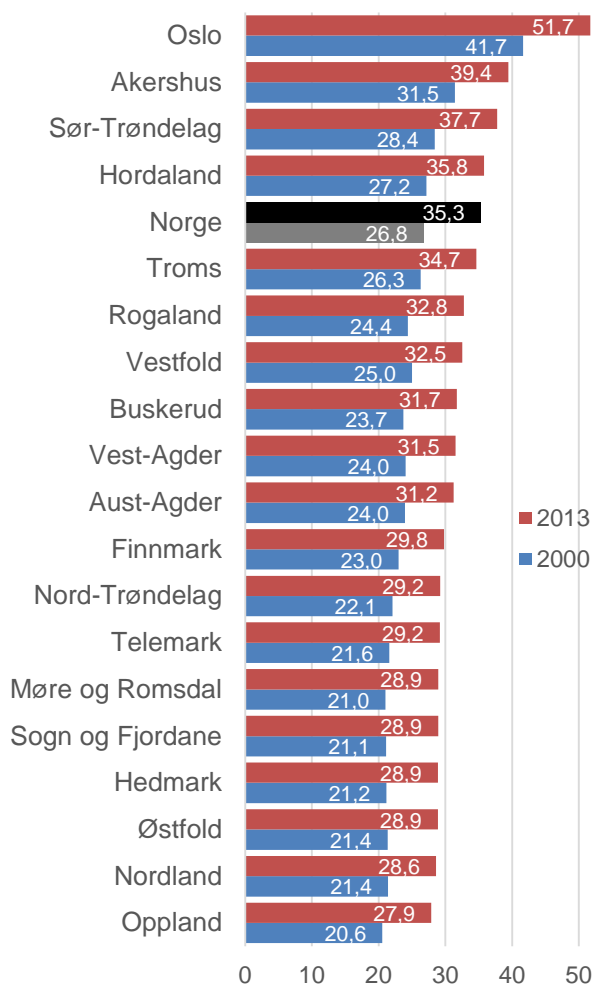
5.1.1 Utdanningsnivå i befolkningen

Utdanningsnivået i befolkningen varierer ganske mye mellom fylkene. Oslo har klart høyest utdanningsnivå i sin befolkning. 51,9 prosent av den sysselsatte befolkningen i Oslo har høyere utdanning, dvs. minst tre år på universitet eller høyskole. Da regner vi ut andelen blant den delen av befolkningen som er registrert som sysselsatt. Etter Oslo er det Akershus, Sør-Trøndelag og Hordaland som har høyest andel av de sysselsatte med høyere utdanning. Det er bare fire fylker som har utdanningsnivå over landsgjennomsnittet.

I Sogn og Fjordane har 28,9 prosent av den sysselsatte befolkningen høyere utdanning. Sogn og Fjordane er rangert som nummer 15 av de 19 fylkene når det gjelder utdanningsnivå i befolkningen. Andelen er omtrent like høy som i fylker som Møre og Romsdal, Hedmark og Østfold.

Andelen høyere utdannede i fylket har steget fra 21,1 prosent i 2000 til 28,9 prosent i dag.

Det er en vesentlig større andel av befolkningen som har høyere utdanning i 2013 enn i 2000. De unge tar utdanning i større grad enn før, og etter hvert som de trer inn i arbeidslivet til erstatning av de som går ut i pensjon, øker utdanningsnivået år for år.

Figur 73: Andel av den sysselsatte befolkningen minst tre års utdanning på høyskole eller universitet.

5.1.2 Utdanningsnivå blant pendlere

Det kan være interessant å se på utdanningsnivået til de som pendler ut og inn av Sogn og Fjordane.

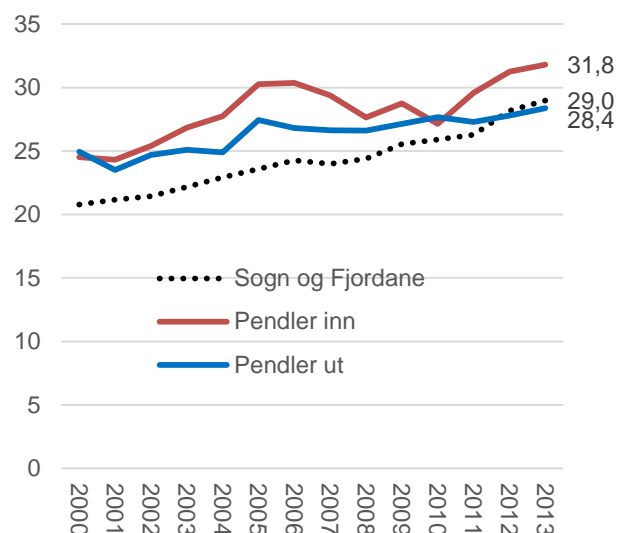
Det er høyere utdanningsnivå blant de som pendler inn til fylket enn de som pendler ut. Denne forskjellen ser ut til å øke. Etter hvert har utdanningsnivået hos de som pendler ut blitt lavere enn de som bor og arbeider i fylket.

Det kan se ut til at en del av de med høy utdanning som får arbeid i Sogn og Fjordane foretrekker å bo utenfor fylket og heller pendle. Hvis differansen mellom utdanningsnivå til inn- og utpendlere reflekterer bostedsattraktivitet for personer med høy utdanning, er Sogn og Fjordane blant fylkene som ikke er attraktive som bosted for de med høyere utdanning.

Vi kan se på differansen mellom utdanningsnivå blant inn og utpendlere i fylkene i Norge i tabell 7.

Oslo, Akershus og Vestfold er fylker med klart høyere utdanningsnivå blant de som pendler ut enn inn. De framstår dermed som attraktive bofylker for personer med utdanning.

I Sogn og Fjordane er andelen med høy utdanning 3,4 prosentpoeng høyere blant de som pendler inn enn de som pendler ut. Det er flere fylker hvor forskjellen er mye større, som Nord-Trøndelag, Troms, Hordaland, Nordland og Hedmark. Når vi ser tallene for alle fylkeskommunene, ser det ut til at Sogn og Fjordane ikke skiller seg spesielt ut.

Figur 74: Andel med høy utdanning blant de som pendler ut, inn og som både bor og arbeider i Sogn og Fjordane.

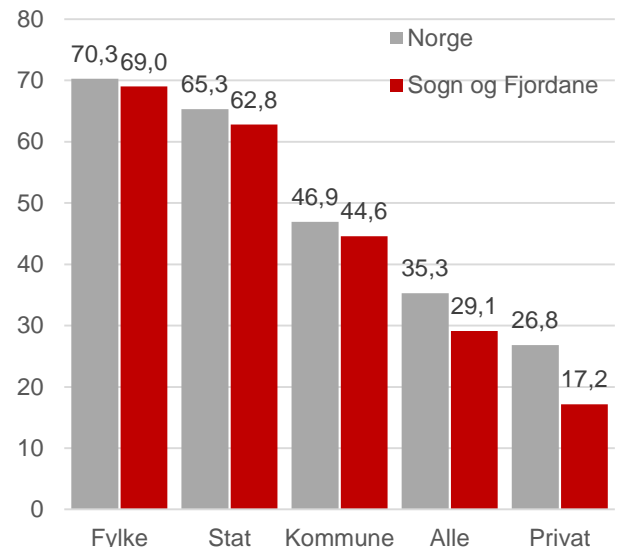
Tabell 7: Differanse mellom andel med høy utdanning mellom ut- og innpendlere i 2013

	Pendler inn	Pendler ut	Differanse	Samme sted
Østfold	34,6	31,7	-2,9	28,3
Akershus	42,5	45,7	3,3	35,1
Oslo	43,6	51,6	8,0	51,7
Hedmark	36,4	30,2	-6,2	28,7
Oppland	33,5	29,7	-3,9	27,6
Buskerud	36,5	38,1	1,6	29,8
Vestfold	30,8	36,2	5,4	31,8
Telemark	38,0	27,9	-10,1	29,4
Aust-Agder	36,3	32,9	-3,4	30,9
Vest-Agder	34,6	30,3	-4,3	31,7
Rogaland	29,5	28,5	-0,9	33,1
Hordaland	37,3	28,9	-8,4	36,4
Sogn og Fjordane	31,8	28,4	-3,4	29,0
Møre og Romsdal	30,4	27,4	-3,1	29,1
Sør-Trøndelag	37,8	39,6	1,8	37,6
Nord-Trøndelag	42,5	30,4	-12,1	29,0
Nordland	33,6	26,3	-7,4	28,8
Troms	39,9	29,4	-10,5	35,0
Finnmark	30,7	34,0	3,3	29,5

5.1.3 Utdanningsnivå sektorer

Det er stor forskjell på utdanningsnivået i de ulike sektorene. Fylke og stat har mye høyere andel med høyere utdanning enn de andre sektorene.

I Sogn og Fjordane er andelen utdannede lavere enn i Norge i alle de fire sektorene. Det ser ut til å være størst forskjell i utdanningsnivået i næringslivet.

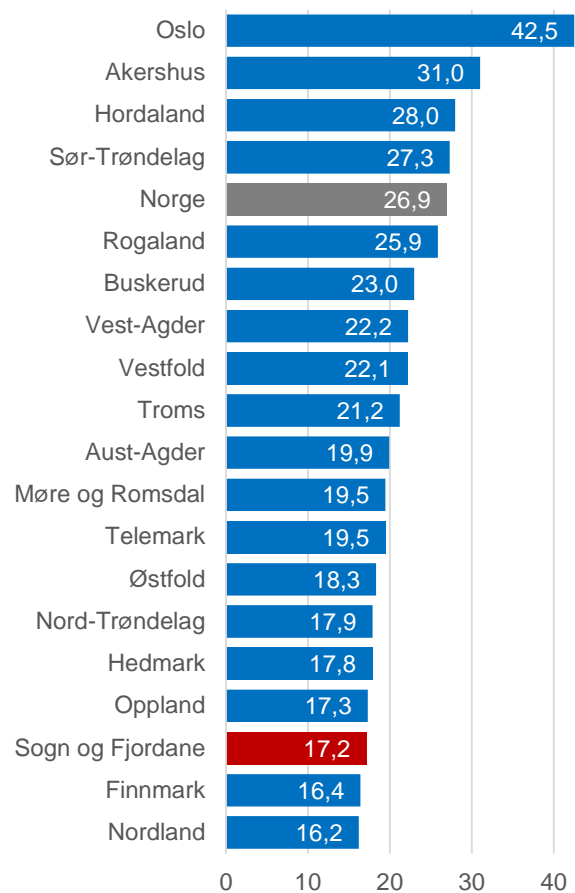
Figur 75: Andel med høyere utdanning i Sogn og Fjordane og Norge etter sektor, 2013.

5.1.4 Utdanningsnivå næringslivet

I resten av rapporten skal vi se spesielt på utdanningsnivået i næringslivet. Variasjonen i utdanningsnivå i næringslivet er vist i figur 76.

Oslo har klart høyest utdanningsnivå i sitt næringsliv. 42,5 prosent av de som arbeider i næringslivet i Oslo har høyere utdanning. Akershus, Hordaland og Sør-Trøndelag har også et høyere utdanningsnivå i næringslivet enn tilsvarende tall på landsbasis. Alle de andre fylkene har et lavere utdanningsnivå i næringslivet enn landet som helhet.

Andelen ansatte med minst tre års høgskole-utdanning i næringslivet i Sogn og Fjordane var 17,2 prosent. Det er tredje lavest av fylkene i landet. Finnmark og Nordland hadde lavere andel.

Figur 76: Andel med høyere utdanning i næringslivet, etter arbeidssted i 2013.

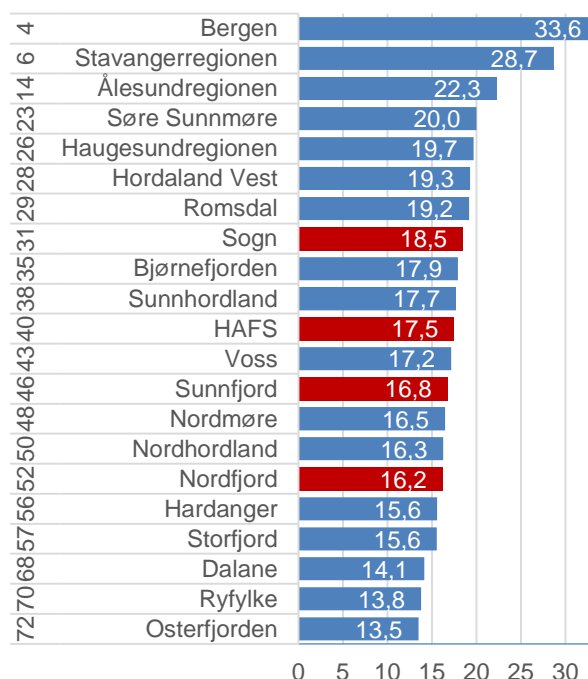
5.1.5 Utdanningsnivå regioner

Hvordan varierer utdanningsnivået i næringslivet i regionene?

Bergen, Stavangerregionen og Ålesundregionen har det høyeste utdanningsnivået av regionene på Vestlandet. Det er små forskjeller mellom regionene som ikke er helt øverst.

Både Sogn og HAFS har høyere utdanningsnivå i næringslivet enn middels av norske regioner. Sunnfjord og Nordfjord har et utdanningsnivå litt under middels av norske regioner.

Mens Sogn og Fjordane som fylke var tredje sist med hensyn til utdanningsnivå i næringslivet, er regionene rundt middels. Det kommer at av utdanningsnivået er mye høyere i de store byene. Andre fylker har en eller flere store byer som trekker utdanningsnivået opp.

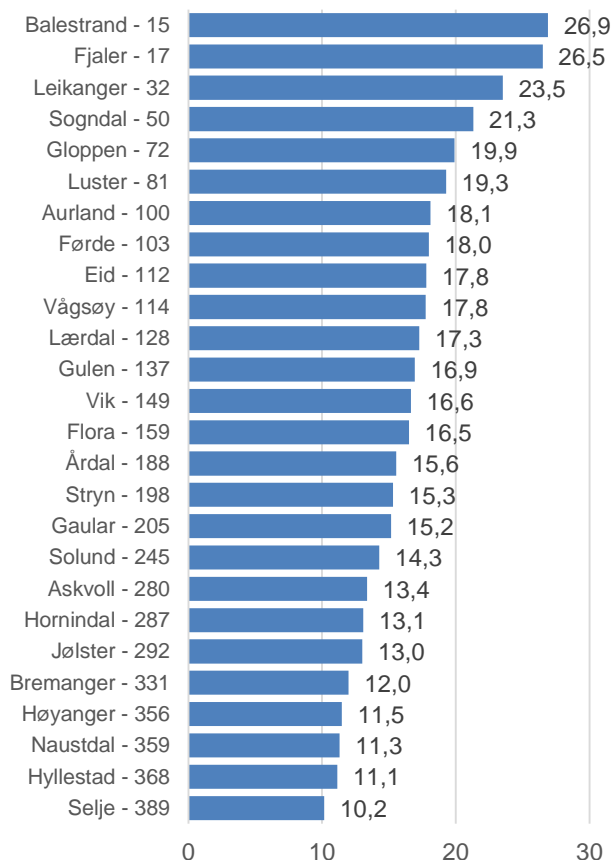

Figur 77: Andel med høyere utdanning i næringslivet i regionene, etter arbeidssted, 2013. Rangering blant landets 84 regioner.

5.1.6 Utdanningsnivå i kommuner

Vi kan også se på utdanningsnivået i næringslivet i kommunene.

Det er Balestrand og Fjaler som har høyest utdanningsnivå i næringslivet av kommunene i Sogn og Fjordane. De er rangert som nummer 15 og 17 av kommunene i landet. Kommunene Leikanger, Sogndal, Gloppen, Luster og Aurland er også med blant de 100 kommunene i landet med høyest utdanningsnivå i næringslivet.

Figur 78: Andel med høyere utdanning i næringslivet i kommunene, etter arbeidssted, 2013. Rangering blant landets 428 kommuner. Hvorfor varierer utdanningsnivået?

Det er store forskjeller mellom utdanningsnivået i de ulike bransjene. I figuren til høyre ser vi at i noen bransjer, som tele og IKT og teknisk/vitenskapelige tjenester, er andelen ansatte med høyere utdanning godt over 50 prosent. I bransjer som bygg og anlegg og handel er andelen rundt 10 prosent.

I figuren kan vi også sammenlikne utdanningsnivået mellom Sogn og Fjordane og Norge bransje for bransje.

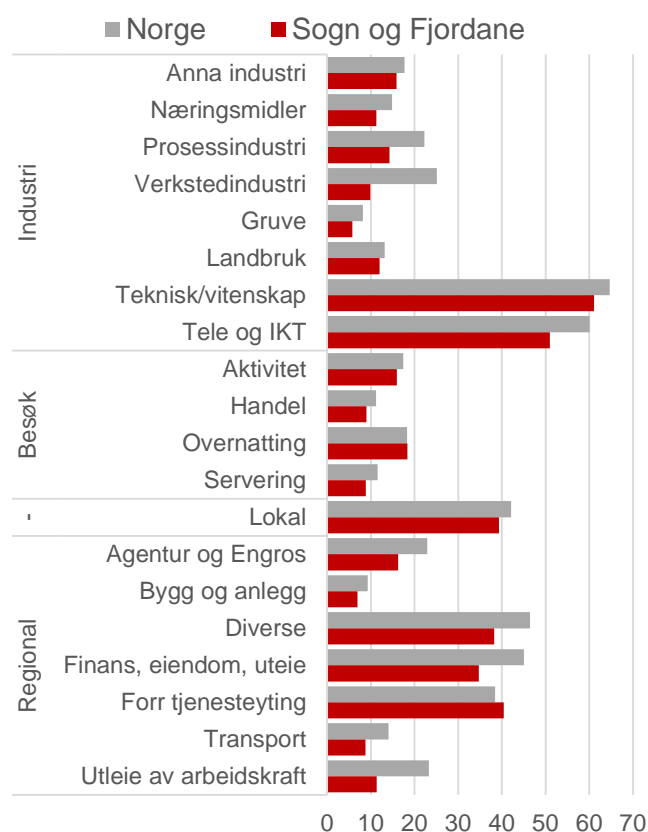
I forretningsmessig tjenesteyting og overnatting er andelen høyt utdannede høyere i Sogn og Fjordane enn i landet som helhet. I de øvrige bransjene er utdanningsnivået under landsgjennomsnittet.

Ettersom det er store forskjeller mellom utdanningsnivå mellom bransjene, vil det være interessant å undersøke om de regionale ulikhetene mellom utdanningsnivå i næringslivet skyldes at bransjestrukturen er forskjellig.

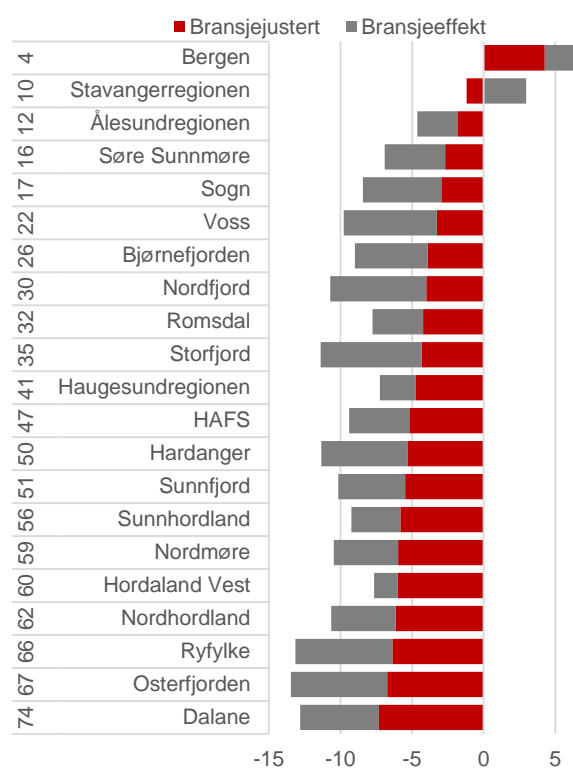
Det har vi gjort i den nederste figuren. Bransjeeffekten er beregnet gjennom å kalkulere hvilken andel ansatte med høy utdanning det ville vært dersom det var gjennomsnittlig utdanningsnivå i hver enkelt bransje, og deretter trekke fra næringslivets generelle utdanningsnivå. Blant regionene på Vestlandet er det bare Bergen og Stavangerregionen som har en positiv bransjeeffekt.

Når vi har regnet ut bransjeeffekten, kan vi også se om noen regioner har unormalt høyt utdanningsnivå når bransjeeffekten er trukket fra. Det er bare Bergen som har høyere utdanningsnivå enn bransjestrukturen tilsier. Alle de andre regionene har et utdanningsnivå som er lavere enn bransjestrukturen skulle tilsi.

Sogn har lavere utdanningsnivå enn bransjestrukturen tilsier, men vi kan se at rangeringsnummeret er 17 av 84 regioner. Nordfjord er rangert som nummer 30, som er godt over middels. HAFS og Sunnfjord har et bransjustert utdanningsnivå litt under middels av norske regioner.

Figur 79: Andel av ansatte med minst tre års høyere utdanning i ulike bransjer i Norge og Sogn og Fjordane, 2013.

Figur 80: Avvik mellom regionenes utdanningsnivå i næringslivet og nivået i Norges næringsliv, dekomponert i bransjeeffekt og bransjustert andel. Rangering blant landets 84 regioner mht. bransjustert andel.

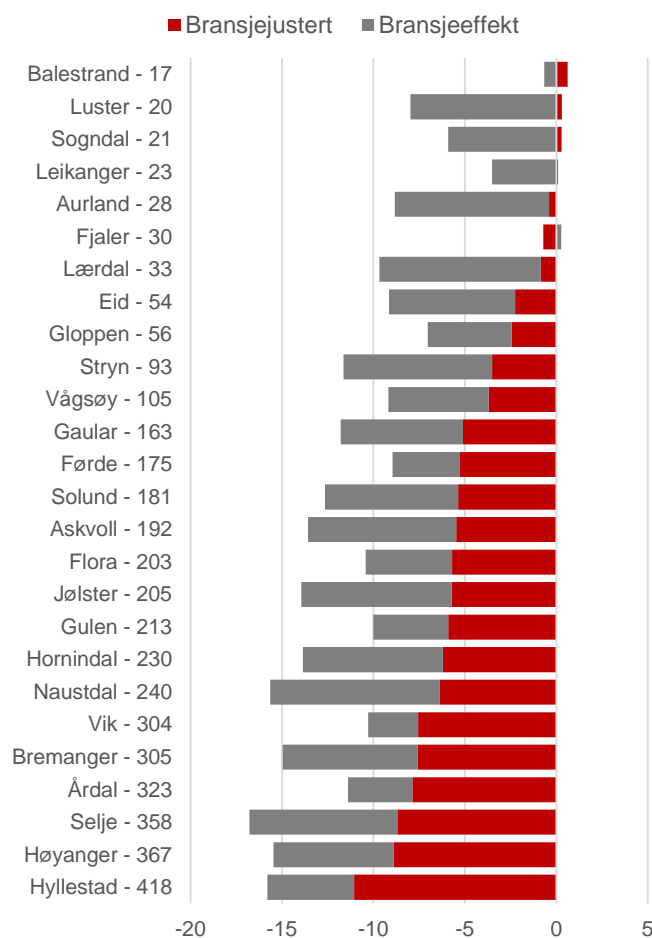
5.1.7 Bransjejustert utdanningsnivå i kommunene

Vi kan gjøre den samme analysen for kommunene som vi gjorde for regionene på forrige side.

Sogn og Fjordane har mange kommuner med et ganske høyt utdanningsnivå i næringslivet. Det kan vi se av rangeringsnumrene. Balestrand er nummer 17 av 428 kommuner i landet, Luster er nummer 20 og Sogndal nummer 21. Det er bare åtte av kommunene i Sogn og Fjordane som er rangert under middels av norske kommuner.

Det er et annet forhold som kommer fram i disse analysene. Stedene som har en gunstig bransjestruktur for å oppnå høyt utdanningsnivå har også generelt høyt bransjejustert utdanningsnivå. De høyt utdannede har en tendens til å klumpe seg på noen steder, og på slike steder er det forholdvis høyt utdanningsnivå i alle bransjer. Steder med offentlige institusjoner som drar opp utdanningsnivået på stedet, som f.eks. høyskoler, har en tendens til å få høyt utdanningsnivå i alle bransjer i næringslivet.

En skulle tro at det å ha et høyt utdanningsnivå fører til bedre vekst og lønnsomhet i næringslivet, men denne sammenhengen har vi hatt problemer med å påvise.

Figur 81: Avvik mellom kommunenes utdanningsnivå i næringslivet og nivået i Norges næringsliv, dekomponert i bransjeeffekt og bransjejustert andel.

6. Innovasjon

Innovasjon er et sentralt begrep for å forklare global vekst. Nye produkter og forbedrede prosesser skaper økonomisk vekst. Det er derfor interessant å forsøke å måle regionale variasjoner i næringslivets innovasjon. Kan slike forskjeller være med på å forklare hvorfor regionene har ulik næringsutvikling?

Statistisk Sentralbyrå gjennomfører regelmessig en spørreundersøkelse om innovasjon i næringslivet, som vi har fått tilgang til. Siste utgave av denne undersøkelsen ble gjennomført i 2012 og omfattet 6 595 foretak. Mange av disse hadde virksomhet i flere bransjer og kommuner, og hadde til sammen 10 165 bedrifter. Undersøkelsen har en rekke spørsmål om FoU, innovasjon og samarbeid. Vi har konsentrert oss om spørsmål som går direkte på om bedriftene faktisk har gjennomført innovasjoner.

Tabell 8: Spørsmål fra innovasjonsundersøkelsen som er brukt i innovasjonsmålingen.

	Tekst: Verdi lik 1 hvis...	Kort navn	Vekt
Produkt-innovasjon	foretaket introduserte produktinnovasjon i form av nye eller vesentlig forbedrede varer i perioden 2010-2012	Vare	2
	foretaket introduserte produktinnovasjon i form av nye eller vesentlig forbedrede tjenester i perioden 2010-2012	Tjeneste	2
	foretaket hadde produktinnovasjoner nye for markedet i perioden 2010-2012	Nytt for markedet	4
	foretaket hadde produktinnovasjoner nye for verdensmarkedet i perioden 2010-2012	Nytt i verden	4
Prosess-innovasjon	foretaket har introdusert nye eller vesentlig forbedrede metoder for produksjon eller fremstilling av varer og tjenester i 2010-2012	Metode	2
	foretaket har introdusert nye eller vesentlig forbedrede metoder for lagring, levering eller distribusjon av varer og tjenester i 2010-2012	Distribusjon	1
	foretaket har introdusert nye eller vesentlig støttefunksjoner, som systemer for vedlikehold, innkjøp, regnskap eller IT i 2010-2012	Støttefunksjon	1
	noen av prosessinnovasjonene introdusert i perioden 2010-2012 var nye for foretakets marked	Ny metode for markedet	3
Markeds-innovasjon	foretaket i 2010-2012 introduserte markedsinnovasjoner i form av: vesentlige endringer i design (utseende/utforming) av en vare eller tjeneste	Design	2
	foretaket i 2010-2012 introduserte markedsinnovasjoner i form av: nye media eller nye måter for promotering av produktet	Media	1
	foretaket i 2010-2012 introduserte markedsinnovasjoner i form av: nye måter for produkt plassering eller salgskanaler	Markedskanal	0,5
	foretaket i 2010-2012 introduserte markedsinnovasjoner i form av: nye metoder for prising	Prising	0,5

I tabellen over ser vi de spørsmålene som danner grunnlag for indikatorer for innovasjon i regioner og fylker. De er samlet i tre typer av innovasjon: Produktinnovasjon, prosessinnovasjon og markedsinnovasjon. Det er også definert vekt for hvert av spørsmålene, som vi bruker når vi skal lage en samlet indeks for innovasjon. Vektingen er skjønnsmessig, og baserer seg på at noen av spørsmålene intuitivt virker å være viktigere enn andre. Spørsmål om produktinnovasjoner er nye for markedet og om produktinnovasjonene er nye for verdensmarkedet er tillagt størst vekt. Spørsmål om nye måter for produkt plassering eller nye metoder for prising er gitt lavest vekt.

6.1 Innovasjonsfrekvens

Den enkleste og mest direkte metoden å måle regional innovasjon på er å se på andelen, eller frekvensen, av bedrifter som oppgir å ha gjennomført innovasjoner av de 12 ulike typer, basert på de 12 spørsmålene i tabellen på forrige side.

Tabell 9: Prosentvis andel av bedriftene som oppgir ulike typer av innovasjon.

Rang	Fylke	N	Vare	Tjeneste	Nytt marked	Nytt Verden	Metode	Distribusjon	Støttefunksjon	Ny metode for markedet	Design	Media	Markedskanal	Prising	Innovasjonsgrad
1	Sør-Trøndelag	665	15,8	12,2	20,6	7,7	12,8	5,7	10,1	7,2	16,1	16,1	10,6	9,4	290,3
2	Hordaland	958	14,9	12,2	19,6	8,8	10,0	7,0	10,4	6,9	15,6	15,3	9,9	7,4	281,1
3	Sogn og Fjordane	245	14,7	8,2	18,0	6,5	17,1	5,3	10,2	11,8	14,3	12,7	10,8	10,0	280,8
4	Oslo	1475	15,3	14,2	20,5	7,1	8,0	5,8	9,6	5,6	17,2	15,4	10,9	10,0	278,2
5	Akershus	878	16,9	10,7	20,4	7,5	11,4	5,5	9,3	6,6	13,7	14,5	10,1	7,9	275,1
6	Telemark	320	17,8	12,5	18,4	6,6	12,5	7,2	9,4	5,6	12,1	14,6	5,6	9,6	265,3
7	Møre og Romsdal	672	15,5	9,1	19,0	8,0	12,4	4,3	8,5	5,2	13,2	16,2	8,6	5,7	260,3
8	Vestfold	449	17,8	8,5	19,2	5,6	7,3	4,9	9,1	6,0	14,5	14,0	10,1	8,3	250,4
9	Rogaland	1092	15,3	9,4	17,5	8,9	8,9	3,8	8,9	6,3	11,3	12,7	9,0	7,3	247,9
10	Buskerud	474	15,4	7,4	17,5	7,2	10,1	2,3	7,0	5,3	11,0	14,1	8,5	7,9	234,0
11	Østfold	468	14,7	7,3	16,9	4,3	10,3	4,5	8,1	5,6	14,9	15,5	9,1	8,9	232,7
12	Troms	311	10,3	10,9	15,1	4,2	10,9	7,4	9,6	7,4	12,7	12,0	9,8	7,0	226,4
13	Oppland	325	13,8	8,0	17,5	4,3	10,5	2,5	7,7	5,2	11,9	14,3	7,9	6,4	223,1
14	Nord-Trøndelag	244	14,3	6,6	15,6	1,6	15,6	6,1	8,2	6,1	14,0	10,4	9,2	5,2	220,2
15	Aust-Agder	213	15,0	4,2	14,1	5,6	8,9	3,8	5,2	5,2	12,1	17,7	7,0	11,2	210,6
16	Nordland	492	10,2	8,1	13,6	3,7	10,8	5,3	7,7	8,1	11,6	10,1	8,7	6,7	205,6
17	Hedmark	342	11,1	6,4	13,2	0,3	9,4	7,0	8,2	9,1	14,7	12,7	12,1	7,8	202,2
18	Vest-Agder	359	12,8	7,0	14,8	4,7	8,4	3,3	8,1	3,9	10,7	14,3	9,1	8,8	202,1
19	Finnmark	142	4,9	9,2	7,0	0,7	8,5	4,9	4,2	4,9	8,3	4,9	7,6	2,1	126,4
	Norge	10165	14,8	10,1	18,0	6,5	10,3	5,2	8,9	6,4	13,8	14,2	9,5	8,0	252,2

I tabellen over ser vi hvordan andelen av innovative bedrifter varierer mellom fylker, for de 12 ulike innovasjonstypene. Vi ser også resultatet av en samlet indeks for innovasjon til slutt, der vi har brukt vektene fra tabellen på forrige side.

Målt på denne måten er det Sør-Trøndelag som har høyest andel innovative foretak, fulgt av Hordaland og Sogn og Fjordane.

Sogn og Fjordane er dermed tredje best av fylkene når det gjelder andel bedrifter med innovasjon. Næringslivet i Sogn og Fjordane skårer spesielt høyt for prosessinnovasjon, det vil si om bedriften har innført nye eller vesentlig forbedrede metoder for produksjonen.

6.1.1 Innovasjonsfrekvens – enbedriftsforetak og flerbedriftsforetak

Et kompliserende forhold er at vi har en del foretak som har bedrifter i flere kommuner. Store industriforetak som f.eks. Hydro, Orkla og Statoil har virksomhet i en rekke kommuner. I tallene på forrige side har vi regnet hver enkelt bedrift i slike flerbedriftsforetak som innovative dersom foretaket har oppgitt å ha innovasjon. Spørsmålet er om ikke statistikken over innovasjon i enbedriftsforetakene er et bedre mål på regional innovasjon, enn statistikk som tar med avdelinger av større foretak. Hvis vi tar ut en tabell som på forrige side, men bare med enbedriftsforetak får vi følgende tall:

Tabell 10: Andel av enbedriftsforetakene som oppgir ulike typer av innovasjon.

Rang	Fylke	N	Vare	Tjeneste	Nytt marked	Nytt Verden	Metode	Distribusjon	Støttefunksjon	Ny metode for markedet	Design	Media	Markedskanal	Prising	Innovasjonsgrad
1	Sør-Trøndelag	307	15,0	9,8	16,3	8,8	10,7	3,9	7,5	7,5	11,7	12,7	8,8	9,8	250,9
2	Akershus	505	16,8	8,9	16,4	7,7	9,7	4,0	6,9	5,5	13,7	12,5	8,3	6,5	242,1
3	Sogn og Fjordane	107	15,9	4,7	14,4	5,6	12,1	2,8	8,4	5,6	15,9	15,0	15,9	11,2	233,8
4	Oslo	963	13,0	12,7	15,6	5,9	5,7	4,9	7,0	4,8	16,4	14,4	10,5	9,3	232,1
5	Møre og Romsdal	319	17,6	5,3	14,5	8,5	11,0	2,8	5,3	4,7	14,7	11,3	9,1	5,6	229,9
6	Vestfold	251	18,7	8,0	15,2	6,0	6,4	2,8	5,6	4,8	15,1	12,0	11,2	8,4	225,6
7	Oppland	164	16,5	6,1	15,5	6,1	11,6	4,3	6,1	5,5	10,4	12,8	6,1	6,7	221,3
8	Hordaland	488	14,1	7,2	13,9	7,0	7,6	2,9	8,0	5,1	13,7	12,9	7,2	7,2	215,2
9	Buskerud	259	15,4	3,1	12,8	8,9	8,1	0,4	3,1	4,6	10,4	10,8	8,1	6,9	196,5
10	Rogaland	556	15,5	5,6	13,4	7,4	7,7	2,0	5,9	5,2	8,6	8,6	6,3	5,8	196,1
11	Vest-Agder	158	17,1	4,4	14,6	5,7	7,6	0,6	5,1	1,3	12,0	11,4	8,2	8,9	192,9
12	Nordland	201	12,9	5,0	11,8	3,5	13,4	2,5	4,5	6,0	10,9	12,9	9,0	7,0	191,6
13	Nord-Trøndelag	124	15,3	3,2	11,4	0,8	13,7	5,6	4,8	4,8	14,5	9,7	7,3	4,8	183,2
14	Telemark	151	14,6	4,0	10,7	6,0	8,6	2,0	4,0	3,3	10,6	9,9	6,6	8,6	175,4
15	Aust-Agder	127	15,7	2,4	9,9	4,7	6,3	4,7	5,5	3,1	11,0	13,4	7,9	10,2	171,6
16	Østfold	242	13,2	3,3	12,0	4,1	6,6	1,7	3,7	2,5	11,6	14,0	7,9	6,6	168,0
17	Hedmark	139	9,4	5,0	9,2	0,7	8,6	1,4	5,0	2,9	12,2	10,1	5,8	6,5	141,3
18	Troms	147	8,2	6,1	7,5	2,0	11,6	4,8	4,8	2,7	5,4	11,6	6,1	4,8	135,6
19	Finnmark	66	4,5	7,6	5,7	0,0	7,6	3,0	0,0	0,0	7,6	4,5	7,6	3,0	90,3
	Norge	5287	14,6	7,2	13,9	6,1	8,5	3,2	5,9	4,7	12,7	12,1	8,4	7,5	209,4

Når vi bare måler innovasjonsgraden i foretak som bare har virksomhet på ett sted, får vi en litt annen rangering, enn vi fikk når vi tok med flerbedriftsforetakene. Sør-Trøndelag har fortsatt høyest innovasjonsgrad, men nå er Akershus nummer to.

Sogn og Fjordane er også på tredjeplass når vi bare bruker svarene fra enbedriftsforetakene. Det er bedrifter som bare har produksjon på ett sted. For enbedriftsforetakene er det spesielt høye andeler som har gjennomført markedsinnovasjon.

6.1.2 Innovasjonsgrad fylker

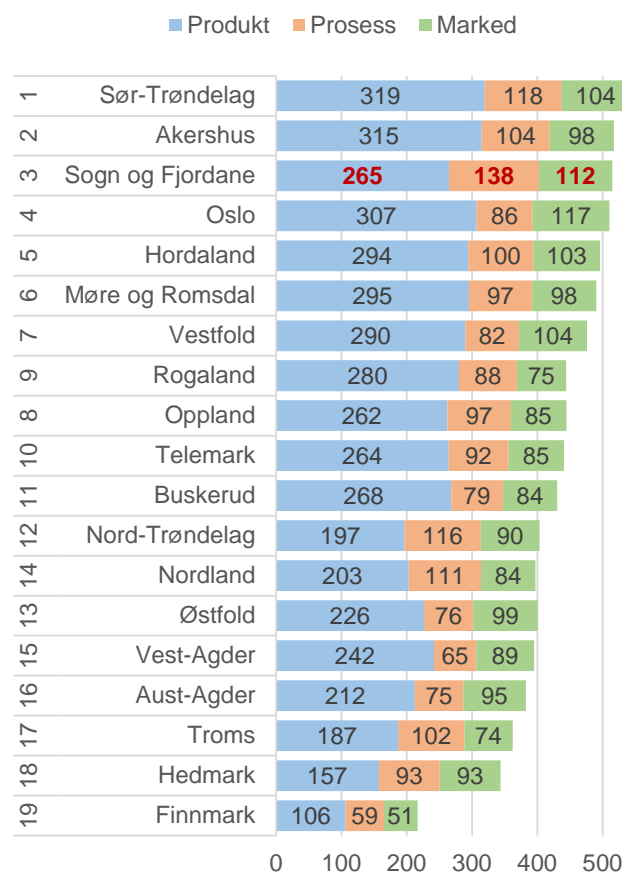
Hvis vi skal foreta en rangering av fylkene når det gjelder andeler innovative foretak, kan vi kombinere resultatene fra de to tabellene vi har vist i de foregående sidene. Vi får da en rangering som vist i figuren til høyre. Sør-Trøndelag har den høyeste innovasjonsgraden, fulgt av Akershus, Sogn og Fjordane og Oslo. Da vi lage tilsvarende rangering for innovasjonsundersøkelsen i 2010 var det Møre og Romsdal som kom på topp.

Figuren illustrerer også at det er liten forskjell mellom fylkene, bortsett fra Finnmark og Hedmark som har en del lavere frekvens av innovative foretak. Når det er lite som skiller fylkene, vil rangeringen bli ganske sterkt påvirket av valg av indikatorer.

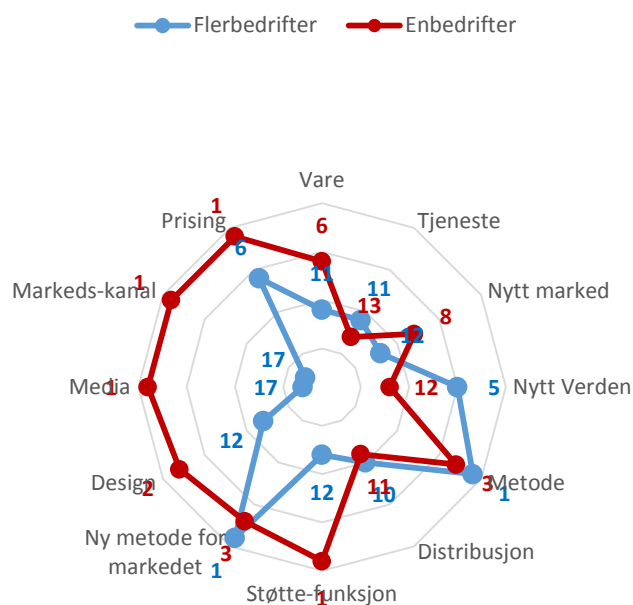
Vi ser av figuren at Sogn og Fjordane er på topp av alle fylkene når det gjelder prosessinnovasjon, og nest best på markedsinnovasjon. For produktinnovasjon skårer næringslivet i fylket ikke spesielt høyt.

I figur 83 kan vi se hvor Sogn og Fjordane skårer godt og dårlig for de 12 innovasjonstypene, for henholdsvis de lokale enbedriftsforetakene, og for sine avdelinger av større foretak med virksomhet flere steder.

Her ser vi at det er de bedriftene som har hovedkontor og virksomheten i Sogn og Fjordane som har høyest andel innovative bedrifter, og da spesielt når det gjelder de fire typene markedsinnovasjon.

Figur 82: Innovasjonsgrad i fylkene

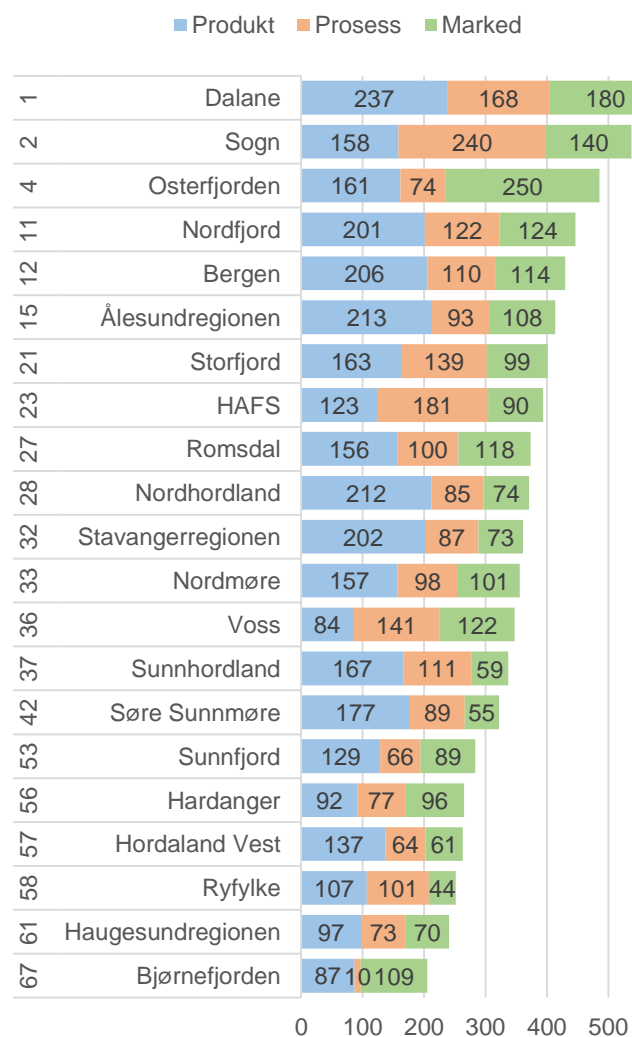
Figur 83: Rangering for Sogn og Fjordane for de ulike innovasjonstypene.

6.1.3 Innovasjonsgrad i regionene

Andelen innovative bedrifter varierer ikke så mye mellom fylker, men variasjonene er sterkere mellom regioner. Noen regioner er slått sammen på grunn av lavt antall bedrifter som er med i undersøkelsen, slik at det er 83 regioner som er rangert.

I figuren til høyre har vi vist hvordan regionene på Vestlandet kom ut. Regionen Dalane kom best ut, og er også rangert som nummer 1 av regionene i Norge.

Sogn er landets nest mest innovative region etter denne metoden. Nordfjord er nummer 11 og HAFS er nummer 23. Sunnfjord ble nummer 53, som er litt under middels av regionene.

Figur 84: Innovasjonsgrad i regionene, etter samme metode som for fylker på forrige side

6.2 Innovasjonsklima

Andelen av innovative foretak varierer ganske sterkt mellom ulike bransjer. I en bransje som produksjon av datamaskiner og elektroniske produkter oppgir over 65 prosent av foretakene at de har introdusert nye produkter på markedet, mens i andre bransjer er andelen null. Samtidig øker sannsynligheten for at bedriften er innovativ med størrelsen til bedriften. Dermed vil en region som har mange bedrifter i bransjer med høy innovasjonsgrad naturlig få en høyere andel innovative bedrifter, mens regioner med mange bedrifter i bransjer med lav andel innovative bedrifter vil sannsynligvis få lave andeler med innovative bedrifter. Vi kan måle andelen innovative bedrifter i regionene, der vi samtidig korrigerer for ulikheter i bransjestruktur og fordeling mellom små og store bedrifter. Da får vi et uttrykk for om regionen har høy eller lav andel innovative foretak gitt sin bransje- og størrelsesstruktur. Vi kaller dette for *innovasjonsklima*^{vii}. Vi konsentrerer oss om enbedriftsforetakene i denne analysen. Resultatene av denne analysen er gitt i tabellen under.

Tabell 11: Innovasjonsklima, målt som over eller underhyppighet i et område for at en bedrift er innovativ gitt bransje og størrelse. Verdiene er gjort om til rangering, der 1=beste fylke og 19=dårligste.

Rang	Fylke	Vare	Tjeneste	Nytt marked	Nytt Verden	Metode	Distribusjon	Støttefunksjon	Design	Media	Markedskanal	Prising
1	Oppland	1	2	1	5	3	3	3	11	4	17	8
2	Sogn og Fjordane	5	12	4	10	4	9	1	1	1	1	1
3	Akershus	2	9	2	4	6	7	8	7	10	11	18
4	Møre og Romsdal	4	10	8	3	7	10	7	3	12	5	16
5	Sør-Trøndelag	14	5	3	2	8	8	5	15	9	7	5
6	Hordaland	10	8	6	6	13	11	2	5	5	13	10
7	Vestfold	3	4	9	12	19	13	14	4	13	2	7
8	Oslo	12	6	5	9	17	6	16	6	7	3	13
9	Nordland	15	7	10	13	2	12	11	9	3	4	6
10	Buskerud	13	16	12	1	12	18	18	13	11	6	9
11	Nord-Trøndelag	11	11	13	18	1	1	6	2	16	12	15
12	Vest-Agder	7	15	7	11	15	19	13	10	14	9	3
13	Rogaland	6	14	11	8	14	15	4	18	18	15	14
14	Telemark	8	17	14	7	9	14	15	12	15	16	4
15	Østfold	16	18	15	15	16	17	17	14	2	14	12
16	Aust-Agder	9	19	18	14	18	4	12	16	6	10	2
17	Troms	18	3	19	16	5	2	10	19	8	18	17
18	Finnmark	19	1	16	17	11	5	19	17	19	8	19
19	Hedmark	17	13	17	19	10	16	9	8	17	19	11

Oppland er rangert på topp av fylkene, mens Hedmark er rangert sist. Det er litt overraskende, ettersom disse to fylkene har mange likhetstrekk ellers. Sogn og Fjordane er rangert som nummer to av fylkene for innovasjonsklima. Sogn og Fjordane gjorde det dermed enda bedre for innovasjonsklima enn for innovasjonsfrekvens. Det viser at fylket ikke har spesielt høy andel av bedrifter i bransjer med mye innovasjon, men at bedriftene har en høy andel innovasjon i forhold til sin størrelse og sin bransje.

6.2.1 Innovasjonsklima i regionene

Vi kan bruke samme metode for å beregne innovasjonsklima i regionene. Vi tar da utgangspunkt i rangeringer for hver enkelt innovasjonstype. Resultatene for regionene på Østlandet er vist i tabellen under.

Tabell 12: Innovasjonsklima, målt som sannsynlighet for at en bedrift er innovativ gitt bransje og størrelse. Tallene i tabellen viser rangering for hver av indikatorene fra 1=beste region til 80=dårligste region.

Rang	Region	Vare	Tjeneste	Nytt marked	Nytt Verden	Metode	Distribusjon	Støtte-funksjon	Design	Media	Markeds-kanal	Prising	Innovasjons-grad	Produkt	Prosess	Marked
2	Dalane	20	3	13	9	18	7	53	2	3	2	3	2	8	16	2
4	Nordfjord	12	23	8	6	30	14	4	4	36	32	20	4	6	13	8
9	Sogn	3	79	9	42	2	29	47	12	7	7	4	9	16	5	5
10	Storfjord	1	22	2	75	9	4	28	58	31	14	15	10	7	7	31
14	Ålesundregionen	13	31	18	8	31	50	41	34	44	48	33	14	11	32	34
15	Nordhordland	8	35	4	47	57	60	10	51	23	60	54	15	9	50	50
17	Bergen	23	32	27	14	42	38	9	22	18	36	41	17	20	34	21
19	Osterfjorden	28	63	77	80	25	57	64	1	1	1	6	19	76	40	1
22	Ryfylke	18	68	17	12	14	71	42	73	54	31	73	22	19	19	67
32	Romsdal	41	55	51	30	37	34	56	7	41	24	81	32	45	43	13
35	HAFS	50	9	57	60	23	82	12	49	6	6	18	35	51	22	15
39	Sunnhordland	66	16	40	18	24	24	33	46	76	73	51	39	34	20	68
41	Stavangerregionen	22	48	34	24	49	47	25	59	66	56	47	41	27	49	64
45	Nordmøre	46	36	59	40	36	48	29	13	34	19	62	45	52	38	17
48	Søre Sunnmøre	45	58	42	10	51	32	23	71	69	45	44	48	32	47	71
52	Voss	19	82	36	64	76	11	32	20	15	44	43	52	48	58	22
56	Hardanger	44	51	29	78	74	36	55	31	26	54	82	56	50	72	39
63	Bjørnefjorden	53	75	48	82	83	68	74	10	30	47	7	63	65	83	14
70	Sunnfjord	78	43	69	59	81	78	40	61	22	8	19	70	74	80	24
75	Haugesundregionen	70	65	76	62	67	41	34	55	42	58	65	75	77	60	54
76	Hordaland Vest	77	37	67	56	72	61	14	67	52	79	56	76	68	69	73

De regionene på Vestlandet med best innovasjonsklima er Dalane, Nordfjord og Sogn. Det er regioner som har mange innovative bedrifter når vi tar hensyn til bedriftenes bransje og størrelse.

Nordfjord er rangert som nummer fire av alle regionene i landet, mens Sogn er rangert som nummer ni.

HAFS er rangert som nummer 35, som er over middels.

Sunnfjord skiller seg ut gjennom å ha forholdsvis lavere andel innovative bedrifter enn normalt, ut fra bransjer og størrelse.

6.3 Internasjonalisering

Hvilke fylker har det mest internasjonale næringslivet? Innovasjonsundersøkelsen har også data om hvorvidt bedriftene selger varer og tjenester til utlandet, og om de har sitt hovedmarked utenlands. Det kan vi bruke for å se hvordan tilbøyeligheten til å selge varer og tjenester utenlands varierer mellom fylkene.

I figur 85 ser vi hvordan andelen som har eksport og som har sitt hovedmarked utenlands varierer mellom fylkene.

Finnmark har den høyeste andelen av eksportbedrifter i utvalget. Finnmark har også den høyeste andelen av bedrifter med hovedmarkedet utenlands.

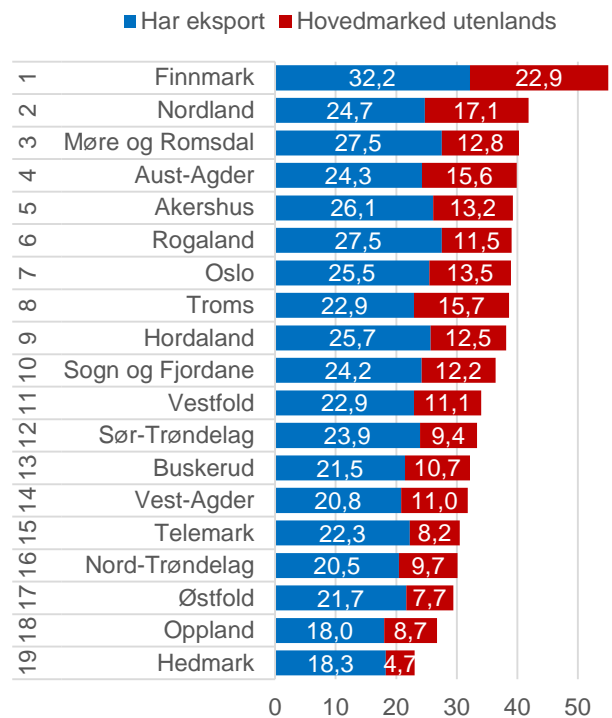
Sogn og Fjordane er rangert som nummer ti av fylkene når det gjelder internasjonalisering. 24,2 prosent av bedriftene i fylket har eksport, mens 12,2 prosent av bedriftene har hovedmarkedet i utlandet. Da er det bedriftene i utvalget til innovasjonsundersøkelsen det er snakk om, ikke alle bedriftene i Sogn og Fjordane.

I den øverste figuren viste vi andelen av bedrifter med eksport. Da vil små og store bedrifter telle like mye. Vi kan også se på andelen av de ansatte som arbeider i eksportbedrifter. Det er vist i den nederste figuren.

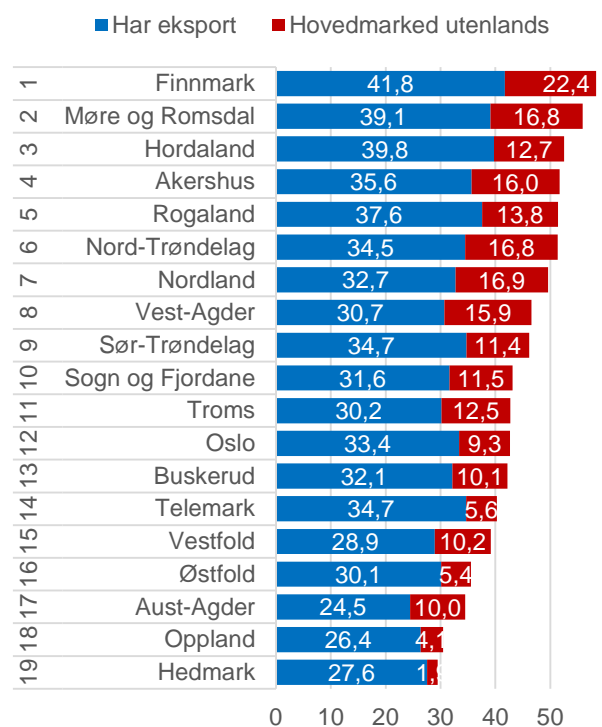
Tallene blir da noe annerledes. Det er høyere andeler av ansatte i bedrifter med eksport. Det er fordi store bedrifter har sterkere tilbøyelighet til å ha eksport.

Rangeringen av fylkene blir dermed også noe annerledes. Finnmark er fremdeles på topp, men nå er Møre og Romsdal nummer to og Hordaland nummer tre.

Sogn og Fjordane er akkurat middels også når vi måler på denne måten. 31,6 prosent av de ansatte i utvalget arbeidet i en bedrift med eksport, mens 11,5 prosent arbeidet i en bedrift med hovedmarkedet utenlands.

Figur 85: Andel av bedrifter i innovasjonsundersøkelsen som oppgir at de selger til utlandet, og som har sitt hovedmarked utenlands.

Figur 86: Andel av ansatte i innovasjonsundersøkelsen i bedrifter som oppgir at de selger til utlandet, og som har sitt hovedmarked utenlands.

6.3.1 Internasjonalisering regioner

Andelen av bedrifter som har eksport varierer ganske sterkt mellom regionene.

I figur 87 ser vi hvordan andelen eksportbedrifter varierer i regionene på Vestlandet. HAFS har det mest internasjonale næringslivet av regionene på Vestlandet, og faktisk hele Norge. 50 prosent av bedriftene i utvalget hadde eksport, og hele 25 prosent hadde hovedmarkedet i utlandet.

Nordfjord har også en høy andel internasjonale bedrifter, og kom på 18. plass.

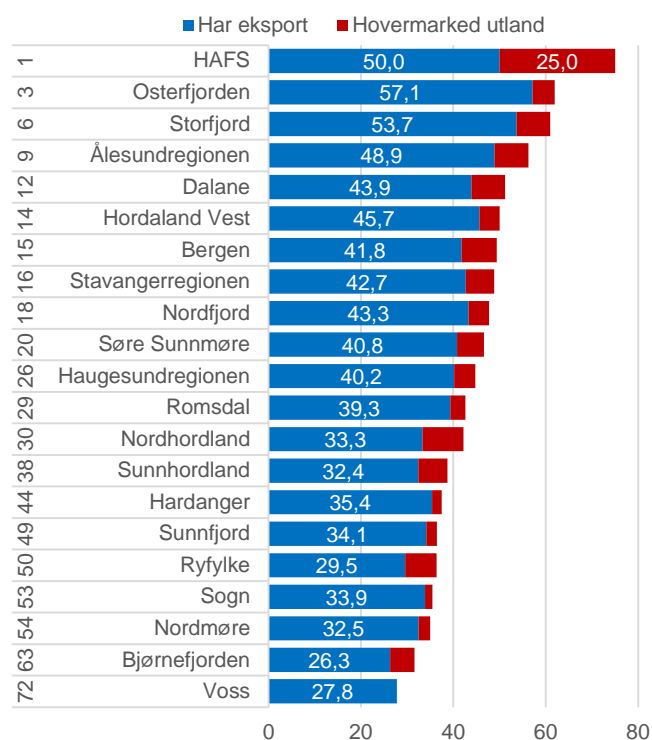
Sunnfjord og Sogn er blant regionene på Vestlandet med lavest andel eksportbedrifter, men bare litt under middels i forhold til norske regioner. Regionene i på Vestlandet kjennetegnes at å være internasjonale i forhold til regionene i de andre landsdelene.

Vi kan også se på hvor stor andel av de ansatte som arbeider i eksportbedrifter, som vist i den nederste figuren.

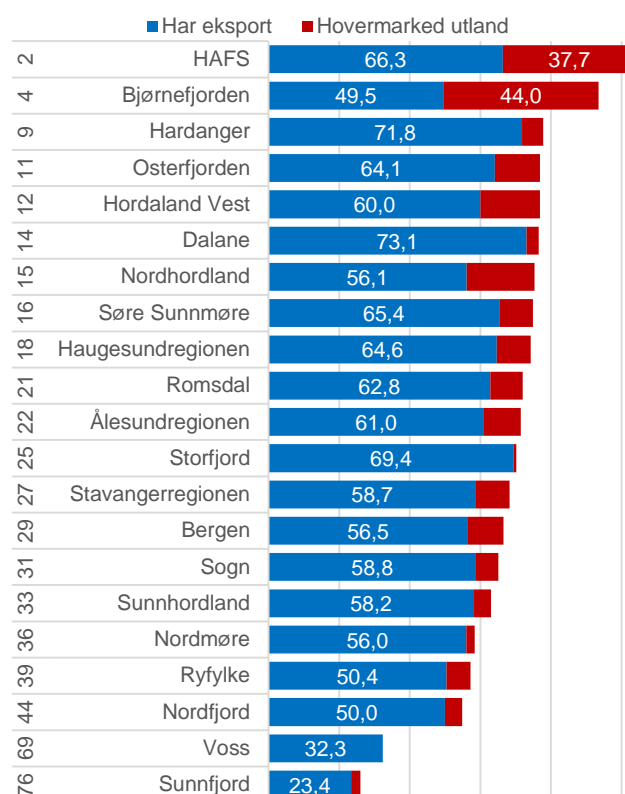
HAFS er nå nummer to av regionene i landet, men fremdeles øverst blant regionene på Vestlandet.

De andre regionene i Sogn og Fjordane kommer langt ned på listen av Vestlandsregionene. Sogn er likevel rangert som nummer 31 av de 83 regionene som er rangert her. Nordfjord er nummer 44 og dermed litt under middels.

Næringslivet i Sunnfjord er minst internasjonalt orientert blant regionene på Vestlandet, og er også rangert helt nede på 76. plass av regionene.

Figur 87: Andel av bedriftene i innovasjonsundersøkelsen som har eksport og som har sitt hovedmarked utenlands.

Figur 88: Andel av ansatte i bedrifter som har eksport og som har sitt hovedmarked utenlands.

7. NæringsNM

NæringsNM er utviklet for å måle hvordan næringslivet presterer i ulike områder i Norge. For å måle næringsutviklingen i en kommune, ser vi på fire mål: Nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse^{viii}.

NæringsNM	Nyetableringer	<ol style="list-style-type: none"> 1. Etableringsfrekvens: Antall nyregistrerte foretak som andel av eksisterende foretak i begynnelsen av året 2. Bransjejustert etableringsfrekvens: Basert på etableringsfrekvens, justert for effekten av bransjestrukturen 3. Vekst i antall foretak: Etableringsfrekvensen fratrukket nedlagte foretak
	Lønnsomhet	<ol style="list-style-type: none"> 4. Andel foretak med positivt resultat før skatt 5. Bransjejustert lønnsomhet: Andel foretak med positivt resultat før skatt, justert for effekten bransjestruktur, bedriftens omsetning og alder. 6. Andel foretak med positiv egenkapital
	Vekst	<ol style="list-style-type: none"> 7. Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen (KPI) 8. Andel foretak med realvekst justert for bransjestruktur, bedriftens omsetning og alder. 9. Andel foretak med vekst i verdiskaping 10. Andel foretak med vekst i verdiskaping, justert for bransjestruktur, bedriftens omsetning og alder.
	Næringslivets størrelse	<ol style="list-style-type: none"> 11. Antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen

Nyetableringer i regioner og kommuner blir målt med tre indikatorer. Den første, etableringsfrekvens, måler antall nyregistrerte foretak i forhold til eksisterende antall foretak i begynnelsen av året. Bransjejustert etableringsfrekvens er etableringsfrekvensen fratrukket virkningen av bransjestrukturen i regioner og kommuner. Denne indikatoren forteller oss om regionen har få eller mange etableringer når vi tar hensyn til at etableringsfrekvensen varierer mye mellom ulike bransjer. Den tredje indikatoren er vekst i antall foretak. Dette vil være etableringsfrekvensen fratrukket frekvensen av nedlagte foretak, samt innflyttede foretak fratrukket utflyttede.

Lønnsomheten i regionenes næringsliv blir målt med tre indikatorer. Den første er andel foretak med positivt resultat før skatt. I tillegg har vi målt andelen lønnsomme foretak justert for bransjestruktur, bedriftens omsetning og alder. Den tredje indikatoren er andel foretak med positiv egenkapital.

Vekst i regionene er målt med andel foretak med omsetningsvekst større enn prisstigningen. Også her har vi en indikator som justerer for bransjestruktur, omsetning og alder. Den tredje indikatoren er andel foretak av samtlige regnskapspliktige foretak på stedet, som har vekst i verdiskapingen. Det er også en siste indikator der det er justert for forskjeller i bransjestruktur, omsetning og alder til foretakene.

Indikatoren ”næringslivets størrelse” er antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen på stedet. For hver indikator rangeres både regioner og kommuner. Rangeringsnumrene legges så sammen innenfor hver gruppe. Til slutt summeres rangeringsnumrene for de fire indeksene nyetablering, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse. Regionen og kommunen som har lavest sum, kommer ut som vinner av NæringsNM.

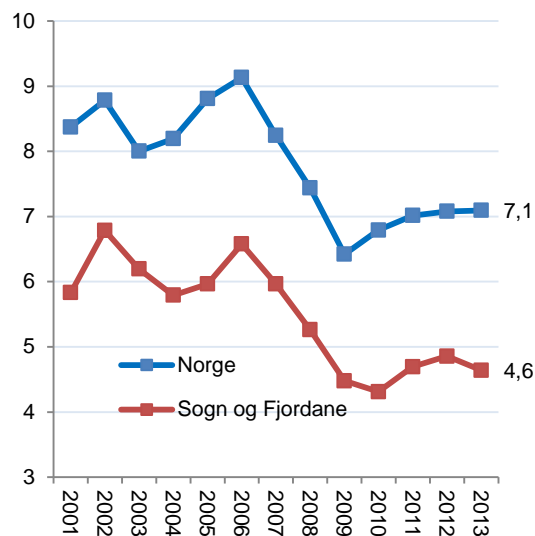
7.1 Nyetableringer

Etableringsfrekvensen er antall nyetablerte foretak som prosent av antall eksisterende foretak i begynnelsen av året.

Etableringsfrekvensen i Norge har vært ganske høy i hele perioden fra 2001 til 2006, før den begynte å synke. I de siste årene har landets etableringsfrekvens ligget rundt sju prosent.

Sogn og Fjordane har i alle år hatt mye lavere etableringsfrekvens enn landet. Etableringsfrekvensen i fylket sank noe i 2013, mens den økte i resten av landet.

I 2013 var etableringsfrekvensen i Sogn og Fjordane 4,6 prosent, mot 7,1 prosent på landsbasis.

Figur 89: Etableringsfrekvensen i Norge og Sogn og Fjordane i perioden 2001-2013.

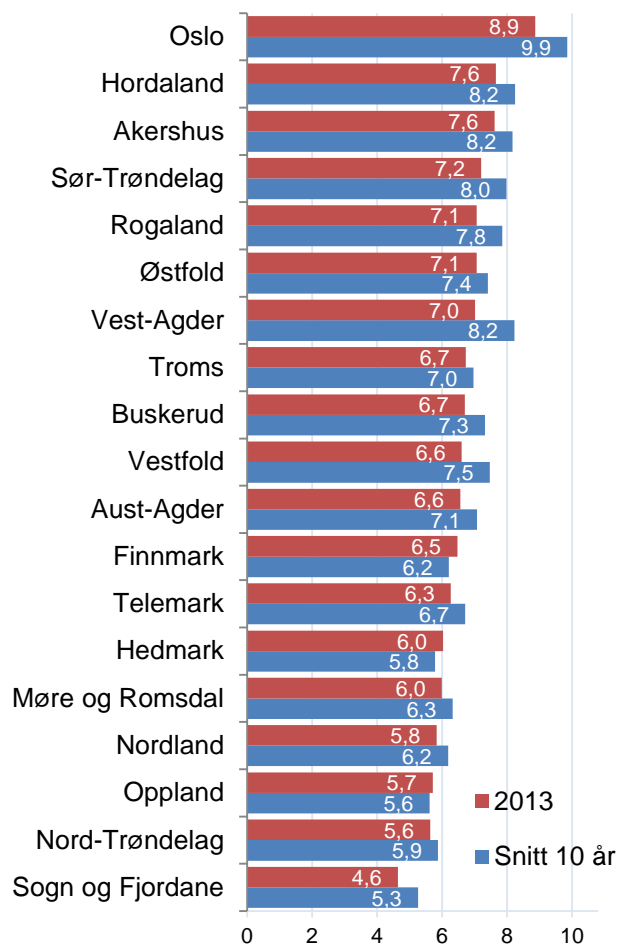
7.1.1 Etableringsfrekvens i fylkene

I figur 90 ser vi etableringsindeksen i alle fylkene, for 2013, og som gjennomsnitt for de ti siste årene.

Oslo har hatt høyest etableringsfrekvens, mens Sogn og Fjordane har lavest etableringsfrekvens både i 2013 og i snitt siste ti år.

Noe av forskjellen i etableringsfrekvensen mellom fylkene kan forklares av bransjestrukturen. Enkelte fylker har mange foretak i bransjer hvor det er mange nyetableringer, som i tjenesteytende sektor. Andre fylker har en stor andel av bedriftene i bransjer med lite nyetablering, som industri og landbruk. Oslo og Akershus har en fordelaktig næringsstruktur for å få mange nyetableringer.

Det kan se ut til at vekst, og spesielt høy vekst i befolkningen, forårsaker høy etableringsfrekvens. Høy etableringsfrekvens har sannsynlig vis mindre effekt på arbeidsplassvekst og dermed befolkning. Det er fordi nyetableringene stort sett er små, og utgjør en liten andel av samlet antall ansatte. Sogn og Fjordane har dermed lav etableringsfrekvens fordi det er generelt lav vekst i fylket.

Figur 90: Etableringsfrekvensen i fylkene i 2013, og gjennomsnitt av etableringsfrekvensen for siste ti år.

7.2 Lønnsomhet

Lønnsomheten i næringslivet måles som andel av foretakene med positivt resultat før skatt. Med denne metoden teller små og store foretak likt.

Lønnsomheten i norsk næringsliv var på topp i årene fra 2004 til 2007. I 2008 sank lønnsomheten brått, for deretter å stige de tre neste årene. I 2013 hadde 68,9 prosent av alle regnskapspliktige foretak positivt resultat før skatt, noe som var en liten nedgang fra 2012.

Andelen lønnsomme foretak har vært lavere i Sogn og Fjordane i alle årene etter 2000, unntatt i 2009.

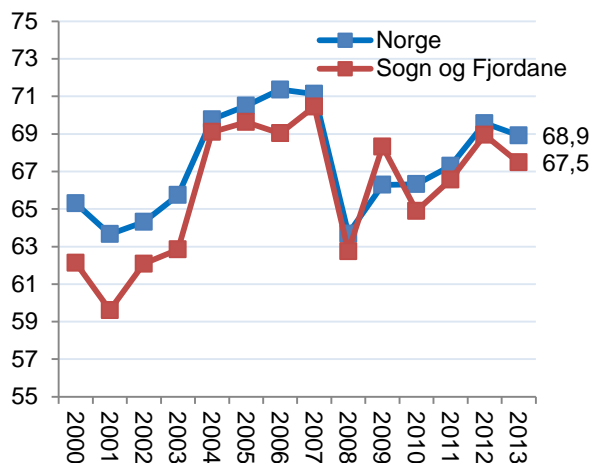
67,5 prosent av foretakene i Sogn og Fjordane hadde overskudd i 2013. Andel lønnsomme foretak sank sterkere i Sogn og Fjordane enn i landet ellers.

7.2.1 Andel lønnsomme foretak i fylkene

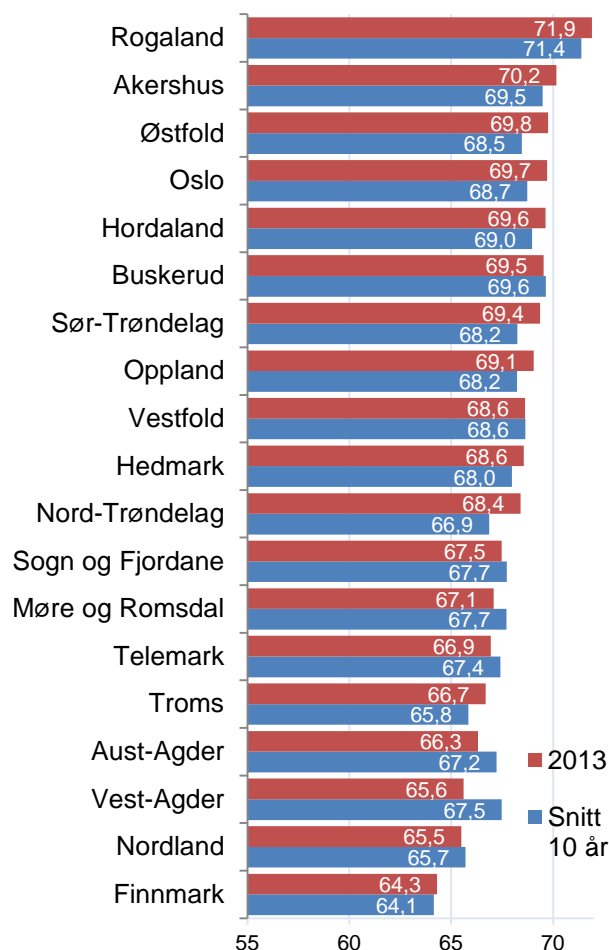
I figur 92 ser vi hvordan andelen lønnsomme foretak varierer mellom fylkene i Norge.

Rogaland har den beste lønnsomheten, som vanlig i de siste årene. Over de ti siste årene har næringslivet i Rogaland hatt vesentlig bedre lønnsomhet enn næringslivet i de andre fylkene.

Sogn og Fjordane hadde sju fylker bak seg når det gjelder lønnsomhet i 2013, selv om andelen lønnsomme foretak er klart under landsgjennomsnittet. Sogn og Fjordane er rangert som nummer 11 av de 19 fylkene med hensyn til lønnsomhet i næringslivet, både i 2013 og for de siste ti årene under ett.

Figur 91: Prosentvis andel foretak med positivt resultat før skatt i Norge og Sogn og Fjordane i perioden 2000-2012.

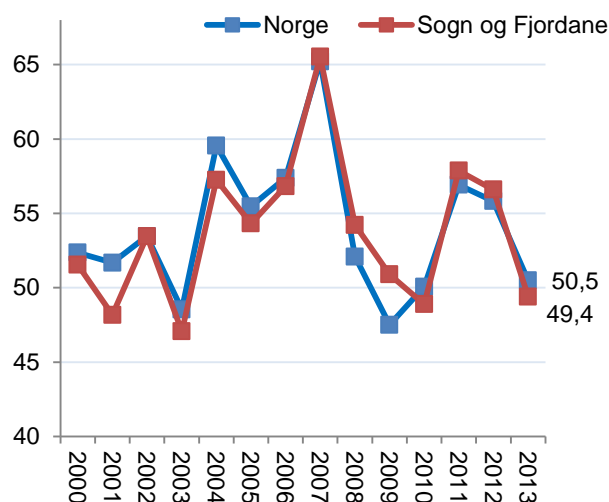
Figur 92: Prosentvis andel foretak med positivt resultat før skatt i fylkene i 2013 og i snitt siste ti år.

7.3 Vekst

Andel vekstforetak i Norge var rekordhøyt i 2007, da 65,2 prosent av foretakene hadde omsetningsvekst høyere enn prisstigningen. Andel vekstforetak sank deretter dramatisk de to neste årene, og var på 47,5 prosent i 2009. Etter dette tok andelen vekstforetak seg opp, men falt ganske mye fra 2012 til 2013. I 2013 hadde 50,5 prosent av alle foretakene i Norge omsetningsvekst høyere enn prisstigningen.

I Sogn og Fjordane har andel vekstforetak fulgt andelen å landsbasis, men med noen små avvik enkelte år.

I 2013 hadde 49,4 prosent av foretakene i Sogn og Fjordane omsetningsvekst høyere enn prisstigningen. Det er noe lavere andel enn for Norge.

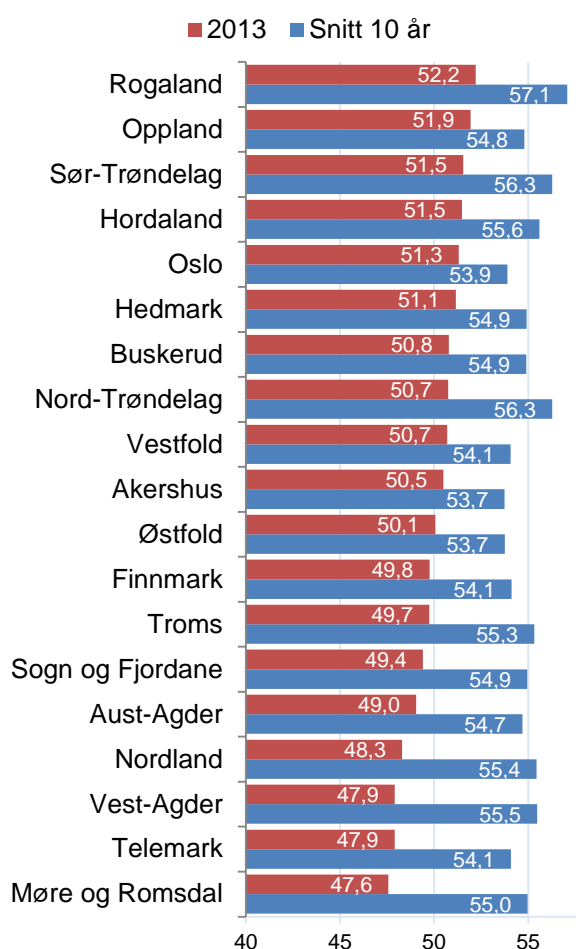
Figur 93: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i Sogn og Fjordane og Norge i perioden 2000-2012.

7.3.1 Andel vekstforetak i fylkene

Rogaland hadde høyest andel vekstforetak i næringslivet av fylkene i 2013.

Sogn og Fjordane kom på 14. plass av de 19 fylkene.

Sogn og Fjordane er nummer ni av fylkene når det gjelder andelen vekstforetak de siste ti årene. Denne indikatoren er av og til vanskelig å forstå og tolke bevegelsene til. Sogn og Fjordane har generelt lav vekst i næringslivet, og en skulle dermed forvente at det også var en lav andel av bedrifter med omsetningsvekst.

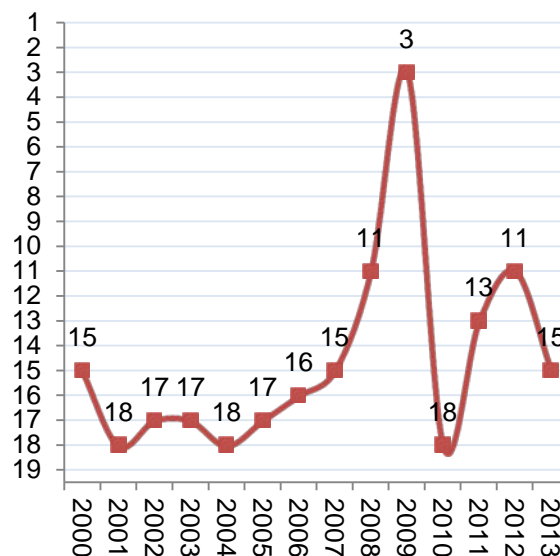
Figur 94: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i fylkene i 2012 og i snitt for siste ti år.

7.4 NæringsNM for fylkene

NæringsNM er en rangering av kommuner, regioner og fylker basert på et sett med elleve indikatorer for nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse. Formålet er å komme fram til et mål som forteller hvordan næringslivet samlet sett gjør det i en region. Telemarksforskning har utarbeidet NæringsNM for NHO de siste elleve årene.

Figur 95 viser plasseringen til Sogn og Fjordane i årene 2000-2013. Sogn og Fjordane hadde sin klart beste plassering i 2009, da var Sogn og Fjordane tredje beste fylke.

I 2013 ble Sogn og Fjordane nummer 15. Det er fire plasser ned fra 2012.

Figur 95: Rangeringen til Sogn og Fjordane i NæringsNM i perioden 2000-2013.

7.4.1 Fylkenes plassering

For å rangere fylkene bruker vi en enklere indeks basert på etableringsfrekvens, andel lønnsomme foretak og andel vekstforetak. Disse indikatorene er transformert til et tall mellom 0 og 10, der 0 er dårligste fylke og 10 er beste fylke.

Rogaland kom best ut av fylkene i 2013, foran Oslo og Hordaland.

Rangeringen for siste ti år er nokså lik; med Rogaland på førsteplass, etterfulgt av Oslo, Hordaland og Sør-Trøndelag.

Sogn og Fjordane skårer spesielt dårlig for nyetableringer, der de er sist av fylkene. Lønnsomhet og vekst i næringslivet er bare litt under middels av fylkene.

For den siste tiårsperioden er Sogn og Fjordane rangert som nummer 17 av 19 fylker.

		■ Lønnsomhet	■ Vekst	■ Nyetableringer
1	Rogaland (1)	10,0	10,0	5,7
2	Oslo (2)	7,1	8,0	10,0
3	Hordaland (3)	7,0	8,4	7,1
4	Sør-Trøndelag (4)	6,6	8,6	6,1
5	Akershus (6)	7,7	6,3	7,0
6	Buskerud (5)	6,9	6,9	4,9
7	Østfold (9)	7,2	5,4	5,7
8	Oppland (13)	6,2	9,4	2,5
9	Vestfold (8)	5,7	6,7	4,6
10	Hedmark (15)	5,6	7,7	3,3
11	Nord-Trøndelag (12)	5,4	6,8	2,3
12	Troms (14)	3,1	4,7	4,9
13	Aust-Agder (11)	2,6	3,2	4,5
14	Finnmark (19)	0	4,7	4,3
15	Sogn og Fjordane (17)	4,2	4,0	0,0
16	Vest-Agder (7)	7,0	7,7	5,6
17	Telemark (16)	3,5	0,7	3,9
18	Møre og Romsdal (10)	3,7	0,0	3,2
19	Nordland (18)	1,6	1,6	2,8

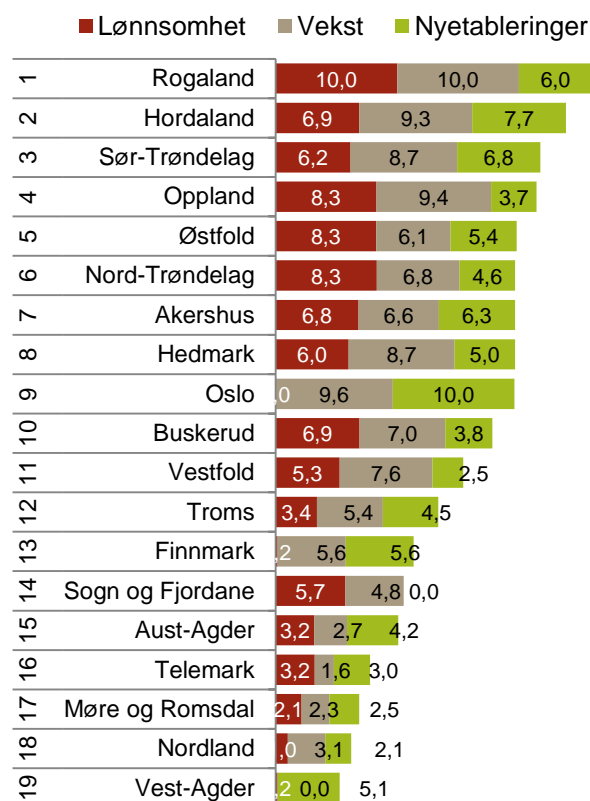
Figur 96: NæringsNM for fylkene basert på tall fra 2013. Tallene i parentes angir rangering for perioden 2004-2013.

7.4.2 Justert NæringsNM

Skyldes Stavangerregionens og Rogaland sterke posisjon i NæringsNM oljen? I år har vi laget indikatorer for lønnsomhet, vekst og nyetableringer der vi justerer for variasjoner mellom stedene med hensyn til bransjestruktur, bedriftenes størrelse (omsetning) og alder. Vi har da undersøkt om noen steder har bedre lønnsomhet og vekst enn andre, for bedrifter i samme bransje og størrelse, og om det er mange nyetableringer i forhold til stedenes bransjestruktur. Da får vi mål for utviklingen som filtrerer bort strukturelle forskjeller.

Rogaland har de beste resultatene også med denne metoden, selv om forskjellene er noe mindre. Hordaland, Sør-Trøndelag og Oppland kommer på de neste plassene med denne metoden. Fylker som Oppland, Hedmark, Østfold og Nord-Trøndelag kommer bedre ut når vi justerer for bransje- og størrelsesstruktur. Oslo, Vest-Agder og Møre og Romsdal kommer dårligere ut.

Sogn og Fjordane kommer litt bedre ut når vi korrigerer for de ulempene som fylket har, spesielt gjennom sin bransjestruktur. I det justerte NæringsNM er lønnsomheten i næringslivet i Sogn og Fjordane litt bedre enn middels, og veksten er nesten middels. Sogn og Fjordane er imidlertid fremdeles siste av fylkene når det gjelder nyetableringer.

Figur 97: Bransje- og størrelsesjusterte indikatorer for fylkene.

7.5 NæringsNM for regioner

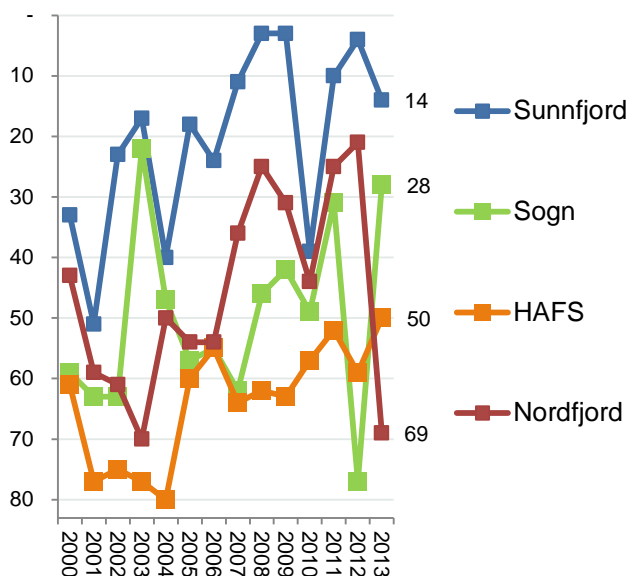
NHO ønsket å slå sammen Oslo og Bergen med sine naboregioner i det siste NæringsNM. Dermed forsvant Akershus Vest, Nedre Romerike, Hordaland Vest og Bjørnefjorden fra denne rankingen.

Sunnfjord er en region som har mange gode plasseringer i NæringsNM, og har gjort det best av regionene i Sogn og Fjordane i alle årene som er målt.

Sogn har ganske varierende resultat, og var helt nede på 77. plass i 2012. I 2013 gikk det mye bedre, og Sogn klatret opp til 28. plass.

Nordfjord har hatt forholdsvis gode resultater de siste årene, men falt sterkt tilbake i 2013, og havnet helt nede på 69. plass.

HAFS har hatt mange veldig dårlige plasseringer tidligere, men viser en positiv tendens. 50. plassen i 2013 er den beste plasseringen for HAFS til nå.

Figur 98: Rangeringen til regionene i Sogn og Fjordane i NæringsNM i perioden 2000-2012.

7.5.1 Regionene på Østlandet

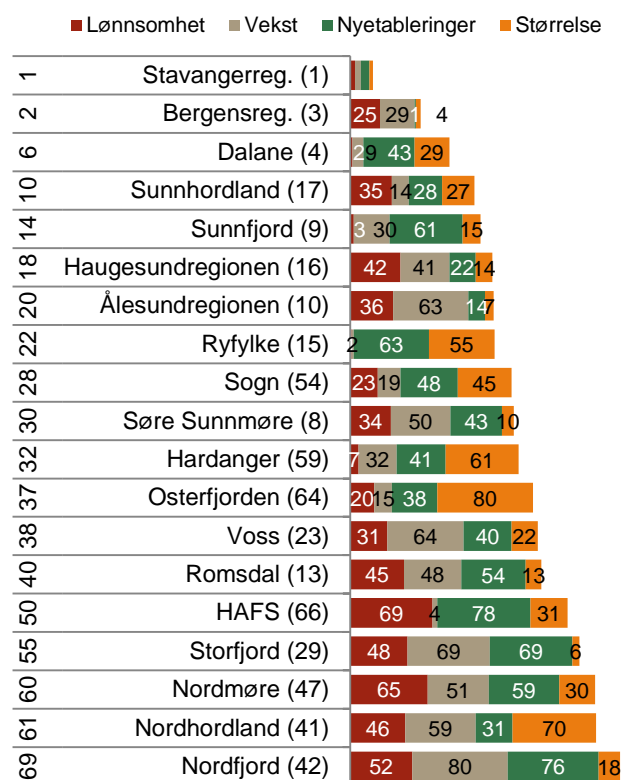
Regionenes plassering i NæringsNM er basert på et sett med 11 indikatorer for nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse.

Det er regionene på Vestlandet som har gjort det sterkest i NæringsNM, og Stavangerregionen er på topp for både 2013 og siste ti år.

Dermed er de fleste av regionene på Vestlandet rangert over middels.

Vi kan se at Sunnfjord er rangert som nummer ni for de ti siste årene, og er dermed blant de ti beste næringsregionene.

De andre regionene i Sogn og Fjordane er rangert under middels for de ti siste årene, men ingen er blant de aller svakeste. HAFS har den svakeste plasseringen av regionene på Vestlandet i NæringsNM for de siste ti årene med sin 66. plass. Vi så imidlertid at HAFS stadig kryper oppover på rangeringen.

Figur 99: NæringsNM for regionene på Vestlandet. Rangering blant landets 83 regioner i 2013 til venstre, og rangering siste ti år i parentes. Rangering for de fire indeksene vises i figuren.

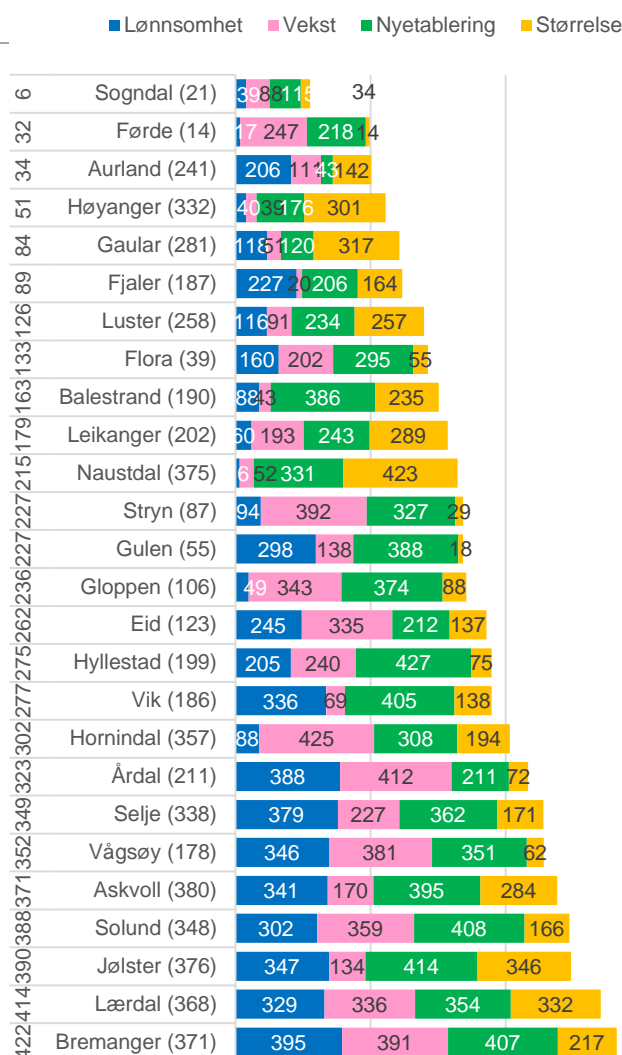
7.6 NæringsNM for kommuner

Sogndal ble nummer seks i NæringsNM for kommuner, med basis i tall fra 2013. NHO publiserer disse resultatene som «NæringsNM 2014». Det er tredje år på rad at Sogndal er blant de ti beste næringskommunene i landet.

Førde, Aurland, Høyanger, Gaular og Fjaler er kommuner som er blant de 100 beste kommunene i NæringsNM. Kommuner som Aurland, Høyanger og Gaular har ikke gjort det så bra i NæringsNM for de ti siste årene.

Flora, Stryn og Gulen er kommuner som har gjort det bra de ti siste årene, men som bare var middels siste år.

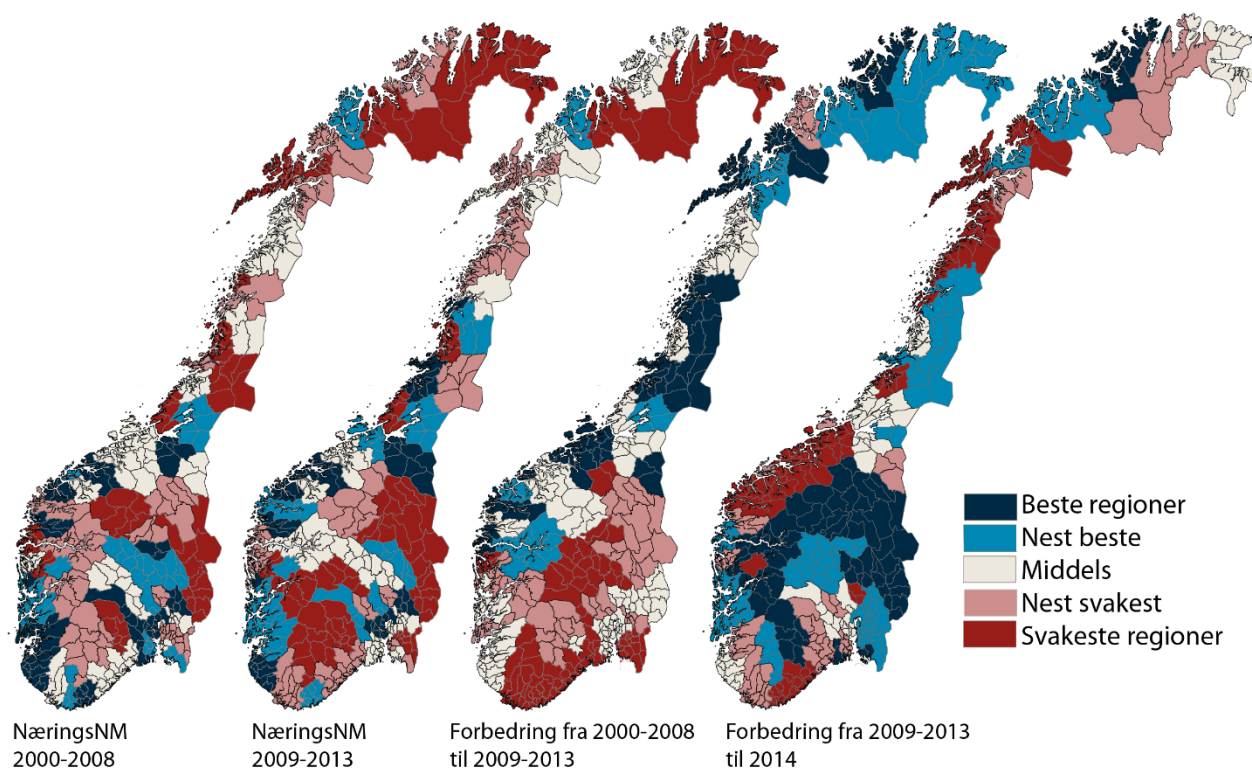
Bremanger og Lærdal hadde de svakeste resultatene i NæringsNM og ble rangert på 400-tallet av de 428 kommunene i landet.

Figur 100: Kommunenes resultat i NæringsNM. Alle tall er rangeringer blant landets 428 kommuner, til venstre rangering for NæringsNM siste år, i parentes siste ti år. I figuren vises rangeringer for hver av de fire indeksene.

7.7 Utviklingstrekk i NæringsNM

Finanskrisen som startet i 2008, representerte et veiskille i den regionale utviklingen i Norge, og påvirket næringsutviklingen ulikt i de forskjellige regionene. NæringsNM 2014 viser at mange av regionene på Østlandet har forbedret næringsutviklingen igjen.

Figur 101: Kart som viser regionenes sammenlagte resultat i NæringsNM i perioden 2000-2008 til venstre, sammenlagte resultater fra perioden 2009-2012 i midten, og regionenes forbedring i siste periode. I det siste kartet ser vi forbedringene i NæringsNM 2014 i forhold til perioden 2009-2013 (kart nr to fra venstre).

Hvordan regionene gjorde de i NæringsNM i perioden 2000 til 2008 er vist i kartet til venstre. I midten ser vi hvordan regionene presterte i NæringsNM i perioden 2009-2012, det vil si etter finanskrisen. I kartet lengst til høyre ser vi endringene fra siste års NæringsNM i forhold til perioden 2009-2013.

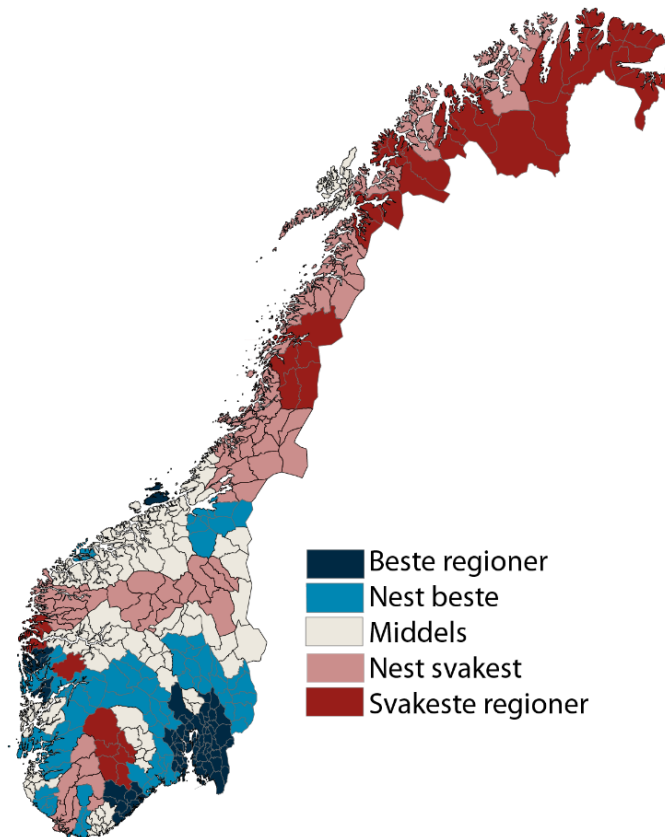
I fjorårets NæringsNM viste vi de tre kartene til venstre, og gjorde vi et poeng ut av mange av regionene på Østlandet gjorde det svakere i årene etter finanskrisen enn årene før.

Denne tendensen ser ut til å ha reversert i løpet av 2013. I NæringsNM for 2014 har mange av regionene på Østlandet forbedret seg i forhold til resultatene fra årene før.

Sunnfjord og Nordfjord har fått svakere resultat i siste NæringsNM, sammen med regionene i Møre og Romsdal. Sogn og HAFS har imidlertid gjort det bedre.

7.8 Næringsdrevet eller befolkningsdrevet vekst?

Hva kommer først, arbeidsplasser eller folk? Svaret varierer mellom forskjellige steder. På noen steder er befolkningsveksten drivkraften. Noen steder er attraktive å flytte til og bo i, og trekker til seg innflyttere selv om arbeidsplassveksten ikke er sterk. På slike steder øker også arbeidsplassene på grunn av økende etterspørsel og god tilgang på arbeidskraft. Andre steder er det arbeidsplassveksten som er drivkraften. Hvis næringslivet vokser, øker etterspørselen etter arbeidskraft og det fører til at det også flytter folk til stedet.

Figur 102: Regionene i Norge, fordelt etter om de har over eller under forventet nettoflytting ut fra arbeidsplassveksten i årene 2008-2013.

I kartet over har vi sett på regionenes nettoflytting i forhold til arbeidsplassveksten i regionene. Kartet sier ikke noe om hvilke regioner som har hatt arbeidsplassvekst, men om hvordan nettoflyttingen står i forhold til arbeidsplassveksten.

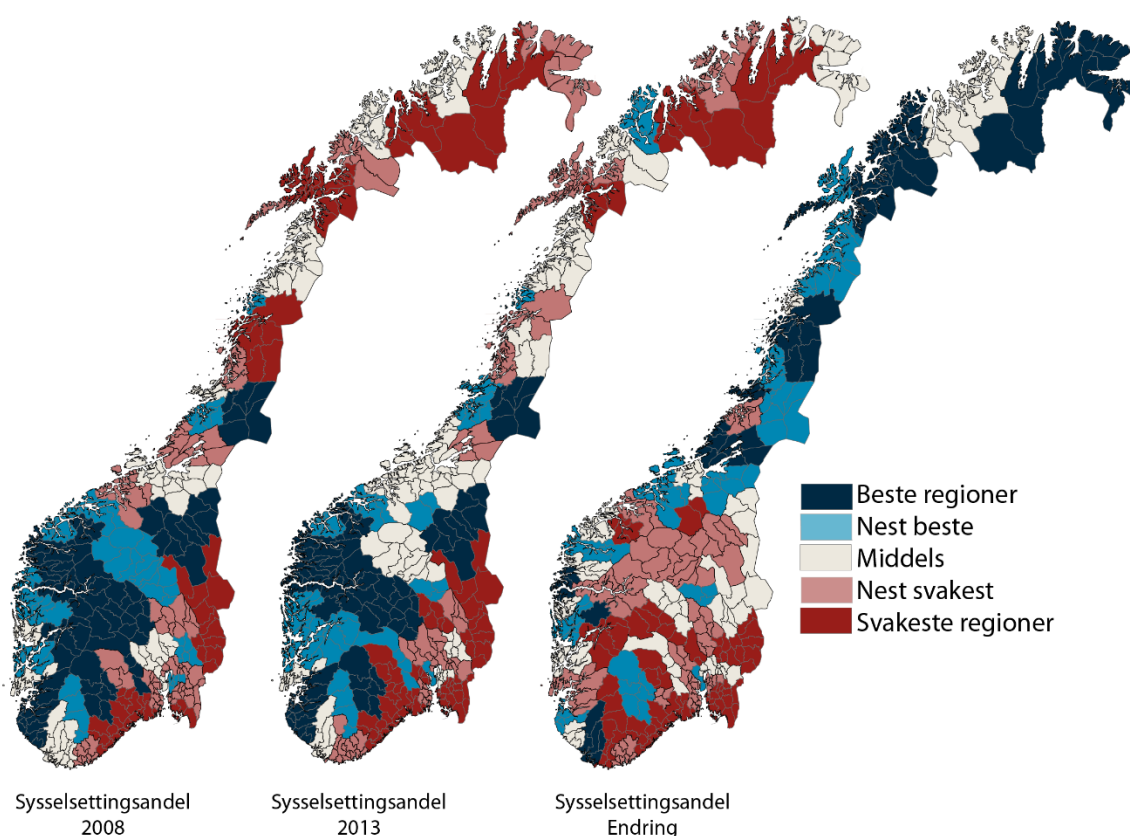
Noen regioner, særlig de som er lokalisert rundt Oslofjorden, har hatt høyere netto innflytting enn arbeidsplassveksten skulle tilsi. Det er det vi har kalt brutto bostedsattraktivitet. Tiltrekningskraften skyldes for den stor del de strukturelle flyttefaktorene vi gjorde rede for i kapittelet om bostedsattraktivitet. Dette er regioner som har hatt

en befolkningsdrevet vekst. De røde regionene er regioner som har hatt større netto utflytting enn arbeidsplassveksten skulle tilsi. I disse regionene har veksten blitt lavere som følge av nedgang i befolkningen.

Kartet kan brukes som en illustrasjon på hvor i landet det har vært en befolkningsdrevet vekst etter 2008. Som vi ser, er Sogn og Fjordane et fylke preget av befolkningsdrevet nedgang.

7.9 Sysselsettingsandelen

Det er ikke likegyldig om veksten på et sted er næringsdrevet eller befolkningsdrevet. I begge tilfeller øker befolkningen på stedet. Men steder som har befolkningsdrevet vekst får etter hvert en stadig lavere andel av befolkningen som er sysselsatt. Befolkningsveksten på slike steder fører til at det blir flere arbeidsplasser i skjermet sektor, men arbeidsplassveksten blir lavere enn befolkningsveksten. Steder med næringsdrevet vekst får på sin side sterkere arbeidsplassvekst enn befolkningsvekst.

Figur 103: Sysselsettingsandeler i regionene i 2008, 2013 og endringer fra 2008 til 2013. Sysselsettingsandelene er justert for variasjoner i aldersstruktur.

I kartene over ser vi at mange av regionene på Østlandet har lav sysselsettingsandel, og at dette er en tendens som har økt fra 2008 til 2013.

Kartene viser at det er et systematisk mønster, der regioner som har en næringsdrevet vekst oppnår en høy og økende sysselsettingsandel i befolkningen mens regioner med befolkningsdrevet vekst etter hvert får synkende sysselsettingsandel.

Mange regioner på Vestlandet har høy og økende sysselsettingsandel som følge av god næringsutvikling. Mange av regionene i Nord-

Norge har også økende sysselsettingsandel, men da først og fremst som følge av utflytting. Den befolkningsdrevne veksten i mange av regionene på Østlandet har dermed en pris i form av at en synkende andel av befolkningen er sysselsatt.

I Sogn og Fjordane har regionene litt forskjellig utvikling av sysselsettingsandelen. HAFS og Nordfjord har økt sysselsettingsandel, men da mest på grunn av utflytting. Sogn har fått lavere sysselsettingsandel.

ⁱ Bransjeinndelingen tar utgangspunkt i registerdata for arbeidssted, med tilhørende NACE på 5-siffernivå. Fullstendig oversikt finnes på [\(link\)](#)

ⁱⁱ Her gjengir vi en mer detaljert oppstilling av basisnæringene.

Radetiketter	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Anna industri	271	213	230	237	250	247
Avfallsbehandling	84	61	90	99	102	103
Elektronikk	27	38	49	47	40	42
Fiske	644	610	603	574	563	523
Havbruk	372	355	367	374	360	379
Klær og tekstiler	336	316	282	282	277	271
Kraftforsyning	426	451	419	428	415	408
Landbruk	2523	2503	2346	2208	2147	2021
Maskinindustri	179	181	185	184	183	184
Metallvarer	648	678	641	652	643	615
Møbler	239	223	215	201	217	212
Næringsmidler	1858	1881	1897	1908	1883	1830
Olje og gass utvinning	90	96	123	143	156	159
Prosessindustri	1685	1497	1474	1535	1546	1565
Reparasjon og vedlikehold	528	612	584	568	721	653
Sand og stein	201	195	162	170	172	158
Teknisk/vitenskap	757	787	797	681	704	689
Tele og IKT	323	348	392	405	439	463
Transportmidler	1244	929	660	624	499	472
Treindustri	628	595	609	588	602	607
Trykkerier	75	73	71	61	173	174
Verkstedindustri	24	28	17	17	28	30
Totalsum	13162	12670	12213	11986	12120	11805

ⁱⁱⁱ Det er også et begrep som heter KIFT-næringer. Vi bruker ikke dette begrepet, og KIFT-næringene er dels i basisnæringene (teknologiske tjenester og Tele/IT) og dels i de regionale næringene. Her er en tabell over antall ansatte i KIFT-næringene i Sogn og Fjordane.

2 siffer	2 siffer Navn	2008	2009	2010	2011	2012	2013
58	Forlagsvirksomhet	386	369	385	403	311	298
59	Film-, video- og fjernsynsprogramproduksjon, utgivelse av musikk- og lydopptak	23	29	30	34	38	42
60	Radio- og fjernsynskringkasting	59	54	60	55	56	54
61	Telekommunikasjon	99	110	138	146	154	160
62	Tjenester tilknyttet informasjonsteknologi	136	145	153	135	153	167
63	Informasjonstjenester	12	11	7	4	8	6
64	Finansieringsvirksomhet	646	641	638	595	556	556
65	Forsikringsvirksomhet og pensjonskasser, unntatt trygdeordninger underlagt offentlig forvaltning	22	18	14	20	19	18
66	Tjenester tilknyttet finansierings- og forsikringsvirksomhet	17	17	17	16	24	19
68	Omsetning og drift av fast eiendom	347	329	366	393	308	324
69	Juridisk og regnskapsmessig tjenesteyting	500	515	522	530	528	545
70	Hovedkontortjenester, administrativ rådgivning	104	109	106	124	125	131
71	Arkitektvirksomhet og teknisk konsulentvirksomhet, og teknisk prøving og analyse	580	600	622	603	623	591
72	Forskning og utviklingsarbeid	151	160	152	52	55	56
73	Annonse- og reklamevirksomhet og markedsundersøkelser	33	41	36	37	43	45
74	Annen faglig, vitenskapelig og teknisk virksomhet	108	114	70	74	80	90
75	Veterinærtjenester	52	56	60	60	58	59
77	Utleie- og leasingvirksomhet	71	67	65	67	100	83
79	Reisebyrå- og reisearrangørvirksomhet og tilknyttede tjenester	137	108	117	110	113	132
80	Vakttjeneste og etterforskning	79	90	88	83	89	81
81	Tjenester tilknyttet eiendomsdrift	782	767	788	809	806	813
82	Annen forretningsmessig tjenesteyting	244	230	188	183	277	348

^{iv} I utregningen av bostedsattraktiviteten i regionene faller de regionene som inneholder én kommune ut. Dette gjelder fire regioner, bl.a. Oslo og Halden.

^v Vi baserer oss å at sysselsettingsandelene innenfor hvert årstrinn er konstant, og har brukt SSBs middelframskrivning om antall personer i alle årstrinn hvert år til 2040.

^{vi} Vi har brukt progressivt gjennomsnitt for de ti siste årene der veksten de siste årene teller mer enn de første.

^{vii} Rent teknisk måler vi innovasjonsklima gjennom en binær logistisk regresjonsanalyse der avhengig variabel er om bedriften har innovasjon (0/1) og uavhengige variable er størrelse (lineær av antall ansatte), bransje (dummyvariable for hver 2-siffer NACE-bransje) og dummyvariable for regioner. Betakoeffisienten for regionvariabelen vil da være et uttrykk for om regionen har høy eller lav tilbøyelighet for å ha innovasjon.

Denne regresjonsanalysen er kjørt for alle de 11 innovasjonstypene, og deretter veid på samme måte som vi veier for frekvenser.

^{viii} Alle tall for nyetableringer, vekst og lønnsomhet baserer seg på data som Telemarkforskning har fått levert fra Brønnøysundregistrene.

Regioninndeling:

HAFS

Gulen
Solund
Hyllestad
Askvoll
Fjaler

Nordfjord

Bremanger
Vågsøy
Selje
Eid
Hornindal
Gløppen
Stryn

Sogn

Høyanger
Vik
Balestrand
Leikanger
Sogndal
Aurland
Lærdal
Årdal
Luster

Sunnfjord

Flora
Gaular
Jølster
Førde
Naustdal